هاوڕێ سعدی مهدی صالح ستایشی

هەڵویستی ڕۆڵەكانی گەلی كوردمان دەكا

هاوڕێ سعدی مهدی صالح ئەندامی سەركردایەتیی هەرێمی ئەمینداری نهێنیی نووسینگای ڕێكخراوەی ناوچەی ژووروو لە حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستدا ستایش گیانی بەرزی ڕۆڵەكانی گەلی كوردمانو تاوی پاڵەوانانەیانی كرد بۆ ڕوو بە ڕووبوونی هەموو دوژمنانو بەكرێگیراوانو تەماعكاران ..

لە كاتی چاوپێكەوتنی ڕۆڵە داوتەڵەبەكانی گەلی كوردمانا لە پارێزگای هەولێر ،هاوڕێ سعدی مهدی صالح وتی ئەو ئەركەی كە ئێستا خراوەتە سەر شانتان وا فەرز ئەكاتە سەرتان كە گەورەترین هەوڵو كۆشش بدەن بۆ ئەوەی بەرەی ناوخۆ پتەو بكەنو ئاگاداری جمو جوڵی بەكرێگیراوو گومان لێكراوەكان بن كە دەیانەوێ زیان بە شۆڕشەكەمانو دەستكەوتەكانی بگەیەنن .

ئەنجا هاوڕێ ئەندامی سەركردایەتیی هەرێم وتی هەر قوربانییەك كە لە پێناوی بەرگری كردندا بدرێ لە عیراقی خۆشەویست یەكێتیی چارەنووسی نێوان ڕۆڵەكانی ئەم تاقە گەلەو نیشتمانپەروەری ڕاستەقینەیان پتەوتر دەكا لە ژێر ئاڵای سەركردەی تێكۆشەر صدام حسیندا .

لەم چاوپێكەوتنەدا كە بەڕێز ابراهیم زەنگەنەی پارێزگاری هەولێر ئامادەی بوو داوتەڵەبەكان ئامادەبی خۆیان دەربڕی بۆ پێشكەش كردنی گرانترین قوربانی لە پێناوی سەربەرزیی خاكی پاكمانا .

دوا كۆبوونەوەی ئەنجومەنی یاسادانان لە خولی ئاساییدا

لە هەفتەی ڕابردوودا ئەنجومەنی یاسادانانی ناوچەی كوردستان دوا كۆبوونەوەی كە كۆبوونەوەی شەشەم بوو بە چاودێری بەڕێز احمد عبدالقادر نەقشبەندی سەرەكی ئەنجومەن سازكرد .

لە كۆبوونەوەكەدا باسی ڕاپۆرتی تێكرایی ئەنجومەنی ناوبراو لە بواری ڕاپەڕاندنی كاروباری هەردو ئەمینداریتی گشتی ئابووریو داراییو ئەمینداریتی گشتی شارەوانیو هاوینەهەوارەكان كرا.. هەروەها بە درێژی گفتوگۆ دەربارەی ڕاپۆرتی ساڵانەی ئەمینداریتی ناوبراوو ئەو ڕێو شوێنە چاكانە كرا كە لە نەخشەی ئەمساڵدا بەجێ دەگەیەنرێت .هەروەها ئەو گیروگرفتانەی دێنە ڕێگای كاركردنو دۆزینەوەی باشترین هۆی چارەسەركردنیان .

لقی هەولێر

• فؤاد حسین •

شتێكی نوێ نی‌یە كە بڵێین لیژنەكانی بەرگری لەسەر مافی مروڤ لە زۆربەی هەرە زۆری وولاتانی سەرزەمین‌دا نارەزایی خۆیان دژ بە كردەوە نارەواكانی رژێمی تاران دەربریوون ، چونكە خومەینی پێشێلی مافی مرۆڤی ئێران دەكات ، نەك هەرئەمەش بەڵكو مەزەقیش پێ‌ی دەكات ! ئاكاری خومەینیو مەلاكانی تاران لە سەرانسەری جیهاندا دەنگی داوەتەوە ، هەر لەبەر ئەمانەیە زۆربەی هەرەزۆری هێزە خێرخوازە جیهانیەكانو پارتو كۆمەڵەو ڕێكخراوەكانیان بەردەوام داوا لە جادوبازەكانی قوم دەكەن كە واز لەم ڕەفتارە نابووتانانەیان بێننو ڕێگای خێر بگرنە بەر و بەزەییان بە گەلانی هەژاری ئێراندا بێتەوە ... هەروەها چاودێرو زاناو سیاسیە گەورەكانی جیهان بە شیكردنەوەو لێكۆڵینەوەكانیان گەیشتوونەتە ئەو قەناعەتە كە ئەوەی ئێستا لە ئێراندا ڕوودەدات ماوەیەكی دوورو درێژە پیلانی بۆ دادەنرێت ، پێش ئەوەی خومەینی بێتەسەر حوكم بە دە ساڵ باسی ئیمپراتۆریەتێكی دیكتاتۆریی گەورەی كردووە نەك تەنها لە سنوری ئێراندا بێت بەڵكو بێچارەكی دەوڵەتانی جیهانی لەژێر سێبەریدا بێتو خۆی ببێتە ئیمپراتۆرێكی مەزنی خاوەن شكۆو دەسەڵات .. هەروەها خومەینی ڕایەكی تایبەتی‌ی هەیە دەربارەی چۆنیەتی‌ی بەڕێوەبردنو دەسەڵاتی دەوڵەتو جوڵاندنەوەی خەڵكی .. !! هەرچەند گشت ئاینەكانو یاسای ئاسمانیو پەیمانی دەوڵەتانو یاساكانی مافی مرۆڤایەتی دانبەوەدا دەنێن كە دەبێ ڕێز لە سەربەستیو سەرفرازیی كەسایەتی بگرێتو هەموو جۆرە یارمەتیو هاریكاریو بارووزروفێكی بۆ جێبەجێ‌بكرێت ..... خومەینی دەڵێ وا نی‌یە دەڵێ « دەبێ دەوڵەت چاودێریی ژیانی گشت كەسێك بكات ، ژیانی مرۆڤ لە رۆژی لەدایك بوونیەوە تا مردنی ئەركێكە لە ئەركەكانی دەوڵەت ».

ڕژێمی خومەینی دژی حوكمی گەل یان ڕێكاری جەماوەر ڕادەوەستێ .... كۆمەڵ وەكو شوانو مێگەل ڕەچاو دەكات شوانەكان « مەلاكانن » مێگەلەكانیش « جەماوەرە » گەورەی شوانەكانیش « فەقێ » یە ئەویش هەر خومەینی خۆیەتی .. وە ئەوەی بەرهەڵستكاریی فەرمایشتەكانی بكاتو جێبەجێ‌یان نەكات ئەوا تەواو بە كافر دەیداتە قەڵەمو كوشتنی كافریش حەڵاڵەو جەنابی فتوای لەسەر داوە ... بەم جۆرە باشترینو ئاسانترین ڕێگای بۆ لەناوبردنی ئەوانەی دژ بەرژێمەكەین دۆزیوەتەوە.. لە چوار باڵی دونیاشدا باس هەر باسی خومەینیو كردەوە نابەجێ‌كانیەتیو ئەویش خۆی كەڕ وكێل‌كردووە ، وەكو بڵێ‌ی ئاگای لە هیچ لایەك نەبێت لە ئیشەكانی‌دا بەردەوامە ...

چالاكی هونەری لە خانەی نەوجەوانانی سلێمانی

لای هەموو لایەكمان ئاشكرایە ، كە منداڵ ئەو كەسێتیە مەزنەیە كە لە بەهرەو تواناو خۆیەوە كە توانی كەسێتی خۆی دەربخات ..

بەلاتانەوە گرنگ نەبێت كە منداڵی كەڕو لاڵو زەین كوێریش بەهرەی خۆی هەیە، ئەتوانێ هەست بە ئازارە دەرونی‌و سیما ژگماكیتی‌و توش بونو نەخۆشیەكانی خۆی بكاو بەدوای چارەسەری ڕاستەقینەی‌دا بگەرێ ، هەروەك هونەرمەند (عمر رەسول) ئەڵێ .. بەخێو كردنو پەروەردەكردنی منداڵ بە شێوەكی ڕاستو زانستانە ،باشترین ڕێگەیە بۆ سەركەوتنی منداڵ لە ژیانیدا ، تووشی ئاڵۆزی باری دەرونی نابێتو ئاسودە دەبێت لەناو كۆمەڵدا .. ئەم هونەرمەندە بەهەستی دلسۆزانەی خۆی، هەرچەندە لە فەرمانبەرتێكی تر كار دەكات هەفتەی جارێك سەر لە منداڵانی ئەو خانەی نەوجەوانانە ئەداو بەسەریان ئەكاتەوە .. خانەی نەوجەوانانی سلێمانی ، كە سەر بە ئەمینداریتی گشتی كاروباری كۆمەڵایەتیە .. بۆ دووەم جار لەرۆژانی ٢٩-٤-تا ٢-٥ پێشنگای ساڵانەی نیگاركێشانی منداڵانی كەڕو لاڵو زەین كوێرانی كردەوە ... پێشنگاكە لەهۆڵی خانەی ناوبراو كرایەوە كە لەراستیدا ،دەست نیشانی گیروگروفتی نەخۆشی‌و باری دەرونی ئەو منداڵانەی ئەكرد .. ئەم پێشنگایە شیاوی ئەوەبوو ، پزیشكە دەرونی‌و مامۆستاكانی شار بیبینیایە ..! كە ئەو منداڵە كەڕولاڵو زەین كوێرانە چۆن لە وێنەكانیاندا ئازاری خۆیان .. خستۆتە سەر ئەو لاپەرانەی .. زیاتر وێنەكانیان سروشتی كوردستانو جەژنە نەتەوایەتیەكانی تیا دیار بوو ، لە ئێوارەی ڕۆژی ٢-٥-١٩٨٥دا ؛ ژمارەیەكی زۆر لە ئەدیبو روناكبیرانو رۆشنبیران ، پاش تەماشا كردنی پێشانگاكە .. ئێوارە كۆڕێكی تایبەتی لەو باخچەی نەوجەوانانە بۆ هونەرمەند عمر رسول سازكرا تیایدا لەسەر (سایكۆلۆژیای نیگاری منداڵ) دوا.. هونەرمەندی لاو مامۆستا «نەوزاد باراوی» بەڕێوەبەری كۆڕەكە باسی لایەنی چالاكیو تەقەلای دلسۆزانەی هونەرمەند (عمر رسول)ی كرد .. قوتابی باكو احمد بەناوی بەڕێوەبەرایەتی خانەی نەوجەوانان بەخێرهاتنی ئامادەبوانی كرد، پاشان دایكی‌سولاف شیعرێكی خوێندەوە ، هەروەها مۆستا جزا علی امین شیعرێكی خوێندەوە ، پاشان هونەرمەند عمر رسول ، باسەكەی خوێندەوە ، تیایدا «٢٠»نیشی منداڵەكانی هەڵبژاردبوو بۆ شی‌كردنەوەو سەلماندنی ووتەكانی ، دوای تەواوبوونی كۆڕەكە دەرگای گفتوگۆ كرایەو جگە لەوەڵام دانەوەی پرسیارەكانی ئامادەبوان ، مامۆستای هونەر ئیسماعیل خەیات رای خۆی دەربڕی ووتی زۆر لە مامۆستایانی دلسۆز لە بواری كاری منداڵدا كاریان كردوە وەك مامۆستا (نوری ئیساعیل)و خوشكە نێرگز .. بەڵام وەك هونەرمەند عمر رسول ..لەم بارەبەوە هەوڵی زۆری داوە، بەدوای سەرچاوەو زانیاری نیگاركێشانی منداڵاندا گەڕاوە .. پێش تەواوبونی كۆڕەكە دایكی «باڵە» كە دایكی یەكێكە لە قوتابیە زەین كوێرەكان بەناوی دایكانەوە سوپاسی هونەرمەندی كرد..

ئێمەش داوای كاری دلسۆزانەو بەهرەمەندانە تر ئەكەین لەم بوارەدا ،ئاواتمانە كە كارگوزارانی ئەم دەزگایە بەردەوام بن ، لەپێش‌كەش كردنی كاری دلسۆزانە .... كارامەو شارەزاو لێهاتوو ئەو خونچانەی پاشە ڕۆژ پێ‌بگەیەنن بەگوڵی هەمیشە بۆن خۆش .

ئازاد

وەرزی ڕۆشنبیری

یەكێتی نەقابەكانی كرێكاران لە سلێمانی

بەڕێز جێگری بەڕێوەبەری مەڵبەندی ڕۆشنبیری لە یەكێتی نەقابەكانی كرێكارانی پارێزگای سلێمانی لەبارەی وەرزی ڕوشنبیری نەقابەكەیانەوە. پێ‌ی ڕاگەیاندین ..

ئاشكرایە كە یەكێتی نەقابەكانی كرێكارانی پارێزگای سلێمانی بەشێوەیەكی بەردەوام ، وەرزە ڕۆشنبیریەكانی بەرێ ئەكا ، لە هوشیار كردنەوەی كرێكارانو بایەخدان بە كرێكاران بۆزیاتر فێربوونو زۆر كردنی زانیاریان دەربارەی مەیدانەكانی كاركردنو بەرهەم هێنان ، جگە لە هوشیاری تری كرێكارانەو بەسەر كردنەوەی هەموو ئەو پێویستیانەی كە ڕۆشنبیركردنی كرێكاران ئەبەوێت ، هەر لە ڕۆشنبیری گشتی‌و رامیاریو باری ئابوریو لێكدانەوەو شی‌كردنەوەی یاساكانی كاركردنو بەرهەم هێنان ، یاسای دەستەبەری كرێكارانەو گەلێ بابەتی تری بەسود كە لەم وەرزە ڕۆشنبیریانەدا بە كرێكار .. ئەوترێتەوە .. ئەم دەورەیەی كە ئێستا تیایداین ،، خەریكی تاقی‌كردنەوەین (٩٣) نەوەدوسێ هەمین دەورەیە ، كە بۆ كرێكارانی كارگەو فەرمانبەرایەتی‌و بەڕێوەبەراتیەكانی پارێزگای سلیمانی كراوەتەوە ...

لە دەورەی ئەمجارەماندا ٢٨ كرێكار بەشداریان كردوە لەمانە ١٥ یان ئافرەتن .. بێ‌گومان دەورەكە رولێكی تایبەتی هەیە لە روی هوشیار كردنەوەی كرێكارە ئافرەتەكان ، دەوری كاریگەرانە لەبواری رون كردنەوەی كاروباری ئافرەتی كرێكار بەتایبەتی لەبەرهەم‌هێنانو كاركردن ، هەروەها ڕێنمایی كردنی ئافرەتانو كێشەی كاریان لەناو كارگە هەتا ماڵەوە ، ئەمەش ئەركێكی نەقابەی كرێكارانە ، لە دەورەكەدا جگە لەو یاسای كاركردنو جێبەجێ‌كردنە لە بواری كرێكارانە دەربارەی جەنگی ڕەوای قادسیەی صدامو دوژمنكاری فارسی ڕەگەز پەرست بۆ قوتابیان ئەدوێن ، جگە لە ئاسایشی پیشەیی .. بێ‌گومان ئەو كرێكارانەی كە پلەی یەكەمو دووەمو سێ‌هەم وەرئەگرن دوای تاقی كردنەوەی مەڵبەند ، لەلایەن یەكێتی نەقابەكانی كرێكارانەوە خەڵات ئەكرێن ،، جگە لەوە لە مەڵبەندی ڕۆشنبیری گشتی كرێكارانی بەغداوە ، سوپاسو ڕێزلێنانیان پێش‌كەش ئەكرێت ، كە ئەمەش ئەبێتە هۆی پێش خستنی پلەی بەرزبونەوەی موچەی بۆ ماوەی سێ مانگ .. یەكێتیمان بەردەوامە لە كردنەوەی وەرزە ڕۆشنبیریەكانی هەروەها وەرزی تایبەت ساز ئەكات بۆ كادریری نەقابیو پێ‌گەیشتنیان لە فەرەكردنی زانیاری نەقابی‌و شی‌كردنەوەی یاساكانی كاركردنو هەروەها دەورەی تایبەتمان كردۆتەوە ، بۆ بەشداری كردن لە زۆركردنی بەرهەمی تاكەی كرێكارانو بەشداری كردنی هەڵمەتی زۆركردنی بەرهەم .

ـ لقی سلیمانی ـ

Institut Kurde de Paris

شانۆیی «دووا گۆرانی» چیخۆف و ئەکتەرێکی لێهاتوو

● رزگار کریم ●

شانۆیی « دووا گۆرانی » چیخۆف لەو شانۆیی‌یە یەك بەشانەیە باسی ژیانی ئەکتەرێکی لێهاتووی شانۆی ڕوسی ئەکات کە لەو شەوەدا ئەیەوێت دووا گۆرانی‌یە ئەمرەکەی خۆی بڵێت بەرامبەر ئەو بینەرە بۆش‌و بەتاڵانەی کە بۆ خۆش ڕابواردن تەماشای هونەری شانۆ دەکەن‌و پێیان دەڵێ : « من مرۆڤیکی زیندوم ... خوێن بە دەمارەکانمدا دەگەڕێ نەك ئاو » .

داوای ئەوە دەکات کە ڕێزی بگرن ، کە بە چاوێکی پیرۆزەوە بڕواننە ئەکتەر .. لە دەرهێنان‌و نواندنی هونەرمەند « کامەران رؤوف » تیپی شانۆی « الیوم » لە بەغدا بەم شانۆیی‌یە بەشداری میهرەجانی ساڵانەی عیراقی کردوو لە ڕۆژانی (١٢ – ٣/٢٠) لەسەر شانۆی (٦٠ کورسی) بەردەوام هونەرمەندی ناسراو « کامەران رؤوف » ئەم شانۆیی‌یەی پێشکەش کرد ، ئەوەی سەرنج ڕاکێش بێت لێرەدا ، کامەران یەکێکە لەو ئەکتەرە کوردانەی کە بەشێوەیەکی ئەکادیمی نواندنی کاراکتەرەکانی دەکات ، مامۆستا « ئیبراهیم جەلال » لە کۆڕێکدا ووتی :

(تا ئێستا یەك ئەکتەر توانیوێتی کە تەمسیلی کاراکتەرەکان بەچاکی بکات‌و بوور کەوێتەوە لە جولاندنەوەو شتی تایبەتی خۆی ئەویش « کامەران رؤوف »ە) .

« کامەران » ساڵی پار بە شانۆیی « گاڵتەگێڕو ئاوێنە » کە (٥) کاراکتەری جۆراو جۆری تەمسیل دەکرد ، پلەی یەکەم ئەکتەری میهرەجانی لاوی لە عیراقد بە دەستهێنا ، ئەم بەهرەیە کە بەزمانی عەرەبی تەمسیل دەکات جێی شانازی‌یە کە لای لێ‌بکەینەوە بەتایبەت نواندن وەك خۆی دەڵێت « نواندن لە خوێنمدایە ... منیش لەناو ئەودا تواومەتەوە » . بەهەر حاڵ لێرەدا وەك تەکنیکی ئەکتەر لە نواندنی (شانۆی ستانسلافسکی)و بەتایبەت (چیخۆف) لایەك لەم ئەکتەرە دەکەینەوە .

١ – لە شانۆیی‌یە (یەك) بەشەکانی چیخۆفدا کە سەرەتاکەی بە چڕی بیرو پەیوەندی سۆزو کورتی دیالۆژو (تایبەتێتی موقف) بەناوبانگە زۆر گرانە بۆ نواندنێکی ئەکادیمی بەچێژ ، بەڵام ناوەندی (ئیقاع)ی گشتی پەیوەندی بە گرێی سەرەکی‌و لوتکەو جولەی درامی‌یەوە هەیە لەم ناوەدا گرێی سەرەکی‌و لاوەکی‌یەکان دێنە بەردەمی کاراکتەر ، ئەکتەرەکەی ئەگەر ووریا نەبێت تووشی بێ‌تاقەتی‌و بێزاریمان دەکات ، چونکە کۆتایی شانۆیی‌یەکانی چیخۆف بەتایبەت (یەك بەشی) زۆر گرنگە چونکە پێمان دەڵێ کە شانۆیی‌یەکە تا چەند سەرکەوتووە یا ئەکتەرەکە تا چەند دۆڕاندوێتی . هەر بەگەیشتنی ئیقاع بە (لوتکە) گرێکە تەواو بووە بەڵام شانۆیی‌یەکە هێشتا ماوێتی ، پێویستی بەکوتایی‌یەکی تایبەت هەیە ، ئەمەش لای (کامەران) زۆر ئاشکراو سەرکەوتوانە سەرەتاو ناوەڕاست‌و کۆتایی ئیقاعی گشتی‌و ئیقاعی کاراکتەری بەیەکەوە گرێ داو خستینیە جیهانیکی ترەوە ، بەتایبەت ئیقاعی بەیانی ، هەڵچون‌و کش‌وماتی لای چیخۆف . لە لایەن ئەکتەرەوە زۆر سەرکەوتو بوو بۆ هەڵچوونە سۆزی‌و عەقڵی‌یەکانی (ڤاسیلی) .

٢ – (نواندن لە ناو نواندن) دا و چونە ناو کاراکتەرێکی فلاش باکەوە یا (تێکست باکەوە) لەلای ئەکتەر گرانە ، ووریایی دەوێت لە رزگار بون لە بەهای کۆمەڵایەتی‌و دەروونی و سروشتی لەش و گەڕانەوە بۆ کاراکتەرەکەی ئێستای ، بەڵام (کامۆ) زۆر زیرەکانە خۆی بەناو ناخی (هملت) دا دەکردو دەگەڕایەوە (ڤاسیا) پاشان ئەچووەوە ناو (شالیر)و گەڕانەوە بۆ لای (ڤاسیلی) .

٣ – لە نواندنی (سروشتی و ڕیالیستی) دا بەتایبەت ڕێبازو قوتابخانە ڕوسی‌یەکان ، ووردەکاری ژیان ، کەسەکان زۆر مەبەستە ، بەتایبەت لای (چیخۆف) کاراکتەرەکانی بەناخیانا ڕۆ ئەچن‌و مامەڵە لەگەڵ (کاغەز پەرداخ‌و گوڵ‌و گەڵا و دار و شفارتە و جگەرە و ... هتد) ئەکەن .. ئەمە یەکێکە لە سیماتی (کامەران رؤوف) لە نواندندا ، لە دووا گۆرانی‌دا ئاگاداری‌یەکی چاکی شەراب خواردنەوەو مامەڵە کردن لەگەڵ پاڵتۆکەو کراس‌و قژو دەم‌و چاویدا ئەکرد بەتایبەت ... کاراکتەرەکەی نیشان دەداین (نەك خۆی) بۆ نموونە پیس‌و پۆخڵی (ڤاسیلی) بەروخسارو جل‌و بەرگی‌یەوە دیار بوو لەوانە لیکێکی زۆر لەکاتی هەڵچوون‌و تووڕەیی‌دا لە دەمیەوە ئەکەوتە خوارێ یا فرمێسکیی زۆر تیکەڵ بە عەرەقی نێو چاوی ئەبوون‌و ئەڕژانە ناو لەپی دەستی‌یەوە .. ئەبێت ئەکتەر (خۆی نیشان نەدا) لەسەر شانۆ بەڵکو کاراکتەر ، بەڵام زۆربە زۆری ئەکتەرەکان بیر لەوە دەکەنەوە کە ماکێژێکی جوانی بۆ بکەن‌و جل‌و بەرگی ئوتوکراو چاك بێت وەك بۆ سەر ئاهەنگی هەڵپەڕکێ بچێ .

٤ – ڕووناکیش لە شانۆیی‌یەکەدا لەگەڵ ئیقاعی.کاراکتەر و هەڵچونی ئیقاعەکاندا ڕەنگەکانی دەگۆڕێ لەگەڵ خۆشی‌و ئاواتدا ڕەنگی (پەمەیی)و (شین) زاڵ دەبوو لەگەڵ غەم‌و ناسۆری (هملت)دا تاریکی‌و شینی تۆخ لەگەڵ هەڵچوونی (شالیر)و دەمار گیریدا (مۆر)و (رەش)و تاریکی زاڵ دەبوو بەسەر دیمەنەکەدا .

هەروەها دیکۆرەکەی مامۆستا (عادل گورگیس) زۆر لەجێی خۆیدا بوو ، بەتایبەتی بەکارهێنانی پەردەو (شانۆ لەناو شانۆدا)و زووری میکیاژەکەی ڤاسیلی‌و وێنەی (لیبۆکە) کە لەناوەڕاستی شەش کاغەزی قوماردا کە نیشانەی ئەوەیە هونەری ئەکتەر لەم سەردەمەدا یاری کردنە هەروەك ڤاسیلی خۆی ئەڵێ : (گاڵتە جاری‌یە .. ئەمە ئەو پەڕی بێ‌زاری‌و گاڵتە جاری‌یە (...) خوێن لە دەمارەکانمدا ئەگەڕێ نەك ئاو) .... بە کورتی (کامەران رؤوف)ی لاو یەکێکە لەو ئەکتەرە چاکانەی کە هونەری نواندنی زۆر بە بڕواوە گرتووەو خۆی تیا تواندۆتەوە ، ئەبێ ئەوەشمان لەبیر نەچێت وەرگرتنی پلەی یەکەمی چاکترین ئەکتەری ئەمڕۆ زۆرە بەتایبەت ئەکتەرێکی لاوی کورد .

فلیمولوجیا

● **ڕەنگی ئیستمان :**

ناوێکی بازرگانی یەك لە چەشنەکانی فلیمە ڕەنگاو ڕەنگە سروشتیەکانە ئەم چەشنە فلیمانە لە سێ چین پێك‌هاتوەو بەرهەمی کۆمپانیای کۆداکە .

● **ڕەنگەکانی فرانیا :**

ناوی چەشنێکە لە فلیمە ڕەنگاو ڕەنگە سروشتیەکان ، لە سێ چین پێك‌هاتوەو بەرهەمی کۆمپانیای زانیای ئیتالیایە ، بەرهەمی ئەم چەشنە لە ساڵانی ١٩٥٢دا لە ئیتالیادا بلاو بوەوە .

● **ڕەنگی ئەکفا :**

جورێکە لە فلیمە ڕەنگاو ڕەنگە سروشتیەکان ، کۆمپانیای ئەکفا لە ئەڵەمانیای ڕۆژئاوا ئەیهێنێتە بەرهەم لە ساڵی ١٩٤٠ بەکارهێنراوەو لە سێ چینی حەساس پێك‌هاتوە .

● **ڕەنگەکانی کنیما :**

یەکەم جۆرو ڕێگای بازرگانی بو بۆ پیشاندانی فلیمی ڕەنگاو ڕەنگ کە سمیثی ئینگلیزی لەگەڵ بەرهەم‌هێنەر شارلز ئوربان Charles Urban دای هێناو کاری لەسەر ڕاهێنا ئەم داهێنان لە ساڵی ١٩٠٨ تۆمارکرا بە ئالوگۆری ڕەنگ ، سوودو شیت کاتی تێپەڕبونیان لەبەردەم ئاوێنەی کامیرا بە شێوەیەکی بازنەیی .

● **ڕەنگی فۆژی :**

کردارێکی ڕەنگ‌کردنی وێنەیە لە چەشنی پۆزەتیف‌و نێگەتیف لە ساڵی ١٩٥٥ لە ژاپۆن هاتە کایەوە .

● **ڕەنگەکانی ڕو :**

جورێکە لە تۆمارکردنی فلیمە ڕەنگاو ڕەنگەکان برایانی ڕو دایان هێناوە .

● **ڕەنگی جیڤا :**

جورێکە لە فلیمی ڕەنگاو ڕەنگی نێگەتیف‌و پۆزەتیف کۆمپانیای بەلچیکی (جیڤرت) لە ساڵی ١٩٥٣ دای هێنا ، ئەم فلیمە شێوەی سیستەمی ڕەنگی ئەکفای هەیە .

● **ماجینتا :**

ئەو ڕەنگەیە کە لە ئەنجامی تیکەڵ‌کردنی ڕەنگی شین‌و سور پەیا ئەبێ ئەم ڕەنگە لەسەر ئەو فلیمە حەساسانەی بەرامبەر ڕەنگی سەوز دەرئەکەوێ .

● **ڕەنگەکانی ئورفر :**

بریتیە لەو جۆرە فلیمەی کە سێ چینی سەرەکی پێك‌هاتوە بۆ وێنەگرتنی ڕەنگاو ڕەنگ ، چینی یەکەم زۆر حەساسە بەرامبەر تیشکی شین ، ناوەڕاست بۆ تیشکی سەوز ، دواچین بۆ تیشکی سور ، ئەم فلیمە لە شاری ئولفن Wolpen لە ئەڵەمانیای دیموکرات دروست ئەکرێ .

● **کینماتوگراف :**

کینما بە یۆنانی مانای جوڵانەوە ئەگرێتەوە ، گرافیش مانای ڕەسم‌و نوسین ئەگرێتەوە ، بە شێوەیەکی گشتی لە کۆنەوە بە سینەما ئەوترا کینما هەر لەم وشەیەوە وشەی سینەما هاتە کایەوە کە ئەمرۆ لە سەر زمانی هەموانە .

● **بیۆگراف :**

١ – ناوی ئامێرێکی وێنەیە لە هەمان کاتدا ئامێری پیشاندانە کە ئەندازیارانی ئەمەریکا ئوجست لوست Augustin Lauste لوری دیکسون Laurie Dickcon لە ساڵی ١٨٩٥ دایان هێناوە .

٢ – ناوی کۆمپانیایەکی دارایە کۆمەڵی لە سەرمایەدارەکانی نیویۆرك دایان مەزراندوە لەوانەش برای سەرەکی وڵاتە یەکگرتوەکان ماك کنیلی Mac Kinlay لە دوایدا بوە گەورەترین کۆمپانیای بەرهەم هێنەری فلیمی سینەما لە قۆناغی یەکەمی دامەزراندنی سینەمادا .

لەیادی ئەو شیعرانەدا لەئێستانە نووسراون

شیعری شاعیری گورجی
ئیرا کلیم ئەباشیدزە
وەرگێڕراو لە عەرەبی‌یەوە
حەسیب قەرەداخی

هۆ ئەو شیعرەم کە تا ئێستا نەنووسراویت
پێشکەشت بێ ئەم هۆنراوەم .
هۆ ئەو شیعرەم کە لەتوانای وشەی جووراوەدا
نەبویت
بەختەوەرم کەوا من تۆم ریسوانە کرد لە پێشەکی
مامەلەدا

* * *

ئەی چرای ڕێگەم ، توێشووی دوا ڕۆژ
دەنگ دانەوەت لە دڵمایە
بەڵام هەرگیز هانم نادەیت
کە بە وتەی بێ بایەخیش دەرت برم

* * *

شاعیر : بەڵێ هەر شاعیرە
پشتی بە تۆ ئەبەستێت‌و
لەناو میحرابتا نوێژ دەکات ،
چاوەڕوانی ئەو گیانەیە
پڕ لە رازو نهێنی‌یە
پەیا میشی هێزی تۆیە
زنجیر وەکو تاڵە دەزودەپچڕێنێ .
بەبێ کۆڵدان ، ئەوا لەگەڵ مەترسیدایە چنگ ئەدا
بە مەحاڵەوە خەو دەبینێ .

* * *

ئەی ئەو شیعرەی کە تا ئێستا نەنووسراویت
تۆ تواینیوتە

لاو چاکی خۆت بپارێزی ،
بتوێتەوە لە ئاگری بە کڵپەتدا
کە ئەگەیتە پێچاڵی ترس
لەمەرگەوە زۆر نزیکی

* * *

وەکو شەپۆلی زۆر باڵای ..
کە ئەکشێیتەوە بۆ دواوە ،
کە نارەکان رووت دەبنەوە ،
بەکشانەوەت پاشەکشێی خەیاڵی من نیشان دەدەی ،
ئیتر چۆن بێم‌و باست کەم ؟

* * *

ناوت بێنم سروودێکی یا ئاهێکی نهێنی‌ی خۆم .
دۆزەخێکی زۆر تاریکی ،
یا بەهەشتیت لە ئاسمانی حەوتە میندا ..
کە رووناکی‌و بەختەوەری شەپۆل ئەدەن ،
یا شمشاڵێکی خەمگینی یا زوڕنایەکی مسینی
چۆن ، چۆن ئەبێ ناوت بنێم ؟
لە دایك بوون یاخود مردن ؟!

* * *

ئای : نازانم ئەرێ تۆ چیت
سۆز یا تۆڵە ،
من نازانم .
ماڵ ئاوایی لە تۆدەکەم
لەگەڵ هیوای بەختیاریت
هیچم نی‌یە پێشکەشتی‌کەم
بێجگە ئەم چەند هۆنراوەیە
بێ شایانەم

دوو حەیرانوکێت فۆلکلۆری

● **نورالدین سعید مصطفی** ●

١ – دڵێ من

دڵێ من چ نەمابی نەگوتی
مالکێت مەچون ئاستەنگا ...
کەرکێت مە دەبنا بی مێرگێت سوتی
چ عەرد نەمابی بێ من‌و لاوکێ ..
دەلال خەبەرکێت خوە لێ نەگوتی

* * *

ئەزێ بچم ملا باکرمانێ(١)
ئەزێ بەرێ خوەدم کێلا مەمێ(٢) ...
چوار قورنەی ڤێ دنیایێ
پشتی دەلالێ دڵێ من ...
سەبرێ من بکەسێ نایێ

* * *

ئەزێ هەرم سەرێ ملا باکرمایێ
ئەزێ بەرێ خوە بدەم کێلا ...
مەمێ چوار رەخێ ڤێ دنیایێ
شەل‌و شەپك پشتی دەلالێ ..
دڵێ من لبەرو بەژنێت کەسێ نایێ

* * *

دڵێ من‌و بەحرا رەحمەتێ
چەل‌و چیا کێت گران قرە پێن کەتێ
دێ‌بلا وەز نەمینم بۆ ڤێ ئومەتێ

* * *

٢ – وەرن

دێ وەرن دڵێ‌من عەڤدالا خودێ بکەلێشن
قوتیککا(٣) تێدا رەخەك سەیدن ...
ئێك مەلانە ئێ دی دەروێشن
برینێت دڵێ من چەندێت کولن ...
وێ ژبنێ خوە دێشن

* * *

دێ وەرن دڵێ من ڤەکن
قوتیکەکا تێدا پێشا مە نەکن
بەختێ خودێ دا گەلێ خەلك‌و ...
عالەمێ برینێت دڵێ من کولن ...
کەس لومەی من نەکن .

* * *

ئێڤارە ئێڤاری‌یەکی دخێرا
مەلا کەتن مزگەفتا
قەشە بین رەبەنێ کەڤنە دێرا
ئەزێ هنگێ کولا بەژنا بلند ...
دهێلم سەر سینگێ من عەڤدالا ...
خودێ بت قرێنا تەفرو بێرا .

* * *

١ – باکرما : گوندەکە دکەڤت تەزا زاخۆ .
٢ – کێلامەمێ : کێلا مەمێ شڤانە .
٣ – قوتیك : ئاوێنە .

پەروەردەی نوێ

بەشی دووەم

پێویستە دایك‌و باوك زۆربە ئارام‌و هێواش بن لەگەڵ منداڵی شەرمن نەك بە زۆرپاڵی پێوە نێن لە هەنگاوەکانی ژیانی ..

دایك‌و باوك یان مامۆستا کامیان ویستیان کە منداڵەکە وا لێ‌بکەن کە شەرمی نەمێنێ و پاڵیان پێوەنا بۆ ئەم مەبەستە ... هەرچەندە زۆر بە دڵێکی پاکەوە ئەمە بکەن لە سوودی منداڵەکە بەڵام زیانێکی زیاتر بە شەرمنەکە دەگەیەنن‌و زیاتر بەرەو گۆشەگیری‌و شەرمنی دەبەنەوە ..

ووشەی (شەرم) بۆ زۆر سیفەتی مرۆڤایەتی بەکار دێت .. ئەگەر تاقی‌کردنەوەیەکی تازە هاتە پێشەوە ترسی سەرنەکەوتنمان هەبێت شەرم دامان دەگرێت .. لە کردنی کارەکەدا .... شەرم زۆرو کەمی هەیە دەبێ لە هەموو مرۆڤێکدا پلەکانی بزانرێت بۆ ئەوەی هێزی شەرم بدۆزرێتەوە ..

کاتێ کە زانرا منداڵەکە شەرمنە وپێویستیمان بە یارمەتی هەیە لە پێش هەموو شتێکا هێواش کردنەوەی منداڵەکەو بیرو بیرکردنەوەی ئەهۆن کەینەوە وبە توندو تیژی لە قاوغەکەی خۆی رای نەبچرکێنین ... کە خۆی تیا شاردۆتەوە ...

رۆشتنی منداڵ بۆ قوتابخانە یەکەم جار کارێکی زۆر گەورە دەکاتە سەر منداڵ بۆ ئەوەی فێری ژیانی کۆمەڵایەتی بێت‌و باشترین هەلە بۆ منداڵی شەرمن کە زاڵ‌بێت بەسەر شەرمی خۆیدا لەبەر ئەوە دەبێت باسی قوتابخانەو قوتابی‌و مامۆستاو مەبەستی قوتابخانەی بە باشی بۆ روون کەینەوە پێش چوونی بۆ قوتابخانە .. .

لە تاقی‌کردنەوەکانی «شوێنی پەروەردەکردنی منداڵ» ئەم خاڵانە بخرێتە پێش چاو پێش چوونی منداڵەکە بۆ قوتابخانە (مەبەست لە منداڵی شەرمنە)

١ – دەبێت قسە لەگەڵ دایکی منداڵەکە بکرێت لە پاشا قسە لەگەڵ باوکی بۆ ئەوەی بزانرێت چۆن لە منداڵەکەیان گەیشتون‌و چۆن بیر دەکەنەوە لە منداڵەکەیان ئایا دەگونجێت لەگەڵ ئەم شوێنە تازەیەی بۆی دەچێت. مامۆستاکان شێوەی پەروەردەی منداڵەکە بزانن لە ماڵەوە چی دەزانێت‌و چی ئارەزوو دەکات ..

٢ – بەڕێوەبەری پۆل بچێت بۆ لای منداڵانی پۆلی یەکەم لە ماڵەوە .. بەمە دوو مەبەستمان پەتەدی ..یەکەم منداڵەکە شارەزا دەبێت بەو دەم‌و چاوەی هەموو رۆژێك بە دیاری‌یەوە دادەنیشێت‌و باش ئەی‌ناسێت ... دووەم مامۆستاکە لە باری ژیانی ماڵەوەی منداڵەکە دەکات ..

بەمە پەیوەندی نێوان مامۆستاو منداڵەکە پتەو دەبێت .. مامۆستا دەتوانێت هاوبەشی بکات لە قسەکردن‌و رەفتاری منداڵەکەدا ...

ئەگەر منداڵەکە بە پاسکیلێکی قوتابخانە یاری کرد لێی نەزانی مامۆستاکەی دەتوانێت بڵێت :– ئەمە لەوەی خۆت ناچێت کە لە ماڵی ئێوە دیم ئەم جۆرێکی ترە ... یان سەکێکی جوانت

بڕوانە ل ١٠

گۆڕینی ڕۆناك محمود علي

Institut Kurde de Paris

ئایەتوللا ئیمام کاشف الغطاء :

بەدەنگەوەهاتنی سەرەك صدام حسین بۆ بانگەوازی ڕاگرتنی شەڕ لەمانگی ڕەمەزاندا لەکانگای هێزو بەرزییەوەهاتووە

پاش کۆتایی هاتنی کاروبارەکانی دووهەمین کۆنگرەی گەلی ئیسلامی کە لە ماوەی «٢٢–٢٥» نیسانی رابردوو گێڕدرا ، کە پتر لە «٤٠٠» لەپیاوە ناسراوە ئاینیێکان کە لە هەموو جیهانەوە لەوکۆنگرەیەدا بەشداربوون بۆ وتوێژ کردن و لێکۆڵینەوەی‌باری ئەم جەنگە کە لە ماوەی پێنج ساڵەوە هەڵگیرساوەلە نێوان عیراق و ئێراندا .

لە شاری نەجەف «نجف‌الاشرف»دا ـ گەیشتمە ئایە الله ئیمام عەلی «علي» کاشف‌الغطاء ـ سەرەك کۆنگرەی ئیسلامی لەو چاوپێکەوتنەدا بە گەرمیو ڕێزەوە پێشوازیی کردم .

لەو چاوپێکەوتنەدا بە چەند پرسیارێك دەربارەی هەڵوێستی ئیسلام بەرامبەر جەنگی عیراق و ئێران سەری باسەکەم کردەوە .. کە چۆن تاقمی تاوانباران لەئێراندا ئەو هەموو کۆششو هەوڵدانو بانگەوازەی ئیسلامیو جیهانیان ڕەت کردۆتەوە و قبول نەکردنیان بەراگرتنی جەنگ .

بەڕێزی فەرمووی :

ـ ئەوەی بەپێی ئاینی ئیسلامەو عیراق کردوێتی ـ بەرگری کردنەو هەڵوێستێکی ئاینی و مرۆڤایێتیە بەڵام ئێران هەمیشە خواستی جەنگو هێرش‌بردنە ..... بێگومان هێرش هێنان کارێکی زوڵم کردنە .. بەرگری لە خۆکردن کارێکی دادوەرانەیە. هەرواش عیراق داوای چارەسەرکردن ئەو شێوە ناکۆکیەی کردوە کە لە نێوان عیراقو ئێراندایە بەپێی بیروباوەڕەکان ئیسلامیو روونان بەرەو ئیسلامیەتی .. بەڵام ئێران هەولی ئەوەی دەدات کە جەنگ بەپێی یاسا و شەریعەتی جەنگەڵسانی و دەوڵەتی دڕندەیی چارەسەر بکرێتو ببڕێتەوە .. واتا کەوتنی یەکێ لەو بەگژا چووانەدا .

بەپێی تیشکی ڕۆشنایی ئاینی ئیسلامیو سیاسەتی دەوڵەتان و لەئاینی ئیسلامدا ئەوە هەیە بەرێگەدانی بەرگری لەخۆکردنو چارەسەرکردنی ناکۆکیەکان بەپێی شەریعەت ـ ئەوەش کە سەرۆك صدام حسین ویستوویەتی .

ئێران دەیەوێ ئەم جەنگە بە خوێنو کوشتارو وێرانە کاری چارەسەر کرێو کۆتایی بێت ، ئەوەش کە پەیغامی ئاسمانیو مرۆڤایێتی وئاین قبول ناکات .

کۆنگرەی ئیسلامی هەستا بە داواکردن لە ئێران بۆ چارەسەرکردنی ئەم ناکۆکیە بەرێ ڕەوێکی ئاشتیانە ، ئەوە بوو کە لەئێرانەوە دیاری دا کە بە شێوەیێکی قبولی ئەو داوا کردنو خواستەی کونگرەی ئیسلامی نەکرد .. لەم ڕووەوە نامەو داوا و خواستەکانی کونگرە شێوەیێکی جوان و خۆشی پیشان دا .. بەڵام وەڵامەکەی لەلایەن ئێرانەوە ئەو وەڵامە لایەقو پەسەندە نەبوو کە بەرەو ڕووی ئاین کرا بە وتە و وشەی ناپەسەند و نالایەق کردن بە پیاوە ئاینیێکان ... بێگومان ئەو حاکمە فەرمانڕەوایە کە بەپێی ئەو لەخواوە هاتبێ حوکمی نەکردبێ کافرە .. بێگومان حوکمی ئێرانی حوکمێکی کوفرە لەگەڵ ئەوەشدا فەرمانڕەوایێتی حوکمی عیراقی بەکوفر داناوە ، کە عیراقو فەرمانڕەوایێتی عیراق دانی بە ئیسلامیەت ناوە و هەموو شەریعەتەکانی ئاسمانی دەپارێزێو بەجوانترین کاری خۆی هەڵدەستی لەڕووی ئاینو ئیسلامیەتیەوە لە پێشان باشتر ، لە کاتێکا ئێران ئاگای لە ئاینو ئیسلامو ئیسلامەیەندا نیە .

لە بارەی تەمێکانی کۆنگرەوە فەرمووی .

بڕیارو تەمێکانی کۆنگرە لە بیرو باوەڕەکان ئیسلامو ئاینەوە وەرگیراوە کە مەبەستی خۆشیو کامەرانی مرۆڤەو ڕاگرتنی خوێن ڕشتن خوێنی مسلمانانو برایان خاوەن ئاینو هەموو ئەو بروسکانمان کە پێکەیشتبو ڕێزو شایەست کردنی ئەم بڕیارو تەمێیانە کە نمونەو نیشانەی ڕاستی و ڕاستەقینەی بڕیارەکانمان بووە .

لە پرسیارێکماندا دەربارەی هەڵوێستی خۆی بەرامبەر بەو تاقمە تاوانبارە کە دژی بڕیارەکانی ئیسلامی وەستا فەرمووی ..

لەگەڵ لیژنەی هەولدەرا کۆبوومەوە .. پێیانم ووت قسەو باسەکانم دەربارەی باری نێوان عیراقو ئێران.. بێت بەڵکو دەربارەی نێوان عیراقو ئەو دەوڵەتانەیە کە هانی ئێران دەدەنو هەمیشە لە هاوکاریدایە .. لەو بڕوایەدام .. ئەو دەوڵەتانە کە مەبەستیان ئەم جەنگەیە لە هەرکاتێکدا هەستی بە لاوازی جەنگاوەرانی هەر دوولا کرد ئەو کاتە جەنگ ڕادەگیرێو ئەم دوو دەوڵەتە دەبنە پارووبەکی ئاسان بۆ ئەو دەوڵەتانە .. بەڵام چەرخو گەردونی ناپاکی ئایا بۆی هەیە بەکێتی موسلمانان بشێوێنێو پیاوەکانی سەرنەگون بەکات؟!

زایونیزمی چەشنی جالجالوکەیەکە لە لاشەی ئیسلامدا .. ئەم نەتەوەیە بۆی ناکرێ بەرزبێتەوە بەبێ گوڕ نەکردن ئەو نەخۆشیە..

دەربارەی هەڵوێستی سەرەك پێشەوا صدام حسین فەرمووی .

وەك دەزانین سەرەك‌پێشەوا داوای ڕاگرتنی ئاگری کردوە لە مانگی ڕەمەزاندا . بەڵام ئێران نەهاتە دەنگی ئەو بانگەوازە و ڕێز گرتن لەم مانگە پیرۆزە .. بێگومان هەڵوێستەکانی سەرەك‌پێشەوا صدام حسین لەکانگەی بابەخدان بە ئاینو ئیسلام و شەریعەتی ئیسلامەوە هاتووە ..ئێمەی کۆبوان لەکۆنگرەدا وتەکانیمان خوێندەوە کە لە ڕەوت و بیرو باوەڕێکی شۆڕشگێڕیەوە هاتووە کە نمونەو نیشانەی سەرۆك‌پێشەوایە لە نێوان هێزو بە هێزبدا و بەرزیی هاتنەدا .

لەبارەی دەوری زانیارانی ئیسلامی جهانی ووتی ... بێگومان بە دەورێکی باش هەستاون و قبول‌نەکردنیان بەم چەشنە درێژەدانە بەجەنگ کە تەڕو ووشکی بەیەکەوە سوتاندوە .. وەئێمەش ناوانی ئەم جەنگە دەدەینە سەر ڕژێمی ئێراندا چونکە ئەو بەخۆی قبول ناگرتنی شەر ناکات ..ئەوە بوو لە کۆنگرەیەدا ناوی «البغاة»یان پێوە نرا چونکە جەنگی دژی ئیسلام ئەکەن.. وەك لەقورانو سونەتی پەیغەمبەرا هاتووە .

لەبەر ڕۆشنایی دووەم کۆنگرەی میللی موسڵمانان :

پیاوە ئایینییەکان لە کوردستاندا

نارەزایی خۆیان بەرامبەر بە ڕژێمی خومەینی گومڕا دەردەبڕن

ناظم دلبەند ـ لقی هەولێر

محی الدین طاهر ـ وێنەکانی گرتووە

★ دەنگی موسلمانان لە هەموو لایەك بەرزدەبێتەوەو ڕۆژ لەدوای ڕۆژ ئەم دەنگە زیاتر خۆی دەچەسپێنێو داوای وەستانی فوارەی خوێن دەکات کە ڕژێمی خوێن ڕێژی خومەینی پەیڕەوی دەکەنو ئەم هەڵوێستە ناڵەبارەی ئەمڕۆیان بەپەیرەو کردنی موسلمانێتیو ئاینی موسلمانێتی دەزانن ، بەڵام لەڕاستیدا ئەمانە دوورن لە هەموو خاڵێکی بەیەك گەیشتنەوەی ئاینی ئیسلام ...

بڕیارەکانی کۆنگرەی دووەمینی میللی موسلمانان کە لە بەغدا گیرا هەنگاوێکی خێرخوازانەبوو بۆ نەمانی جەنگو چەسپاندنی هێمنیو ئاسایش بۆ هەردوو گەلی برا عیراقو ئێران ، بەڵام ڕژێمە مل هوڕەکەی قومو تاران بەهیچ بڕیارێکی ئەم کۆبوونەوە فراوانە موسلمانیە ڕازی نەبوو و سوربوو لەسەر بەردەوامی جەنگ بۆیە پیاوانی موسلمانو زانایانی ئاینی لە هەموو جیهاندا نارەزایی خۆیان دەربڕی ...

● مامۆستا مسعود احمد ئیمامی مزگەوتی ئازادی لە هەولێر وتی :ـ

بێ‌گومان ئاینی ئیسلام ئاینی خۆشەویستیو ئاشتی‌یە .. عیراقی موسلمان هەر لە ڕۆژی یەکەمی جەنگەوە دەنگی ئاشتیو ئاسایشی بەرزکردەوەو داوای وەستانی شەڕیکرد ، بەڵام ڕژێمی خومەینی خوێن ڕێژ ڕەفزی هەموو هەوڵێکی خێرخوازانەی کردووە بۆ وەستانی ئەم خوێن‌ڕشتنە ، چونکە مانەوەی ڕژێمی قومو تاران لەسەر بەردەوامی جەنگە ... ئەوان لەپەنای ئاینی موسلمانێتی‌یەوە هەزارو یەك هەڵوێستی ناڵەبار دەنوێنن هەر بۆ ئەوەی تەختو تاراجی خوێناوی‌یان لێ بەفیرۆ نەچێ ... نارەزایی خۆم دەردەبڕم بەرامبەر ڕژێمی خومەینیو بەکرێگیراوو نەخێر ئەوانە دوورن لە هەموو نەریتێکی ئیسلامی ...

● مامۆستا محمد اسماعیل عمر ئیمامی مزگەوتی شێخ نورالدین لە هەولێر دەڵێ :ـ

داوا لە هەموو موسلمانانی جیهان دەکەین کە واز لەم ڕژێمە بهێننو هەموو جۆرە پەیوەندی‌یەکی دبلوماسیو جیهانی لەگەڵ ببڕن ، چونکە ئەم ڕژێمە کۆمەڵێکی ترسناکە لەسەر ئیسلامو ئیسلامەتی ، توند دەردەبڕم بەرامبەر ئەوەی کە خومەینیو داروودەستەکەی داوای خوێن ڕشتن دەکەن نەك ئاشتی ...

● مامۆستا عبدالله فەرهادی ئیمامو خوتبە خوێنی مزگەوتی فەرهادی لە هەولێر وتی :ـ

بڕیارەکانی کۆنگرەی دووەمینی میللی موسلمانان گەورەترین هەڵوێستی زانایانو پیاوانی ئاینی‌یە لەجیهانی ئیسلامەتیدا ، چونکە دەبێتە هۆی نەمانی خوێن‌ڕێژیو ئاژاوەو کارەسات ، بەڵام ڕژێمێك کە وەفای بۆ گەلی خۆی نەبێ دەبێ چەند بە خوێنی‌یان تینووبێ ...

کە باس لە (باغیەتی) ڕژێمی خومەینی دەکەین حەتمەن لە بیروباوەڕێکی ڕاستی موسلمانێتی‌یەوە باس لەو مەسەلەیە دەکەین ... تاکو هەموو ڕاستی‌یەك بزانرێو لەلای هەموو جیهان ئاشکرابێ دەڵێین ڕژێمی خومەینی فڕی بەسەر ئیسلامو ئیسلامەتی نیە ...

● مامۆستا احمد مهدي ئیمامو خوتبە خوێنی مزگەوتی سید قاسم لە هەولێر وتی :ـ

من وەك پیاوێکی ئاینی لە وڵاتی عیراقی موسلماندا دەمەوێ بڵێم ئایا خومەینی خۆی بە چ دەزانی کە دەڵێ دەمەوێ (شۆڕشی ئیسلامی) لە وڵاتانی جیهان بڵاوبکەمەوە لە سەرەتادا لە وڵاتە دراوسێکاندا (ئەوەی ئەمە کفری خوا نیە دەیکات) وڵاتانی دراوسێی پێش ئەو باوەڕی‌یان بەئاینی ئیسلام هێناوەو باوەڕی‌یان بەخواو بە پێغەمبەر (محمد) درووودی خوای لەسەربێ هێناوە ، کەواتە دەبێ خومەینی چ نیازێکی چەپەڵانەو کفری‌یانەی هەبێت کە بەم جۆرە حەزی لەخوێن ڕشتنەو باوەڕی بەئاشتیو ئاسایش نیە لەنێوانی دوو دەوڵەتی موسلمان ... نەك نارەزایی بەرای حەقی وایە کە هەموو وڵاتە موسلمانەکان دەنگو دەستیان بکەنە یەك بۆنەمانی ئەم ڕژێمە خوێن ڕێژەو دوور لە ئاینی ئیسلامەوە ...

● مامۆستا محمد شێخ عبدالکریم بەرزنجی ئیمامو خوتبە خوێنی مزگەوتی ئازادی دەڵێ :ـ

بڕیارەکانی کونگرەی دووەمینی میللی موسلمانان نیشانەی ئەو حەقیقەتەبوو کە بەغدای پایتەخت وڵاتی ئاشتیو هێمنیو ئاسایشە لەهەموو جیهان هەر لە یەکەم ڕۆژی جەنگەوە سەرەکی خۆشەویست صدام حسین بەناوی گەلی عیراقەوە بانگی جەنگ ڕاگرتنی ڕاهێشتو داوای خوێن نەڕشتنی کرد ، بەڵام ڕژێمی خومەینی ئەوانەی کە پەنای ئاینی موسلمانێتی‌یەوە هەزارویەك فیشاڵو درۆو دەلەسە بۆ گەلانی ئێران دەگێڕنەوە ڕەفزی هەموو کارێکی خێرخوازانەیان کرد بۆ وەستانی جەنگ ، کەواتە من وەك پیاوێکی ئاینی نارەزایی دەردەبڕم بەرامبەر بەم ڕژێمەو بەرامبەر بەمانەش کە پشتگیری ئەم ڕژێمە دەکەن ...

● مامۆستا جرجیس ابراهیم ئیمامو خوتبە خوێنی مزگەوتی صدیقە خاتون لە هەولێر وتی :ـ

مەسەلەی جەنگ لە ئاینی ئیسلام ، مەسەلەیەکی مەرفوزە ، چونکە لەو کاتانەی کە پێغەمبەرمان درووودی خوای لەسەربێ ئاینی موسڵمانێتی بەناو چینی کافراندا بڵاو دەکردەوە هەمیشە داوای لە ئەصحابەکان دەکرد کە ئەگەر بەئاشتیو سەلامەتی‌یەوە هاتنە سەر ئاینی ئیسلام چاوتان لەخوێن ڕشتن نەبێ کەواتە دەبێ زیاتر بەلای هێمنیو ئاشتی‌یەوە بڕۆن ، چونکە خوێن ڕشتن دوژمنی موسلمانانە ... بە پێچەوانەی ئەمڕۆکە ڕژێمی خومەینی ناپەسەند بەناوی ئیسلامو ئیسلامەتی دەینوێنێ ... کەواتە نەمانی ئەم ڕژێمە ئەرکی سەر شانی هەموو ئینسانێکی ئاین پەروەرو موسلمانە ...

● مامۆستا شێخ عبدالله علاء الدين نەقشبەندی خاوەنی تەکیەی نەقشبەندی لە هەولێر وتی :ـ

لە هەموو کۆبوونەوەیەکی کە بۆ مەسەلەی ئاینو ئاینکاری دەبەسترێ لە وڵاتی عیراقدا سەرکردایەتی عیراق ڕازین بە هەموو بڕیارێکی موسلمانانەو دیبلوماسیانە هەر بەنیازی ئەوەی کە ئەم خوێن ڕشتنە کۆتایی بێو ببڕێتەوەو هەردوو گەلی برا لە ئێرانو عیراق بگەڕێنەوە خۆشیو کامەرانی ، چونکە سەرکردایەتی عیراقو هەموو گەلی عیراق دڵنیاین لەمە کە زۆربەی زۆری گەلانی ئێران نە لەگەڵ نەهیچو پەیڕەوی ڕژێمی (خومەینی)نو نە لەگەڵ بەردەوامی جەنگدان ، بەڵام ئەمڕۆ ئەم ڕژێمە خوێن ڕێژە بەزۆرە ملیو لە پێناوی مانەوەی خۆی دەیانێرتە بەرەکانی جەنگ ... کەواتە داوا لە هەموو لایەنە خێرخوازەکان دەکەین کە چارەیەك بۆ ئەو مەسەلەیە بدۆزنەوەو قەتعی پەیوەندی لەگەڵ ڕژێمی خومەینی بکەن ...

● مامۆستا عمر حاجی رسول ئیمامو خوتبەخوێنی مزگەوتی محمود عەلاف وتی :ـ

سەرەکی خۆشەویستی عیراق هەڤاڵ صدام حسین کە نیشانەی موسلمانێکی بە ئەخلاقو ئایین پەرستو ڕاستگۆی ڕێگەی موسلمانێتی‌یە چونکە هەمیشە ڕۆژێك لە ڕۆژان حەزی لەوەنەبووە کە خوێن بکات بە وەسیلەی حوکمرانێتی لەعیراقدا هەموو کاتێك هەرباوەڕی بە بەختیاریو کامەرانی گەلی عیراق بووە ، بەر لە پێنج ساڵ چەند مانگێك کەم زومرەی باغیە لە ئێران بە زۆرەملی ئەم جەنگەی هێنایە سەر عیراقو دەستی‌کرد بەخوێن ڕشتنو گوێ نەگرتنی لەهیچ بانگەوازێکی ئاشتی خوازانەی جیهانی ، بەڵام لەگەڵ ئەوەدا عیراقی ناچارکرد کە ڕۆڵەکانی داستان پاڵەوانێتی بنوێنن لەبەر بەرچ دانەوەی ڕژێمی خومەینی ...

بەر لەماوەیەك کە کۆنگرەی دووەمینی میللی موسلمانان گیرا لەبەغدا ئەوە دووبات کرابەوە کە پێویستە لایەنی ئێرانی باوەڕ بە وەستانی شەڕ بێنێ ، چونکە هەردوولا دوو دەوڵەت موسلمانن ،

بڕوانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

زاناو مروڤێت ئاینی لدهوکێ پشگیریا بریارێت کونگرائیسلامی دکەن

ئەو بریارێت گونگرا ئیسلامی یا میللی یا دووێ ئەوا لبەغدا هانیە بەستن‌و ئەوا (٢٠٠) زانایێت ئاینێ ئیسلامێ لهەمی جیهانی تێدا پشکداری کری ... ئەو بریار نیشانێت هندێ نە کو هەمی جیهانا ئیسلامی پشتەڤانیا عیراقێ دکەت‌و دیارکر هەروەسا کو رژیما خومەینی رژێمەکا دویرە ژ ئیسلامێ‌و قورئانا پیروز .

ئەڤجا بهەلکەفتنا تەواوبوونا گونگرێ ئیسلامی یێ میللی لبەغدا مە ئەڤ چاڤپێکەتنە دگەل هندەك زاناو مەلاو مروڤێت ئاینی لدهوکێ کر دا بزانین کا هزرو بیرێت وان چنە بەرامبەری گونگرێ ئیسلامێ‌و بریارێت وی : ـ

● لێپشیێ بەرێز (حسین ملا سلیم ئامێدی) رێڤبەرێ دائیرا ئەوقافێ‌و کارو بارێت ئاینی لدهوکێ گـــوت : ـ

بێ گومان گرێدانا ڤی گونگرێ ئیسلامی کارەکێ پێتڤی بو چنکو دڤێت هەمی دەمـا زانایێت ئیسلامێ لســەر ڤــان توخمە بابەتا کــوم ببن ... ئەڤجــا وەکی هەمی میللەتی عیراقێ دیتی زانایێت ئیسلامی ل هەمی جیهانێ کــوم بوون لبەغداو گونگرێ خــو بەســتو ســەرەکێ قوماندار (صدام حسین)ل ڤی گونگری حازر بو ... پشــتی چەنــد روژەکا ژ گونگری بریارێت گونگری دەرکەفتن‌و ژ وان بریارا حسێبکرنا رژێما خومەینی رژێمــەکا (باغـــی)و نەگوهدارو دویــر ژ ئاینی ئیسلامی یێ پیروز .

هەر وەســا بریارێت ڤی گونگرێ بومە خویا کر کــە عیراق بســەروکاتیا ســەرۆکێ قومانــدار (صدام حسین) هەر یا لســــەر حەقیێ‌و جیهانا ئیسلامی پشتەڤانیا عیراقێ دکـەت چنکو ژ روژا ئەولی ژ شەری‌و هەتا نهو یا داخازا ئاشتیێ دکەت ئەڤ چەندە هەمی چنکو عیراق دەولەتەکا ئیسلامی‌یەو لدویڤ شەریعەتی خودێ‌و قورئانێ دچیت‌و خودێ دبێژیت « انما المؤمنون اخوه فاصلحوا بين اخويكم ».

● ملا اسماعیل نعمەالله الدوسکی ســەروکێ لیژنا هوشیارکرنا ئاینی گــوت : ـ

بریارێت گونگرا ئیسـلامی یا میللــی لبەغدا بریارێت راســتەو دروســت بوون‌و دیســا بریارێت باشیێ‌و جاکیێ بوون‌و وەکی مە دیتی لدویڤ ڤــان بریارا لیژنەکــا (اصلاح ذات البين) چێکـر ، ئەڤ لیژنا دێ ناڤبــەرا هــەردوو دەولەتێت موســلمان ئاخفیت بو پیکهاتنێ ... ئەڤجا ئەم داخاز ژخودێ مەزن دکەین کو خودێ رەنجا ڤی گونگرێ ئیسلامی بجه بینیت‌و مە دڤێت بێژین کو ئەڤ گونکرە ژ هەرە گونگریت ئیسلامی یێت سەرکەفتی بوو دمێژوویێ‌دا.

● مەلا عبدالكريم ابراهيم ابو بكر ئیمام‌و وەعزگوتێ مزگەفتا گەرەکــا « شێلێ » لدهوکێ گــوت : ـ

ئەڤ گونگرا ئیسلامی ئەڤا لبەغدا هاتیە گرێدان ب راستی گونگرەکا سەرکەفتی بوو چنکو ژمارەکا مەزن ژ زانایێت ئیسلامی هاتبوونێ‌و ئــەز گەلــەك پێخوشحالیا خو دیار دکەم بەرامبەر بریارێت ڤــی گونگری‌و هاتنا ڤان زانا ل هەمی دەڤەرێت جیهانێ بو بەغــدا ب راســتی سەرکەفتنە بو عیراقی‌و دیــسا پشــتەڤانیە بو عیراقی ، هەروەســـا شکەستنە بو رژیما خومەینی .

● شێخ عصمت هاشم الدوسكی ئیمام‌و وەعز گوتێ مزگەفتا گەرەکا (جەممیێ) لدهوکێ : ـ

ب راستی گرێدانا ڤێ گونگرێ گەلەکا پێتڤی‌بو چنکو هەمــی دەمــا دڤێت موسلمان کــۆم بین دا باخڤن لســـەر نەخــوشیێ‌و ئاستەنگێت دکەڤنــە درێکا واندا لەورا ئەڤ گونگرە گەلەکــێ ســەرکەفتی بوو چنکو گەلەك زانا ژ جیهانا ئیسلامێ هاتبونــی‌و ئەڤان بریارێت جوان‌و بەرکەفتی دان‌و ئەز گەلەك یێ شادم بگرێدانا ڤێ گونگرێ‌و ئــەز پشــتەڤانیا بریارێت وێ دکــەم .

● ملا حجی طاهر مەهودی دبێژیت : ـ

ژ رەوشتێت ئاینێ ئیسلامێ ئەوە هەر وەختێ تەنگاڤیەك چی‌بو ئێکســەر موســلمان کوم ببن‌و . بەحســێ ڤێ نەخوشیێ بکەن ، ئەڤجا گونگرا ئیسلامی لبەغدا لدویڤ ڤی چارچوبەی بو ، لەورا ئەز گەلەکێ شادم ب بریارێت ڤی گونگری‌و ئەز پشتگیریا بریارێت وی دکەم‌و مــن هیڤی‌و داخاز ژخودێ مەزن هەیــە ئەڤ گونگرە یێ سەرکەفتی بیت .

● ملا حسین موسا بەرگارەیێ .. ئیمام‌و وەعــز گوتێ مزگەفتا بەروشکێ لدهوکێ گوت : ـ

باوەر ناکەم چ گونگرێت ئیسلامی وەکو ڤــی گونگری دسەرکەفتی بن ، چنکو گونگریدا ژمارەکا ژ زاناو مروڤێت ئاینی ل جیهانا ئیســلامی حــازر ببوون‌و ئەڤانا پشتەڤانیا خو بو عیراقێ دیارکــر چنکو عیراق لدویڤ رەوشت‌و تیتالێت ئیســلامێ دچیت‌و عیراق هەر یا ئامادەیە بو پێکهاتنێ ... بەلێ رژێما ئیرانی هەر یا ئامادەیە بوشەری‌و خرابکرنێ .

● ملا اسماعیل حسن المزوری ئیەامی‌و وەعزگوتی مزگەفتا گەرەکــا « کوچەرا » لدهوکێ گــوت : ـ

ئەز پشتگیریا خو دیار دکــــەم بو گونگــرێ ئیسلامی یێ دووێ لبەغداو ئەز پشتەڤانیا بریارێت وی دکــەم هیڤی دکــەم ژ خودێ مەزن ئەڤ گونگرە یێ بسەرکەفتی بیت‌و رەنجا وی بێهودە نەچیت‌و خودێ دبێژیت « الصلح خير » .

● عیسی محمد الشــیخ ئیمام‌و وەعــز گوتــێ مزگەفتەکا دهوکێ دبێژیت : ـ

پیتڤی‌یە هەمی موسلمان پشتەڤانیا ڤی گونگری بکەن چنکــو ب راســتی ئەڤ گــونگرە گەلەگــێ بەرکەفتی‌بوو گەلەکی ب هێز بوو چنکو هەمی زانایێت راست‌و دروست لجیهانا ئیســلامی هاتبوونە ڤــی گونگری .. ئەز پشتەڤانیا خو دیار دکــەم بەرامبەر بریارێت ڤی گونگری ، هیڤــی‌دارم بریارێــت وێ دسەرکەفتی بــن .

● مەلا یوسف خلف کیکی .. ئیمام‌و وەعەز گوتێ مزگەفتا ناحیا [فایدا] لپارێزگەها دهوکێ گوت : ـ

بە راستی چ گونگرێت ئیسلامی وەکو ڤــی گونگری د سەرکەفتی نەبوون‌و ئەز گەلەکێ شــادم بەرامبەر بریارێت ڤی گونگری‌و بەستنا ڤی گونگرێ لبەغدا هێزەکــا دی دا سەرکەفتنا عیراقێ داخازێ ژ خــودێ دکـــەم ئـــەڤ گونگـــــرە ولیژنـــا [اصلاح ذات البين] کارەکێ وەسابکەن کــو ئەڤ شەرەبهێتە راوە ستاندن .

چەکدارێت وەلاتی

● محمد علی نازی شرفانی ●

دیاری بو چەکدارێت عراقی‌یێت خەبــاتکەر ئەوێت پێشیا ســـینگێ شەری لناڤ دول‌و نهالاو سەرێت چیا ... ئەوێت شەڤێت تاری دمینن لبەر باران‌و بەفرو باهوزا هەرو جەنگەو خەباتە ، دەنگ دانا گەنجانە ناترسن نارەڤن ..

چەکدارێت وەلاتی

هو چەکــدارو ژینــاتـــــە وەك کوچــەرایــە
ژینــاتــە لنــاڤ چەبــەرو دۆلــو چیــایــە
خــارنــو ڤەخــارنــاتــە لنــاڤ دارو بەرایــە
نڤســـتناتــە لنــاڤ گــەلی‌و خــەنــدەکایــە

* * *

چاڤێتتــە هــەر دزان ناگــرن گرێکا خــەڤێ
بلا دوژمن بزانیت نــاکـــەینــە کارێ رەڤێ
شـــەمالکێت گەش ناڤەمرن تــاری شــەڤێ

* * *

شــــەمالکێتوە برســیێت تانکو توپــانــە
دەنگێ وانــا بووە مبنــا ... ئســـترانــە
بو گوریکرنــا وەلاتی مــەرگێ وە قوربــانــە
جهـ بـــەردان ورەڤین نەکــارێ مێــرانــە

* * *

وە هەلوەشـــاندن هەمی خەونێت نــەیــارا
دوژمنێ خوین رێــژ نەگەهشـــــتە نــزارا
دەستێت چەپــەل نەگەهشــتنە پاخلێت یارا
پاشـــڤە چون سەر نشیڤ بون وەکی جــارا

* * *

Institut Kurde de Paris

لە ئەدەبی جەنگ

کێڵگەی سەربازێك

بە پێنووسی چیرۆکنووسی بولگاری :

● ئەلین بلین ●

● موکەڕەم ڕەشید تاڵەبانی ●

کردوویەتی بە کوردی

لە پشتی گوندەکە لە بناری خوارەوەی ئەو دارستانەدا کە بە تەواوەتی ڕووی کردووەتە هەتاو پێدەشتەکان کێڵگەبەکی ڕەشی چۆڵ و هۆڵ هەیە ، لە ناوەڕاستیدا درەختێکی تاك و تەنیای بەیەکداچووی ڕەشی چەسپاوی گەڵا بەڵاوی سروشتی‌ی هەیە کێڵگەی تری لە دەور نی‌یە چەند پووش و پەڵاشێکی بۆر هەن زستان سپیی کردووەتەوە ، لەگەڵ دارستانێکی دووری چڕ و کۆن سەر تەپۆلکەکە سەوز دەکاتەوە لق و چڵی ئەو دارە باوەشی کردبووە لایەکی کێڵگەکەدا وەك چۆن منداڵ لە باوەش دەگیرێت . ئەم کێڵگەیە هی ستوبکۆ بوو .

دووکەڵدانیماڵەکە کە کەووڕی مانگاو پەز و پۆلەکان لە چاڵە نزیکەکەوە دەوریان دابوو چاووگێك دووکەڵی تەنکی بە ئاسماندا دەکرد .

بێدەنگی باڵی بە ئێرەدا کێشاوەو ، بەدرێژایی ڕۆژگار هەتاوە ، بۆیە سەهۆڵ لە ناوچەکەدا نامێنێت ، ئاوو هەوا فێنکە بگرە کاتێکیش کە پەڵە هەورەکان بۆ چەند هەفتەیەك بەری هەتاو دەگرن ، بەهاریش خەریکە پێ دەهاوێژێت بەڵام زستان هەست بە هەنگاوە لەسەرخۆو فێنکەکان و لێدانی بەستووی دڵی دەکەین کە لێمان دوور دەکەوێتەوەو لە قەد پاڵە بەرزەکانی چیا دوورەکاندا سەهۆڵ دەتوایەوەو چەند پەڵە زەوی‌یەکی نامۆی لێرەو لەوێ دەردەکەوتن هاتنی جەژنی سەرساڵیان ڕادەگەیاند ، کەچی پێدەشتەکان بەوپەڕی هیواو ئاواتەوە پەنایان بۆ دەبرد .

لە دارستانەکەدا دەنگە دەنگێك پەیدا دەبوو ، گوێ ڕایەڵ دەبووین گوێمان لە دەنگی سروودە بەخوڕەکانی ڕووبارو چۆم و کانیەکانی نێو دۆڵەکە دەبوو .

بایە یاخی بووەوە هەڵستاوەکە لە نێوان چڕۆو چڵەکاندا باری‌ی دەکرد کە بە شادی‌یەوە دەمیان دەکردەوەو دەتەقانەوە ، گوێزەڵەی ڕەقی درەختەکە کە کەوتووەتە نێو کێڵگەی (ستوبکۆ)وە نەیتوانی بەرگە بگرێت ، لە ئێوارەیەکی هێمندا کە تێیدا ئەو گوێزەڵە بە پەرۆشەوە بوو ڕووناکی‌ی ژیان ببینێت ، گورج تەقی‌یەوە گوڵێکی جوانی پێك‌هێنا چەند گوڵێکی زەردی ناسك لقەکانی گرتبووەوە وا دیار بوون وەك بڵێیت تیشکی هەتاویان بەسەردا پرژاوە .

گوڵە زەردەکان وەك مۆمی داگیرساو کێڵگە نزیکەکەیان تەنیبووەوەو چاوی گوڵە ڕەنگ بۆرەکان بە شەرمەوە دەیانڕوانی‌و دارستانەکەیان پڕ لە بۆن و بەرامە کردبوو .

بەیانیانێکیان گوێم لە سێ زیکەی شادانەی پڕ لە ژیان بوو لە نێو دارستانەکەدا کە دووبارە بوونەوە بەڵام زۆر بە تیژو خێرایی .

بەڵێ ئەمە باڵندەی هوزارە ، وا هوزار گەڕایەوەو ئەوە هیچ گومانێکی تێدا نی‌یە ، بەهار لە بەردایەو کێڵگەکەی «ستوبکۆ» لە ژێر تیشکی هەتاودا پاڵی داوەتەوەو ناوەوەی بە پەرۆشەوە داگیرساوەو شنێی فێنکی شیرین گیانی پڕ کردووە .

ئێ‌ی ، (ستوبکۆ) ، جووتیاری بچووك ، ئەو گۆرانیبێژە سەر ڕووتە لەکوێیە ، ئەوەی کە گاسنەکەی بە جووت کردن و تۆودانی کێڵگەکەی ماندوو کردووە .

کوا «ستوبکۆ» ئەو گۆرانیبێژەی کە دەنگی گۆرانیەکانی لە دارستانەکەدا دەبیسترێت و گوێی لە «بنکا» دەبێت لە گەووڕی پەزەکانەوە دەردەچێت و ، بە خێرایی‌و بە ئەسپایی بەسەرنووکی پەنجەکانی ڕێ دەکات و لە کۆتایی زەلەکانەوە نزیك دەبێتەوە تا بە چاوە شینەکانی تەماشایەکی بکات و پاشان بەترس و لەرزەوە دوور بکەوێتەوەو لە باخچەکەدا نزیك بە هەنگە زێڕینە کە پاڵ بکەوێت و نەتوانێت دڵە کوتە پەرێشانەکەی خۆی ڕابگرێت .

ئێ‌ی ، «ستوبکۆ» کوانێ؟

گاسنەکان لە سەر پێدەشتەکەدا دەرکەوتن منداڵ و ئافرەتەکان بە دوویانەوە‌ن و زەوی‌یە چۆڵەکە گەشایەوەو پڕ لە زەڵ و گیا بوو ڕەش داگەڕاو بە تیشکی هەتاو لێرەو لەوێ سێبەری تێکەوت ، کێڵگەکەی «ستوبکۆ» نەکێڵراوە هێشتاکە پڕ لە پووش و خەفەتە ، «بنکا» دەرچوو ، بەرخە بچووکەکانی لەگەڵدا بوو تا لە کێڵگەکەدا یاری بکەن ، سنووری کێڵگەکەی «ستوبکۆ» شین دەینواند چونکە گوڵی لێ بوو ، «بنکا» بە شادی‌یەوە دەستی بە گریان کردو بەرەو گوڵەکان هەڕای کرد تاوەکوو بیانکەنێتەوە کەچی لە ناکاو بە ترسەوە پاشگەز بووەوە ، ئەگەر «ستوبکۆ» بینیمی چی ڕوودەدات ؟

دڵی کەوتە لێدان ، ڕاوەستاو دەربارەی ئەم ترسەی کە دایگرت بیری کردەوە ، «ستوبکۆ» دوور بوو لە بەرەی جەنگ بوو ، ئەوە بووبەر لە ڕۆژێك نامەیەکی لێوە پێ گەیشت .

کەسی لەگەڵدا نەبوو ، هەروەها هیچ خزمێکی لەگەڵدا نەبوو بۆیە سڵاوی ئاڕاستەی هەموو کەسێکی گوندەکە کردو لە پاشاندا سڵاوی لە ئەم کرد . لەگەڵ نامەکەیدا جوونێك گوێرەوی بۆ هەنارد ، بە شێوەیەکی نهێنی بۆیە ئەووهیچ کەسێکی دیکە نەیانزانی نامەکە لە کوێوە هاتووە .

ئێستا کراسێکی بۆ دووریووەو بۆی دەنێرێت ، دیسان بە شێوەیەکی نهێنی .

باڵندەیەکی بچووکی بۆرلە پارچەیەکی بچووکی باڵتۆیەکی سەربازێکی دەکرد لەسەر دڕکەکەی نێوە ڕاستی کێڵگەکەدا هەڵنیشت بە خۆشی‌یەوە دەستی بە چریکاندن کرد «بنکا» باشی تێ‌ی ڕوانی ، باڵندەکە نە چۆلەکە قەلەڕەش نە هوزاربوو ، ئەم جۆرە باڵندانە دەگمەنن .

«بنکا» بیری کردەوە ، من سەرم سوڕماوە ، ئایا ئەم باڵندەیە لە کوێوە هاتووە .؟

ئەی باڵندە بچووکەکە ئەگەر دەتوانیت باڵ بگریتەوە و بچیت بۆ لای و ئاگاداری بکەیت کە من زۆر بیری لێدەکەمەوە ئەی باڵندەی بچووکی خۆشەویست بڕۆ ! هاواری کردو ئەو گوڵانەی فڕێدان کە کردبوونیەوەو بەسەر پەرچەمیدا پەرش و بڵاو بوونەوە بەڵام باڵندە بچووکەکە باڵی گرتەوەو بە شادی‌یەوە خوێندی .

«بنکا» تەماشای کێڵگەکەی «ستوبکۆ»ی کردو هەستی بە بەدبەختی کرد ، تەماشای کێڵگەکەی کرد کە بە تەنیا هی ئەوە ، کێ کێڵگەکەی بۆ دەکێڵێت ، لە نزیك کێڵگەکەوە ڕاوەستاو کوت و پڕ بیرێکی بە مێشکدا هات وای لێ کرد ڕەپ ڕابووەستێت ، سروەیەکی فێنك هەڵی کردو یاری‌ی بە پرچی کردو دەم و چاوی فێنك کردەوە کە وەك گوڵ سوور هەڵگەڕابوو ، چەند گوڵێکی تری کردەوەو گەڕایەوە . دایە ، دەمەوێت پرسیارێکت لێ بکەم بەڵام تکات لێدەکەم پێمدا هەڵنەکاڵێیت ، دایکی سەبارەت ئەوەی لەبەر دەرگاکەدا تەشی‌ی دەڕێسی بە لەسەر خۆ ئاگادار کرد ، دایکی هەردوو پێڵووی چاوی هەڵبڕی‌و بە نێڕووانینێکی هێمنانەوە تەماشایەکی کرد بینی‌ی لە جاران قەشەنگ ترە برووسکەیەکی شەرمنۆك بەسەر هەردوو گۆنایەوەو سووربوونێکی پتەو لە چاوەکانیدا بەدی دەکرا .

دایکی پرسیاری کرد :

کچم چیت دەوێت ؟

– دایە ، ئایا پێمدا هەڵدەکاڵێیت ؟

– بۆچی پێتدا هەڵبکاڵێم؟ چی ڕووی داوە ؟

– دەمەوێت کێڵگەکەی «ستوبکۆ» بکێڵم ، ئەو دوورە لە بەرەی جەنگە لەگەڵ براکەمدا ، هیچ کەسێکی تری نی‌یە ئەوەی بۆ ئەنجام بدات ؛ دەمەوێت بە گاکەمان زەوی‌یەکەی بۆ بکێڵم و تۆوی بدەم .

دایکەکە بۆ ماوەیەکی درێژ داماو پاشان لە «بنکا»ی پرسی :

– چۆن ئەم بیرەت بە مێشکدا هات ؟ چۆن !

«بنکا» یەك ووشەی لێوە نەهات بەڵام ڕای کردو شەرم لەشی داگرتبوو . دایکی بە دوویدا چوو دیتی کچەکەی خۆی داوەتە سەر شانە هەنگەکەداو سەریشی ناوەتە سەر لقە دارسێوێك دوو فرمێسکی وەك یاقووتیش لەسەر هەردوو پێڵووی دەلەرزان و خەریك بوون بە سەر هەردوو گۆنایدا گوزەر بکەن .

دایکەکە پێی گوت :

– «بنکا» گوێم لێ بگرە ... کیژۆڵەکەم خوا خۆی ئەمەی فێر کردوویت ، بۆی بکێڵە و تۆوی بدە . ئەوە کێڵگەی سەربازە ، کێڵگەی گەلە .

کیژۆڵەکەم لەوێ سەربازەکان لە بری ئێمە دەجەنگن و ئەوان لە جیاتی‌ی ئێمە دەمرن ، وەك خوا پێی گوتوویت کیژەکەم گوێی لێ بگرە .

دایکەکە دەستی خستە سەر شانی «بنکا»و بە ئەسپایی دەم و چاوی سڕی‌یەوە ، بۆ ڕۆژی دوایی «بنکا» کە خۆی بە گوڵ ڕازاندبووەوە گاسنەکەی بە دەستە ناسکەکانی هەڵگرت و دەستی بە کێڵان و تۆودانی کێڵگەکەی «ستوبکۆ»ی بێدەرەتان کرد ، هەتاویش دەستی بە ناردنی تیشکی خۆی کرد بەرەو کچە کرێکارە عازەوەکەو باڵندە بچووکە بێناوەکەیش جارێکی تر بۆ سەر دڕکەکە گەڕایەوەو دەستی بە خوێندن کردو پاشان هەڵفڕی ، لەوانەیە بۆ ئەوە ڕۆیشتێ «ستوبکۆ» سەبارەت ئەو کەسە ئاگادار بکات کە کێڵگەکەی بۆ دەکێڵێت .

بانگەوازێك بۆ هەموو دۆستانی

ئەدەب و مێژووی کورد

کتێبی «گەنجینەی مەردان»ی شاعیری ناسراوی کورد زێوەر لەژێر چاپدایە ، من ئامادەم کردووەو سەرپەرشتیی لەچاپدانی ئەکەم . هەروەها هەندێ یادداشتی ڕۆژانی پاش بەدیل گیرانی شێخ مەحموودی حەفید کە ئەویش هەر زێوەر نووسیویەو ، لە پاشکۆی هەمان کتێبەوە لەژێر چاپدایە .

لەم دوو کتێبەدا باسی چەند پیاوێکی ناسراوی کورد کراوە . حەزئەکەم لەگەڵ بڵاوبوونەوەی باسیانا وێنەی هەر کامێشیانم دەسگیر بێ بڵاوی بکەمەوە . تا ئێستا وێنەی چەند کەسێکم لەوانە دەسگیر بووەو ، زۆریشیان ماون بەدوای وێنەیانا ئەگەڕێم .

ئەمەش ناوەکان :

١ – عوسمان پاشای جاف .
٢ – تاهیر بەگی جاف .
٣ – کەیخوسرەو بەگی کوڕی مەحمود پاشا .
٤ – حەمەعەلی بەگی کوڕی مەحموود پاشا (باوکی حەسەن فەهمی جاف) .
٥ – مەلا عەبدوڕڕەحمانی پێنجوێنی (مەلای گەورەی پێنجوێن) .
٦ – شێخ مستەفای نەقیب
٧ – شێخ سەعیدی حەفید
٨ – ئیبراهیم ئاغای خوبیلە
٩ – عەبدوڵڵا پاشای بابان .
١٠ – موحەمەد پاشای جاف
١١ – شێخ مارفی قارانقایە .
١٢ – شێخ مارفی نەقیب .
١٣ – فازل عیرفان .
١٤ – شێخ حیسامەددینی تەوێڵە .
١٥ – قادری سەعید ئەفەندی (قالەی ئایشە خان) .
١٦ – شێخ محیەددینی هەولێر .
١٧ – مەحموود خانی کانی‌سانان .
١٨ – کەیخوسرەو خانی مەریوان .
١٩ – حسێن نازم .
٢٠ – جافرسانی لهۆن (جەعفەر سوڵتان) .
٢١ – شێخ الاسلامی چۆڕ لە مەریوان .
٢٢ – سەیدی زەنبیل .
٢٣ – ڕۆستەم خانی ساوان .
٢٤ – حەمەتاڵ .
٢٥ – مەحموود خانی بانە .
٢٦ – یونس خان لە بانە .
٢٧ – حاجی نائیب لە بانە .
٢٨ – حاجی بایز ئاغای ئێلخانی زادە .
٢٩ – مەحمود ئاغای ئێلخانی زادە .
٣٠ – سەردار ئەسعەد عەلی ئاغا .
٣١ – عەزیز خان سەردار .

جا تکایە کێ وێنەی یەکێ لەم زاتانەی لایەو حەز لە خزمەتی ئەدەب و مێژووی کورد ئەکا ، بە یەکێ لەم دوو ناوونیشانەی خوارەوە بۆم بنێرێ و منیش گفتی ئەدەمێ پاشان بە مەمنوونی‌یەوە پێشکەشی ئەکەمەوە :

١ – بغداد ، الوزيرية ، المجمع العلمي العراقي ، الهيئة الكردية ، محمد الملا عبدالكريم .

٢ – بغداد . شارع الكفاح، باب الشيخ ، الحضرة الكيلانية ، الشيخ عبد الكريم المدرس .

ئیتر سوپاس .

محمدی مەلا کریم

هندیکە ملەتێ کوردە هەر وەکی ملەتێن جیهانێدا خودان زمان و ئەدەبە ، یانی هەمی تایێت فولکلۆریە ، دەمێ مرۆڤ هویرك ولسەر خۆ بەرێ خو بدەتە فولکلۆرێ ملەتێت جیهانێدا ، دێ بینیت کو ئەڤ ملەتانە گەلەك پێت پێش کەڤتینە ، چونکە ئەڤ فولکلۆرە بەرێ بنیاتێ ڤی ملەتینە ، هەر وەسا ملەتێ کورد ژی ئێکە ژوان ملەتان کو پێ ئەڤرۆکە رابیە سەر خۆ بۆ موکوم کرنا ڤی بنیاتی ئو دا ل سەر ڤی بنیاتی دیوارەکی دانیت کو چ جار نەهێتە پیچکرن .

ئو ل ڤێرە بابەتێ مە ژی ل سەر تایەکی‌یە ژ تایێت فولکلۆریە ، ئەو ژی ئەوە کو [مەتەلوك]ن ، ل گوڤارا کارواندا ، ژمارە (٢٨) ل لاپەرێ (١٠١ – ١٠٢) ئەڤ بابەتە هاتە بەلاڤ کرن ، ژ بەرهەڤکرنا (اسماعيل ابراهيم سليمان) ب راستی دەمێ کو من ئەڤە دیتی ئەز گەلەك پێ دل خۆش بۆم ، چونکە هەروەکی برێ هێژاو بەرکەتی ژی ژ بابەتێ خۆدا گوتی کو ئەڤە بوو جارا ئێکی‌یە تێنە بەلاڤە کرن ، بەس مخابن برای (اسماعيل) ژمارەکا کێم یێت نڤیسین ، ئەز نزانم کانێ وی هندە کومکرینە ، یانژی هەما هندە بەلاڤ کرینە هەروەسا هندەك ژ مەتەلوکێت وی رەنگەکێ دیڤە تێنە گوتن ئو هەر ل سەر وێ بەر سڤێ چونکە هەر دەڤەرەك ب رەنگەکی دبێژن بۆ نمونە :

١ – أ – هۆلی هۆلی دکەم ، گول گولێ دکەم ، قەستا دەرکێ ستەمبولێ دکەم . « هەورە » ئول ڤێرە مەتولوکا برایێ (اسماعيل) دبێژیت :–

ب – چومە سەر دارەکێ دقوتم بزمارەکێ ، تێت دەنگێ شێرە سوارەکێ . « هەورە » ئەڤجار نوکە ئەڤە هەر ئێك ب رەنگەکی تێتە گوتن ئو هەر ئێك بەرسڤ دێ هندەکێت دژی دانینە بەر چاڤێن خوێندەوارا ژ وانا ئەڤانەنە :

٢ – أ – شەملکا شەیتانی نەل عەردی ، نەل عەسمانی . « بایە » .

ب – بێ رەنگە ، بێ دەنگە ، بێ مەرگە . « بایە » .

٣ – أ – تشتەك دبێژیت : خوزی ئەز ئەڤ تشتە نەبام ، هو دچم بەرا دکەڤم ، هو دچم ئاخێ دکەڤم ، هو دچم دارا دکەڤم . « ئاڤە » .

ب – چێلا زادە ، چو ب چەمادە . « ئاڤە » .

٤ – أ – دوو بان ، ودوو دوکان ، هەشت مەهـ ، ودوو بەران . « تلێت دەستانە » .

ب – ئەز چوومە ڤێرە پێدا ، من دیت هەر پێنج مامێت خۆ ل رێدا هەر ئێکی فەرشەك بێت پشتێ ، من گوتێ دێ کیفە چن ؟ گوتی : دێ چینە حەج . « تلێت دەستانە » .

٥ – أ – دنیا هەمی دچیتێ ، بەلێ قەفتەك پووشی ناچیتێ . « گوهـ »ە .

ب – سێنیکا ڤالە ، تەژی هنگڤینێ طالە . « گوهـ »ە .

٦ – أ – چومە شکەفتەکێ ، سەردا کونێت رێڤیانە ، سەردا بیناهیێت چاڤانە ، سەردا تر مێرگا لەوازانە . « دەڤ ، کەپی ، چاڤ ، سەرە » .

ب – چومە شکەفتەکا تاری ، تەژی تێڤە مراری ، چوم سەر دوو کون رووڤیا ، چۆم سەر دوو کانیا ، چۆم مەیدانەك راست ، چۆم دەخلێ قەڕاولێ . « دەڤ ، کەپی ، چاڤ ، ئەنی ، سەر » .

٧ – أ – شرینێ شارا ، گەزوکێ دارو بارا ، گوهـ بەلوکێت براهیکێ تێت ، پێپان پێ دبراتێت . « بارێ تری یە ل کەری کری وخودان ب دووڤە » .

ب – شرینۆك ل دارینۆك ، دارینۆك ل گوهبەلۆك ، گوهبەلۆك ب رێکەت ، دەلینکۆك ب دووڤ کەت . « بارێ تری‌یە ل کەری کری وخودان ب دوڤە » .

مەتەلۆك

ژ کومکرن و بەرهەڤکرنا نزار محمد نهێلی

٨ – أ – من خالەك بێ هەی ئەسکەندەر ، سێ شەلوال پێت تەبین ، دوو پێت سپی‌نە ، پێ دی زەرە . « هێکە » .

ب – دوو ئاڤ دیزەگێدا . « هێکە » .

جـ – مامکێ منو مامکانێ ، ل ناڤ مێزەرا سولتانی ، نە پێنە نە پانی . « هێکە » .

٩ – أ – دەمێ سەر ئاڤێرا دچیت تەر نابیت ، دەمێ هەتاڤ لێ دەت هشك نابیت . « بەرکێ تفەنگێ » یە .

ب – ژ دوور تێت ، ژ موور تێت ، ژ بەستا گوور تێت ، ڤەدرەست خوون تێت . « بەرکێ تفەنگێ » یە .

جـ – طەنیرکا مە پەلەك کەڤتێ ، کەس نەشێت دەستێت خۆ بکەتێ . « بەرکێ تفەنگێ »یە .

١٠ – أ – طەنیرکا زەمزمی ، تەژی نانێ گەنمی . « ئەسمان وسترن » .

ب – تەنوورا دم دی ، تژی نانێ گەنمی ، هەتا سحارێ رابووم خەتی . « ستێرن » .

جـ – دەستمالا شی‌نە ، تەژی گولێت زیرینە . « ئەسمان وستێرن » .

ئەڤە بوون ئەوێت ژوری پێت کو ب دوو رەنگا یان ب سێ رەنگا تێنە گوتن ، ئو هەر بوو ئێك بەرسڤ ئو ل ڤێرە نە کو مەخسەدا من ئەو بوو کو پێت خەلەتن لێ مەخسەدا من ئەو بوو وەکی مە ل سەری گوتی .

ئو نوکە ژی ئەم دێ هندەکێت دژی دانینە بەر چاڤێت خوێندەوارا ژ مەتەلوکێت نوی هندەك ژوانا دوو رەنگی یان سێ رەنگن بوو ئێك بەرسڤ ، ئو هندەك ژوانا بەس رەنگەکە بوو ئێك بەرسڤ چێتیت ژ هندەك دەڤەرێت دی ب رەنگەکێ دیڤە بێژن .

١ – أ – نەرمە نەرمە ، گارانەك هاتە بەرمە ، گولکا هەمیا بچیکتر دوازدە چەرمە . « پیڤازە » .

ب – بێ مری مروڤی دگرینیت . « پیڤازە » .

٢ – أ – کەرێ صابونێ ، پشتا کولی نێ . « هەیڤە » .

ب – هێلینا شمشەداری ، نەل نزاری ، نەل بەروژی ، سەراڤا دولێ بناڤا کەندالی . « هەیڤە » .

٣ – أ – جوخینا پشتا بانی ، کا پترە دانی . « چرچیکە » .

ب – گایێ ناڤ گوڤێ نڤستی ، بەزێ دیڤ قوینێ ڤە داڤستی . « چرچیکە » .

٤ – أ – چوومە ناڤ دارا ، خۆش تێت دەنگێ بریندارا . « دولاڤە » .

ب – دەڤی دخوەت ، دەڤی دریت . « دولاڤە » .

٥ – أ – کڤلندکی ئاڤ ددەن ، گولك مەزن دبیت . « کولندە » .

ب – مامێ من پێت سەر بانی رهێت وێ پێت کولانێ . « کولندە » .

٦ – أ – من کەر نیە بکەمە کەر ، هەڤسار نیە بدمە سەر . « باگوردانە » .

ب – نە کەرە نە ماکەر ، چا .. چا دیڤ من وەرە . « باگوردانە » .

٧ – أ – هێرە پەرجان ، هوڤە پەرجان ناڤدا موری مەرجان . « چاڤە » .

ب – مینی مینی ، ئەز دبینم تو نابینی . « چاڤە » .

٨ – أ – وەی صورە وەکی مەرجانێ ، وەی رەشە وەکی قەطرانێ ، وەی کەسکە وەکی کەزانێ . « شتیە » .

بروانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

عەلی شامل پاشا

● غفوری میرزا کەریم ●

((بەشی دووەم))

مصطفی پاشای برای بەدرخان پاشـــا ئــەم ڕووداوە پڕ ناسۆرە زۆر دلگیر ئەبێ چونکە هیواو ئومێدی گەورەی بە علی شامل برازای بۆ خزمـەت کردنی گەلی کورد ئەبێ بۆیە ئەچێتـــە کنی‌و زۆر دلنەوایی ئەکا وە لە خەستەخانە ماوەیەك ئەینوێنێ تا چاك بێتەوە .

ساڵی دوایی مصطفی پاشا فەرمانی یـەزدان بەجێ ئەهێنێ کە پارەو سـامانێکی زۆر لـە دوای بەجێ ئەمێنێ کــە بە واتەی واتەوان بە نیو ملیۆن لیرەی ئاڵتون دائەنرێ جا لەبــەر ئەوەی لــە ناو بنەماڵەکەیان دا ئومێدی گـــەورەو بەرزی بە عەلی شامل ئەبێ بۆیە لە ڕاسپاردەی پاش مردن یـا ناو براو ئەکا بەســـەرپەرشتی کــەری خەرج کردنی ئەم پارەیە کە تیایا دەڵێ پێویستە لە ٨٠٪ ئەم پارەیە بۆ جوڵانەوەو پێش‌خستنی گــەلی کورد لە هەموو ڕویەکەوە بەکاربهێنرێ وە پاش ماوەکــەشی بدری بە نەوەی خۆیان . بەڵام بەداخــەوە هــەندێ لــە خزمەکانی بەدرخان ئەم ڕاسپاردەیان بە دڵ نــەبوو چاوبرســـێتیان بگرە هاندانی دوژمنانی کورد ئــەم ڕاسپاردەیان بە چەشنێکی تر خســــتە بەردەم سوڵتان عبدالحمید وایان بۆ لێکدایەوە کــە گوایا نەوەی بەدرخان ئەبانەوێ لە ڕێگەی ئەم سامانەوە ئاگری بزوتنەوەی کورد خۆش بکەن وژیلــەمۆی زانستی‌و خوێندەواری پێ بکەشیننەوە کــە لــە ئەنجام‌دا مەبەستیان ... ڕزگای کوردستانەو بانگ ڕاهێشتن بۆ جیابونەوە لە دەوڵەتی عوسمانی بۆیــە سوڵتان بەشیفرەی تایبەتی بو لەمشیدی لە شکری پێنجهەم لە شام ئەم بروسکەیەی خوارەوەی بۆ نارد کە تیایا دەڵێت :

((پێویستە بەزویێ علی شامل بگ ، ئەمین بگ ، مراد بگ ، کامل بگ ، حسن بگ ، کوڕانی بەدرخان قۆڵ بەســت بکەیت وە لــە ژێر چاودێری هێزێکی گەورەی لەشکر دا ڕەوانەی پایتەخت ئەســـتەموڵ بکەیت)) .

بەم چەشــــــنە ئەم ناودارانەیان ڕاپێچی ئەستەموڵ کرد وە لە قەڵای ((طامیش قەڵا)) تونکیان کردن وەدەستیان بە محاکمەکردنیان کرد وە تاوانی گەورەو پلان گێڕان دژی دەوڵەتی عوسمانی‌و جیـا کردنەوەی بەشێك لە خاکی عوسمانی‌یان خســـتە پاڵیان .. موحاکمەکردنی کوڕانی بەدرخان لـــەو سەردەمەدا دەنگی بەگەورەیی لە سەرتاپای دەوڵەتی عوسمانی‌دا دایەوە بۆیە زۆر لە پارێزگەران بۆ پارێز کردن لە سەریان هاتنــــە کۆڕی محکمەوە تەنانەت حکومەتی روسیای قەیسرەی بە مەبەســـــتی ڕاکێشانی بیروڕای گشتی گـەلی کورد بۆ لای خۆی وە بۆ چاوترساندنی دەوڵەتی عوسمانی گەورەترین پارێزەری روســیا (کونت اوســـترولوف) بۆ پارێزکردن لە کوڕانی بەدرخان ناردە ئەستەموڵ .

ئیتر ئــەم بارووددۆخە وە لــە بنەڕەت دا نارەزابوون خەڵکی کوردســــتان وە ڕاپەڕینیان بەرامبەر محاکمە کردنی سەرەکەکانیان بــە تاوانی ناڕەوا سوڵتان عبدالحمیدی ناچار کرد کــە لــە هەڵوێستی خۆی پاش گەزبێتەوە بۆیە هــەر لــە یەکەمین جاری مەحکمەدا فەرمانی لێبوردنیـــانی بۆ دەرکردن وە بڕیاری لەســـــەربەردانیان دا . ئیتر هەر لە هۆڵی محکمەدا سەرەکی دادگا هــەر ئەوەندە دەستی بە محکمە کرد نامەیەك بە خێرایی لە سوڵتانەوە هات کە فەرمانی لێبوردن وە بەردانی گیراوەکانی تیا بوو بۆیە سەرەکی دادگا فەرمـــانی خوێندەوە وە داوای لە دانیشـــتوان کرد بۆ چۆڵ کردنی هۆڵی محکمەو پای دوستبوونی محکمە . لەم‌کاتەدا علی شامل هەڵسایە سەر پێ وەك شـێر نەڕانی ووتی : تاوان‌بار نین تا سوڵتان فەرمـــانی لێبوردنمان بۆ دەربکات من ئەمەوێت محکمە بکرێم تا بۆ سوڵتان و ڕای گشتی دەرکەوێ کە ئێمە تاوان بار نین .. هەروەها هەموو بڕیاریان دا کە لە هۆڵی محکمە نەچنە دەرەوە . بــەڵام پاش ئەوەی محکمە پای دۆستی‌کرد ئەفسـەران بە گیراوەکانی ڕاگەیانـد کە وا ئێمەش ئەڕۆین ئیتر ئێوەش سەربەستن بـۆ کوێ ئەڕۆن بڕۆن !!

دوایی چوون بۆ دیدەنی صدر الاعظم کە خۆی داخـــوازی بینی کردبوون پێی ووتن : خـاوەن شکۆ سوڵتان پاش لێکۆڵینەوە بۆی دەرکەوت کــە ئێوە بێ تـاوانن بـۆیــە فەرمـــانی لێبوردن وەبــەرەڵاکــردنی بـو دەرکــردن هەروەها لــە هــەمــان‌کـاتـدا ســـوڵتان فەرمـــانی پێداوم کە پێویستە پایەو پلەتان بەرزبکرێتەوە لە پاش ئەم دانیشتن‌و گفتوگۆیە بڵاوەیان لێ کرد . بەڵام لەگەڵ ئەمەشی‌دا سوڵتان هەر لێیان ئەترسا بۆیە دەستوبرد فەرمانی دوورخستنەوەی بحری پاشـا بۆ طرابلس

بروانە ل ١١

ناهێتە ڤەشارتن دەورێ ئێکــەتیا نقیســەڤــانا ل پێشڤەبرنا کاروانێ زانیـــن‌وڕەوشەنبیریێ چنکو براســـتی ئەون خەمخورێت پەیڤـــێ‌وهەلگرێت ئالایێ زانینێ لەوڕا دڤێت ئەم بچاڤەکێ بلنـــدبەرێ خو بدەینە بزاڤا وان بو گـۆڕیـن‌و پێشـــێخستنامیللەتی‌و کۆمەلێ .

دگەل سەرۆکێ ئێکەتیا نقیسەڤانا ل لدهوکێ

بەرهەڤکرنا وەصفی حسن ردێنی ـ لقی دهوك ـ

ئێکەتیا نقیسەڤانێن کورد لدهوکێ ژی بێگومان هیـــچ جارەکێ نە راوەستایە ،بەلکو هەر بەردەوامە لسەر بزاڤ‌و جالاکیێت تورەیـــــی‌و رەوشەنبیری ... ئەڤجا بــو زێدەتر شەهرەزایی ل بزاڤ‌و پروژێت ئێکەتیا نقیسەڤانێن کورد لدهوکێ مە ئــــەڤ چاڤپێکەتنە کر دگەل سەیدا (احمد عبداللە زەرو) سەرەکی ئێکەتیا نقیسەڤانا ـ لقـــی دهوکێ ـ

پ- دەورێ ئێکەتیـــــا نقیسەڤانێت کـــــورد ل پێشخستنا بــــــارێ رەوشەنبیری ل دهـوکـــێ چی‌یە ؟

● ئێکەتیا نقیســـەڤانێن کورد ل دهوکێ هەر ژبونـــا وێ وەتـا نهـــە دەورێ سەرەکی ژ خوەڕا گرتیـــە ، دەورێ پێ‌گەهاندنا ئەدەبیات‌و رەوشەنبیریا ل دەڤەرا دهوکێ بو تەڤ کوردستانێ هــــەر وەسا پێکەهاندنا ســــــەدا گەنج‌و رەوشەنبیرێن لاو ژبو ڤێ بزاڤێ .. لەوا هــــەر دقوناغەکا کـــــــورت‌دا رەوشەنبیرو ئەدیبێن لقی مە شیاینە کـارەك پێشـچاڤ ژ بەلاڤکرن‌و چاپکرنا پەرتوکێـــن ئەدەبی بێختە بەر دەســـتێ خوێندەڤانا ،.هەر وەســـا شیایە هاڤلی دنێڤبەرا تــەڤ ئەدیبێن کـــورد بکـــەت‌و ئێکەتیەکـا ئەدەبــــی‌و رەوشەنبیری پەیدا بکت .

پ- پشـــتی هەلبژارتنێت دویماهیێ ، ئایا بارێ ئێکەتێ باشتر لێ هاتیمو چەوا ؟

● د هەلبژارتنا دەستەکا نوی‌دا ئێکەتی هەر بـــو وێ رێبازێ دچت ئەوا بەرێ هەر ژبو ئێکگرتنا ئەدیبێ کوردە ، پێشخستنا روشـــنبیریا کوردی‌یە چونکە ڤێکـــــرا ئارمانجا مەیە ، چ لڤـــێ هەلبژارتنێ‌دا یان یا پێشی..

● **پەیوەندیا ئێکەتیـێ دگەل دەزگەهێـــــت رەوشەنبیر لدهـوکـێ ب چ شێوەیە ؟**

● وەك خۆیایە هـــــەر بزاڤەك بت رامان ژێ ئەوە بەلاڤبونا رەوشــــــەنبیریا کوردی‌یە .. ئەڤجا ئـــەڤ کارە چ درێکا ئێکەتیێ بت یان دەزگەهەکێ رەوشەنبیری ل دهوکێ .. چونکە تەڤرا هەر ئەو ئارمانجە .. گەهاندنــا ئەدەبیات‌و رەوشەنبیریا ڤـی میللەتی‌یە .. دلێ ئەدیبـــێ کورد دڤێ ڤەکری بت د هەر رێکەکا پاکو بژوین‌دا ژبـــو بجه ئینانا ئارمانجو داخازێت مە .

پ- دەورێ ئێکەتیێ چیە دپالدانو پێشکەفتنا بزاڤـا هونەری ل دهوکێ ؟

● چەوا ئەم دبینیـــــن ئەدەب پێدڤی‌یە بو میللەتـــی وەسا ژی هونەر ب ڕەخ‌ڤـە دچیت هەر بەك دۆزو قوناغە چ شانو بیت یان موســـیقا دگەل ئەدەبیاتا هەر پێشکە ـ فتنەو روبێ شارستانیەتێ‌یە د وەلاتی‌دا ، لەوا مە شیایە ئەم دوو تیپین شــــانویێ‌و موسیقێ ل بارەگایێ مـــەدا خوەیی بکەین‌و رێکێ ژێــرا ببینین هەتا باشتر رێکەکـا راست‌و پێشکەتی بو خـــوە ببینن .

پ- سەیدا وەك ئەدیـب تەچ بزاڤ‌و پرۆژە هەنە ؟

● براستی نەشـێم چ پرۆژا ژخوەرا پەیدا بکەم تنێ دبێژم :ـ

نهو پەرتوکەکا من یـــا فولکلوری بناڤێ «مامکێـــن کوردی» یا ل چاپـــێ ... و پەرتوکەکا دی ژی هـــــەر فولکلورە بەرهەڤە بو چاپێ.. هەر وەسا مــن دگـەل دوو سەیدا (حجی جعفرو نــزار محمد سعید)ی پرۆژەکـــا تایبەتی یاهەی ب ڤەچەماندن و لدویف چونا دفولکلـــورێ کوردی‌داو یەکەم بەرهـــەم نێزیکە دێ چیتە چاپێ لبابەت «ئیدیۆمێت کوردی ل دەڤەرا بەهدنیان» ژبلی نفیسینێـت تایبەتی یێت من . .

● سوپاس سەیدا .

«رامبۆی» داهێنەر

غفور صالح عبداللە کردوویەتی بــە کوردی

(بەشی دووەم)

چوونە ژوورەوەی بۆ جیهانی شیعر

ڕێکەوت وایدەڕەخســێنێ رامبۆ لـەگـەڵ مامۆستایێکی‌ترا بەبەك بگەن لەوانە دەبێ کــــە بەرادەی قوتابیەکەی خاوەن تێگەیشـــــتنێکی هەڵیساو دەبێ . لە تەمەنی نۆزدەســـاڵیدا لـە شالفیل دەبێ بە مامۆستا و دەبێتە بــسپـۆڕی ووتنەوەی رەوانبێژی . خاوەن کەسایەتیەکی ئازادو جیاوازبوو ، پڕاوپڕی چۆست‌و چالاکی بوو . ئـەو بەبەککەیشتنەی « جۆرج ئیزامبار »و رامبۆی منداڵ ئەفسووناوی بوو . بگرە یەکێك بوو لەو ســـاتە درەوشاوانەی زۆر دەگمەن روودەدەن لــە ژیـانە توورەو کلۆلەکەی رامبۆدا . وێنەیێکی ناســکی برادەریەکی دلسۆزانەو هەســتێکی راستگۆیانەی دۆســـتایەتی بوو . ئەمەش وای‌کرد لە جۆرج ئیزامبار ماوەیێکی زۆری تەرخان‌کرد بۆ بەرگریکردن لە یادگاری قوتابیەکەی‌و سووربێت لەسەر پاراستنی ناوبانگی . چونکە لە یەکەم چاوپێکەوتندا لـەگـەڵ رامبۆ درکی بەوە کردبوو چ گەنجینەیەك لەو ســەر بچووکدا هەیەو لە سەریەتی رۆشنبیری بـەئـاکام بکەیەنێ .

هەروەها دیسان درکی بەوەکرد کە پێویستی بۆ سەربەستی‌و ئارەزووی فێربوون لە ناخیدا رەگی داکوتاوە . لەمەدا یارمەتی‌دەدا بـۆ نەش‌ونماکردنی بەوەی کتێبی ئەدیبە رۆمانسی‌و برناسیەکان کە لـە پاریســـەوە هێنابوونی دەیـدایە . زووبەزووی ، ئەلفرێد دی مۆسێ ، فیکتۆر هۆگۆ ، تیوفیل گۆتێ ، بۆدلێر ، ئەلکۆنت دی‌لیل ، بانفیل ، بوونە هاوڕێ رامبۆ کە بەتاســـەو شــــەیدایەکی بێ‌هاوتاوە دەیخوێندنەوە .

ئەنجاش دەچوو لەگـەڵ مامۆستاکەیدا لێیانی دەکۆڵییەوە . لە خۆیدا هەستی بەشانازی دەکرد کە سەچاوەیەکی سووربوون‌و ئارەزووە لەســـەر خوێندنەوەی پتر .

هەر کە گەیشتە تەمەنی پازدە ســاڵی بـەرەو جیهانی شیعر ڕێگای گرتەبەر گەرچی هێشـــتاکە وەختی زۆری پێ نەچووبوو خـۆی بــەو جیهـــانە ناســــــاندبوو . بە هەموو بڕواو لێهاتوویەکەوە چووەپێشەوە بە بێ‌هیچ شـەرم‌و دوودڵیەك .

گەرچی هێشتاکە شازدەساڵ نەببوو ، بـەڵام بێ‌گەیشتنی شاعیریەتی پێکەیبوو . بۆیە گشــت پەیوەندیەکی خۆی بچڕاند لەگەڵ ئەو ژیانە پووچەی تا ئەو کاتە تێدا دەژیا . بە تەواوەتی لەو جیهانـەی پێشوی جیابوەوە کە لێی رایدەکرد .

لە ووزەیدا نەمابوو لـەو شـوێنەی خۆیدا بمێنێتەوە ، دەبێ بزانی لەودیو سنووری خێزانەوە چی روودەدا ، چی دوورترە لە شــــــەقامەکانی شارلفیل .

پاریس لە مێشکیدا دەژیا ، نەیـدەتوانی لـە شوێنێکی‌ترا خۆی ببینێتەوە ، بۆیە رۆژێ لە رۆژان لەگەڵ دایکیدا دەبێ لە کەشـــتو گوزارێکدا خۆی لێ‌دەدزێتەوەو هەڵدێ . بەسواری شەمەنەفەرێك دەچێ بۆ پاریس . هەرکە دەیەوێ لە شەمەنەفەرەکە دابەزێ دەیگرن چونکە پلیتی سەفەری پێ نابێ و لە مازاس دەستی بەســــەردا دەگیرێ . بەڵام دایکی‌و مامۆستاکەی پێی دەزانن‌و پێی‌دەکەن‌و تەرزەکەی دەدەنەوە . جارێکی‌تر بەدڵشکاویەوە دەگەڕێتەوە . دوای ئەم ڕووداوە بەمانگێك لە تشرینی یەکەم ١٨٧٠ جارێکی‌تر هەڵدێ . بەڵام ئەمجارەیان ســـــواری شەمەنەفەر نابێت بەڵکو بەپێ بە نێو دارســـتان‌و دەشـــتایەکاندا بەرەو بەلجیکا دەروا ، ئــەمــەش سەرەتای ســــــەردەمێکی نوێ بوو بۆ بەرەڵابوون‌و خەیاڵاتەکانی لە کێڵگەکاندا بەڵکو ســـــــەرەتای هەوەسێکی جێ بەخۆنەگرتوو بوو ، بەرجەســتەی ئەو هەموە بوو کــە لــە ژیـانــە کورتەکەیدا بۆ وەدیهێنایان خەونی‌دەدی .

لەو کاتە بە دوورەپەرێزی لە جیهانی دەژیا و خۆشحاڵبوو بەتەنیایەکەی هەولین چامە شیعریەکانی نووسی .

یەکەم چامە شیعری بە ناوی « هەست » وە بوو کـە لە تەمەنی شازدە ســاڵیدا دایناوە ، بەڵام دووەم قەســـیدەی « بۆیهیمیەتیەکەم » دەنگ‌و تامێکی سەربەستی‌و لاوێتیە :ـ

**بەرێەوە دەڕۆیشتم دەستم ئاخنیبوە گیرفانە
دڕاوەکانمەوە
هەروەها پاڵتۆکەم کە بۆتە نموونەیەك .
کوێلەیێکی تۆ بووم ئەی خوای شیعر هەرکە
لە ژێر ئاسماندا دەرۆیشتم
ئەی خودایە ! چەندێ بەپەیوەندیەکی دلداری
بە تامەوە خەونم دەبینێ !**

●

**دەلاقەییێکی گەورە تەنیا شەرواڵەکەمی دەڕازاندەوە
و وەکو کوێلەپنەیێکی خەوناوی ، بەسکەخشکەی
سەرواکانەوە ڕێگام‌دەبڕی ؛
جێگام وورچە گەورەکەیە
ئەستێرەکانم لە ئاسماندا موچرکەیێکی قەشەنگیان
هـەیـە .**

بروانە ل ١١

ڕێنڤیس و ڕێبازا نڤیسینێ

● صلاح سعداللە ●

یەك ژ گرفتاری‌یێت ئەزمانێ کوردی ڕێنڤیسینە مرۆڤ دشێت بێژت کو دۆ نڤیسەر وەك هەڤ نـا نڤیسین . نڤیسەر ژی هەنە کو جاران پەیڤەکێ ب دۆ شکلان دنڤیسن .

ئەڤ گرفتـــاری‌یە گرنگتر دبت چونـکو ڤان رۆژان نڤیسینا کوردی زەحفتر دبت ، ئێجا دەمـە چارەیەکێ بۆ پەیداکن .

ئەم دزانین کو تێڤەلی د ناڤ نڤیسینا مەدا دێ هەبت چونکو مە ل یەك « دبستانێ » نە خاندی‌یە ، چ رێبەری‌یا بنەجه نینە کو ل دیڤ ب چین ، وهێش چ نڤیسینا پیڤانی ل ڤێرێ بەرز نە بویە کو چـاڤ لێ ب کین .

باوەرە نوکە « کۆرا زانیاری‌یا کوردی » ل سـەر ڤی بابەتی دخەبتت و نێزیکە ئەنجاما خەباتا خـوە بەلاڤ ب کت . مرۆڤ هیڤی دکت ئەڤ کارە بارێ مە هندەکێ ســڤکتر ب کت ، لێ چ رێ‌ن ب مـە ناکەڤت هەکە ئەم ب خوە چەنـد ئاخفتنەکا ب کین ل سەرڤی بابەتی بەری بەلاڤکرنا کارێ کۆرێ .

برسا ئەم ل سەر دئاخڤین ، ئانکو گرفتاری‌یا رێنڤیسا کوردی ل ناڤ هەمی زاراڤاندا دیار دبت . هەمی زانا پێدحەسن و بزاڤێ دکن چارەیەکی بۆ ب بینن . وێ رۆژێ پرس ل نڤیســـینگەها گۆڤارا « رۆشنبیری نوێ » هاتە بەرهەڤدان . ئەو ژی ل هیڤی‌یا کارێ کۆرێنە . ل گەل هندێ گۆڤارێ بریار دا کو سەرپەرشتەکێ دەینت بۆ گۆڤارێت کرمانجی‌یا ژۆری ، و ئێکە دی ژی دەینت بۆ کـرمـــانجی‌یـا ژێری ، داکو هەر دۆ دەستەبەر ب کن کو نڤیسین ب یەك رێبازێ ل ناڤ گۆڤارێدا دەرکەڤت . ئەڤە ، ب هزرا من ، پێنگاڤەك راستە و مرۆڤ هیڤی دکت کو گۆڤار و رۆژنامەیێت دی ژی دێ پێنگاڤەك هوسا هاڤێن داکو ، چنەبت ، هەر گۆڤارەك و رۆژنامەیەك ب یەك رێبازا نڤیسینێ دەرکەڤت ، کو پێنگاڤــەکـە بۆ دەرکەتنا هەمە گۆڤار و رۆژنامەیان و پەرتوکان ب یەك رێبـــازێ ، ئانکو ب رێبـــازا پیڤـــانی « قیاسی » STANDARD .

ئامیرەتا مە ل ڤێرێ بۆ نڤیسینا کوردی تیپێت عەرەبینە . ل راهینانا ڤان تیپان چەنـد زەحمەتی هەنە و پێڤیایە ئەم رێبازەکێ پەیدا بکین ل راهینانێ داکو ڤان زەحمەتی‌یان کیم ب کین . باوەرە کۆر دێ تشتەکێ بێژت ل سـەر ڤی باری لێ دیسا ئەز باوەر دکم کو مە ژی ئەرکەن هەیە کو هاری ساناهیلرنا ڤی باری ب کین .

دڤێت مە رێبازەك هەبت بۆ نڤیسینێ کـــو چەوا پێشکو و پاشکویان راکین و دەینین کو چەوا پارچەیێت پەیڤان پێکڤە گرێدین ئان ژێکڤە ب کین ، چ ل دۆ واولن ب کین کو هوسا نڤیســـینێ کرێت دکن . من ب خوە ژ سەرهاتی‌یا خـــوە ، نــە ژ زمانزانی‌یێ ، هزر و باوەر ل ســــــەر ڤی بابەتی هەنە ، و ئەز هیڤی دکم ل دەلیڤەیەك دی راڤـە ب کم ، لێ ل ڤێرێ ئەز حەز دکم ب لەز بێژم کـــو نڤیسینا سادەتر باشترە ، کو دڤێت هندێ چێبت مرۆڤ خوە ژ شاشکرنێ دوور ب ئێخت . بۆ نموونە : هەکە مە پاشکو « دا » جودا کـر ژ پەیڤێ ماچی‌یە مە شاش ب کت ، ڤێجا « ناڤ خانیدا » باشترە ژ « ناڤ خانی دا » ئانکو پاشکو ب پەیڤێڤە چێترە .

لێ ب هزرا من باشترە ئەم « هەڤوکـــان » ، « ئەمرازێت کێشانێ » ژ پەیڤان جودا ب کین ، نێ ئەو ب خوە پەیڤێت جودانە .. وەك : ب ، ژ ، ل ، ل مالا من چێترە ژ لمالا من : ب هزرا من رونترە ژ بهزرا من ... یا بۆ دۆ وادان : خوەزێ نە مینن ! بۆبۆ ژ « بوو » جوانترە . هەرچی مرۆڤ نوکە بەرێ خوە ب دت هندەك نڤیسینێ ئەو جاران چ ژ واوان پێڤەتر نابینت !

رێبازا راستا نڤیسینێ پێڤیایە بۆ نڤیسینەکا باش ، نڤیسینەکا پیڤانی « قیاسی » (هەرچەند کو ئەز نە پشت راستم ژ ڤێ زاراڤێ ، مخابن ئەز نــە شێم ئێکە باشتر پەیدا ب کم ... ئەز ڤێ زاراڤێ وەك Standard English ب کـــار دهینم کـــو جـــاران دبێـــــژنێ Kink's English ئـــــان Oxford English . چبتن ئەڤ زاراڤە ل نك من راسترە ژ نڤیسینا ئێککرتی) ، نڤیســـینا پیڤانی ، هــــەلبەت ، دڤێت هـــەڤدەمی بت ئـــان دێ وەك نڤیسینەیە کو مرۆڤ دشێت بێژت بژیڤە . ڤێجـا دجهێ خوەدایە کو کاك عبدالکریم فندی (هاوکاری ١٩٨٥/٥/٩) « نڤیسینەکا بژوین » دخـــازت ، و چەند نمونەیا لی سەر نڤیسینا لاواز پێشـــکێش

بروانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

زانستو تەندروستی :

یەکەم دیاری بۆ منداڵەکەت

● دکتۆر هیوا عمر احمد ●

منداڵ ، مرۆڤێکی هێجگار ناسکە لە شوێنەوارێکی پڕ ئاسودەییو دڵنیاییەوە « کە منداڵدانە » دێتە ئەم جیهانە پڕ ئاژاوەو تەنگوچەڵەمەیەوە .. پێویستی بەدڵنیاییو خۆراکی چاک « شیری دایک »و پاکوتەمیزییەو یەکەم ئەرکی سەرشانی باوانەکەی پێش ئەوەی ناوێکی خۆشو بەرێزی لێبنێن ئەوەیە یەکەم دیارییانی پێشکەش بکەن کە ئەویش کوتینە .

کوتین دژی ئەو نەخۆشییە نیشتەجێو درمانەی کە لە سەدا هەشت تا دەی منداڵانی وڵاتە تازە پێشکەوتووەکان ئەکوژێو ئەوی لێی دەرباز ئەبێ کۆلەوار ئەبێ ... هەر بەکوتینە ئەو خزمەتە گەورەیە بە مرۆڤایەتی ئەکرێ کە ئەڵاچێی ئەو نەخۆشییە کوشندەو درمانە بکرێ ... لە ١٩٧٩/١٠/٢٦دا ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی ڕایگەیاند کە لەسەر ڕووی زەوی ڤایرەسی ئاولە (Smal pox) بەماوەو هەزار دۆلاریشی کرد بە خەڵات بۆ ئەو کەسەی دەنگو باسی نەخۆشێکی ئاولەی تازەگرتوویان پێبگەیەنێ لە ماوەی ساڵو نیوێکدا .

چەند خۆشە مژدەیەکی وامان پێئەگاو دوژمنێکی گەورەی مرۆڤایەتی لە ڕەگوڕیشەوە دەرئەهێنرێ ... جا من لێرەدا زۆر بە کورتی باسی ئەو نەخۆشیانە ئەکەم کە ئائێستا کوتینیان هەیەو ئەبێ بکرێ بە یەکەم دیاری بۆ منداڵەکەت ، بۆ برا بچکۆلەکەت ، پاشان خشتەیەک بە جۆری کوتینو کاتی کوتینەکانتان پێشکەش ئەکەم :–

یەکەم ـ سیل : السل : Tuberculosis :

سیل نەخۆشییەکی کوشندەیە ، ڕێکخراوی تەندروستی جیهان بە گرنگترین نەخۆشی دائەنێت لە جیهاندا ، بە هۆی میکرۆبێکەوە تووش ئەبێ پێی ئەووترێ – مایکو بکتریەم تیوبرکلۆسس – Myco - Tuberculosis . لە ڕێی خواردنو هەناسەوە ئەچێتە لەشی مرۆڤەوە ، مەرج نییە ئەو مرۆڤە یەکسەر تووشی نەخۆشی بکات بەڵکو لەسەر ئەم خاڵانەی خوارەوە بەندە :

١ – تەمەنو توخم : منداڵو پیر زۆرتر ، نێرینە لەمێینە زۆرتر تووش ئەبێ .

٢ – بەرگری : کوتین دژی سیل زۆر گرنگە لە بەرگری نەخۆشییەکەدا ، جگە لەوەی بەرگری سروشتی لە سەر ئەوە بەندە ، کە چەند ئەو مرۆڤە ڕوو بە ڕووی میکرۆبەکە ئەبێتەوە .

٣ – ئاستی ژیان : تا ئاستی ژیان باش بێ ، سیل کەمترە .. تەڕو تووشیو قەرەباڵغیو بە دخۆراکی ئەبنە هۆی تووشبوونو بڵاوبوونەوەی سیل .

٤ – یارمەتی دەر : نەخۆشی شەکرەو لابردنی بە شێک یان هەموو گەدە ، بەکارهێنان دەرمانی وەک [ستیرۆید – Steroid] ، ئیشکردن لە کانەبەردەکاندا – Silicosis – یارمەتی دەرن بۆ نیشتەجێ بوونو تووش بوون .

میکرۆبەکە لە ڕێی ئالۆوەکانیان سی یان ڕیخۆڵەکانەوە ئەگا تەخوێنو بەسەر لەشدا بڵاو ئەبێتەوەو ئەبێتە هۆی هەوکردنی ئەم ئەندامانە ..

ئەندامە تووش بووەکە	نیشانەکانی
١ – سییەکان	کۆکە ، هەناسەتوندی، بەلغەمی خوێناوی
٢ – قوڕقوڕاگە	گربوونی دەنگ ، ئازار لە کاتی خواردندا
٣ – زمان	برینی تایبەتی تیا دروست ئەبێ
٤ – ڕیخۆڵە	ڕەوانی ، بەلەفیرە Steatorrhea ، گیرانی ڕیخۆڵە
٥ – پەردەی پریتۆنی	ئەسقای تەپلی Ascitis گیرانی ڕیخۆڵە
٦ – پەردەی دەوری دڵ	ئاوتێزانی پەردەکە ، هەوکردنی دڵ ، ئازاری سنگ ، هەناسە توندی
٧ – گورچیلەو میزەڵدان	میزە چرکێ ، میزی خوێناوی
٨ – وەتە	ئاوسانی بێ ئازاری وەتە Orchitis
٩ – بۆری هێلکە	هەوکردن بۆریەکە ، دومەڵ کردنی نەزۆکی Sterility
١٠– مێشک	دومەڵی مێشک Brain Abscess
١١– لیمفەگرێ	لوو دروستکردن ، دەمکردنی لووەکەو چاک نەبوونەوەی بێ دەرمان
١٢– ئێسک	هەوکردنی جومگە ، هەوکردنی ئێسک ، دومەڵ
١٣– پێست	هەوکردنو سوربونەوە ، ئاگرە
١٤– چاو	هەوکردنو تێشکانی هەموو بەشەکانی چاو .

بۆ ئەوەی منداڵەکەت لەم بەڵایە بپارێزی بۆ نایکوتی : کاتێ لە دایک ئەبێ ، کاتی قوتابخانە ، لە تەمەنی (١٠ – ١٣) ساڵی .

لە دەیابەکی سیسیەک مادەی (BCG) ی لە ناوپێست ئەدرێ ، لە خوار شلکەی شانیو لەم ترسو لەرزە بە دوور ئەبێو هەرکوتینێ بەرگری (٣ تا ٧) ساڵی ئەداتێ دژی سیل .

دووەم ـ وەناق : الخناق : Diphtheria

بە هۆی میکرۆبی [کورینی بەکتریەم] دیفتری Coronybacterium dephtherae – بەوە تووش ئەبێ ، بە زۆری لووتو ئالووەکانو قوڕگ ئەگرێتەوە ، بە هۆی کۆکەو پژمینەوە ئەتەنێتەوە .. میکرۆبەکە لەو شوێنەدا جێگر ئەبێ کە ئەیگاتێو زەهرەکەی Exotoxin ەکەی دەرئەداو هەڵئەمژرێو کار لە ماسولکەی دڵو دەمارەشانەکان ئەکات ، کەم جار تووشی پەردەی چاو ، کۆ ئەندامی زاووزێو برین ئەبێ ، یان تووشی پێست ئەبێ – دوو تا چوار ڕۆژی ئەوێ تا نیشانەکانی دەرئەکەوێ ، نەخۆشەکە لە خەڵکی جیا ئەکرێتەوە .

ئالۆی نەخۆشەکە سوور ئەبێتەوەو پەردەیەکی چەرم ڕەنگی ، تۆزی بەرزی دیاری بەسەرا دروست ئەبێ کە ڕەنگی خۆڵەمێشییەو دەورەکەی سوور هەڵگەڕاوە . بە توندی با ئالوو گەروودا نوساوەو کە لێکرایەوە ژێرەکەی خوێن ئەزینێ . لەوانەیە بێتە هۆی ئاوسانی لیمفەگرێی ملو مل ئەستور ئەبێ ، تایەکی زۆروبەلەی لێدانی دڵی لەگەڵ دایە ، کە گەیشتە قوڕقوڕاگە دەنگ گر ئەبێو کۆکەی تیژ ئەبێو هەندێ جار بۆری هەوای ئەگرێو ئەگەر لە پێش ملیابوری هەوای کون نەکرێ Tracheostomy ، ئەوانە خۆشەکە ئەخنکێنێ . مەلا شوو ئیفلیج ئەبێو بەلووت قسە ئەکات [منگ] ئەبێ .

باشان باسی جۆروکاتی کوتینەکەی ئەکەین .

– ماویەتی –

فەرهەنگی زانستی :

کۆسمۆلۆجیا

● نجاە عەبدوللا ●

کۆسمۆلۆژیا لقێکی ئەوزانستییەیە کە ، لە بوونیادی گەردوونو بزووتنەوەی ماددەی گەردوونو پێکهاتنو سەرهەڵدانو گۆڕانو هەڵتەکاندنییەوە ، دەکۆڵێتەوە .

کۆسمۆلۆژیا لە چاخە کۆنەکاندا پەیوەستێکی توندی بە فەلسەفەو ڕوانینی دونیاوە هەبوو ، وەک زانستێک تەواوی گەردوونو شێوەکانی بزووتنەوەی ماددەو چەندایەتیو چۆنایەتی بونیاتە لە بن نەهاتووەکانی دەکاتە بابەتێکی خۆی ، ناتوانرێ هەر تەنها بە سەر ڕوانینو پێوە ڕوژمارەدا گیربخوا ، بەڵکو پشت بە بیرو ڕاگشتییەکانی فەلسەفەیش دەبەستێ . هەر بۆیەشە کە کۆسمۆلۆژیا لە کۆنەوە تا وەکو ئێستاکێ ،لە کوانۆی زۆرانبازی نێوان ئەیارە فەلسەفییە ناکۆکەکانەوەیە .

کۆسمۆلۆژیا لە بونیاتدا وەک فیزیا سەری هەڵدا ، بەڵکو دەگەڵ فەلسەفەدا وەک هەوڵێکی ئاقڵانە بۆ تێگەیشتنی دونیا «وەک گشت» سەری هەڵدا ،چەمکی جیهان وەک گشت پەرەی سەند تا هەموو ئەو شتانە بگرێتەوە کە لە چوارچێوەی جیهانی دەرەکین ، ئەم چەمکە دەگەڵ ڕافەی بەردەوامی سەر جەم شتەکانو دیاردە تاکەکانو لە ناو چوونیانا سەری هەڵدا ، «دونیا وەک گشت» لەو شتە تاکانە جیایە کە فیزیا لێوەی دەکۆڵێتەوە ، بەو واتایەی کە ئەم دونیایە تەنیا تەنێکی فیزیاوی ئاسایی نییە ،بەڵکو جەستەیەکی ناوازەیشە کە ، هاوتای بۆ نییە .

لە پێشوودا ، دونیا دابەش کرابووە سەر دوو بەش : زەوی لە لایەکەوەو تەواوی ئەو گەردونەیش کە بە دەوران دەوریدا دەخولێتەوە لە لایەکی ترەوە، هەر بەشێکیش پراسیپی تایبەتی خۆی هەبوو ، تا ئەو کات مومارەسەکردنی کۆسمۆلۆژیا وەک زانستێک دوور بوو لە واقیع ، وەلێ ئەو گۆڕانکارییەی کە بەسەر سیتسەمی نێوەندی خۆردا هاتو زەوی بوو بە ئەستێرەیەک وەک سەرجەم ئەستێرەکانی ترە باوەڕکردن بە جیاوازی سەرەکی لە نێوان زەویو ئاسمانیش لە ئاردانەما ، هەتا هەسارە ئاسمانییەکانیش بەوەی کە تەنها تەنێکی ئەندازەیینو ئاشکرایش بوو کە لە هەمان ئەو توخمە کیماوییانە دروست بووە لە زەوی لێوە دروست بووە . تیئۆرەکەی ئیسحاق نیوتن کە زانستی فەلەکی تیئۆری بە لێکۆڵینەوەی ئەزموونی جولانەوەی بارستایی زەوییەوەدا بەستەوە ،و ئەو سروشتەیش کە لە تەواوی گەردووندا پێکهاتووە بابەتی لێکۆڵینەوەی فیزیانو یەکەی یاساکانیش لە گەردووندا ئەوە دەگەیەنن کە شتەکانو دیاردەکان لە گەردووندا وێک دەچن ، بەم شێوەیە تونرا بۆ هەوەڵ جار مومارەسەی کۆسمۆلۆژیا لەسەر بنەمای فیزیادا بکرێت .

گشت تیئۆرەکان لە گەردوونامتمانە بەسەر گریمانە سەرەکییەکان دەکەن ،کۆسمۆلۆژیای نوێش ، متمانە بەسەر دوو گریمانی سەرەکییەوە دەکا : گریمانی یەکەم ، گریمانی یەکخستنە ،کە دەڵێ سەرمڕای هەمە چەشنەییو جیاوازی بێ – شوومار لە شێوەکانی ماددەی گەردووندا دەتوانرێ کاتیگۆرییەکان لە قیەمییەکسانی تێکڕاییدا ، دابڕێ، وەک تێکڕایی بارستاییو شەبەنگی ووزە بنەڕەتییەکان

گریمانی دووەم پرانسیپی گشتی ئانیشتاینەو ئەم پرانسیپە لەسەر یاسا سەرەکییەکانی سروشت لەسەر جەم شوێنەکانی دونیاو لە تەواوی کاتەکانو لە هەموو هەلو مەرجێکی زەویدا دەگرێتەوە ، مانای ئەوەیش مەحاڵە کە هیچ کاتیگۆرییەک لە مەڕ گەردووندا بڕێژرێ بە بێ گریمانکردنی ئەم پرانسیپە کە تەعبیرێکی فیزیاوی بابەتییانەی فەلسەفی لە مەر یەکەی جیهانی ماددییەوە دەنوێنێ ، جا ئەگەر ڕۆڵی ئەم گریمانە وەلاوە بنرێ یان لەو بڕوایە دابین کە بتوانین مامەڵە دەگەڵ کۆسمۆلۆژیا دا بکەین ، هەر وەک ئەوەی کە دەگەڵ فیزیای ئاساییدا دەکەین ئەوسا کۆسمۆلۆژیا دەبێتە میتا فیزیقیا ، فیزیازانستێکی تاکانەیە ، زانستی تاکانەی پارچەکانە لە گەردووندا، وەلێ کۆسمۆلۆژیا ناتوانرێ وەک زانستێک بڕوانرێ تەنها لەو کاتەدا نەبێ کە وەک بابەتێکی شیاوی لێکۆڵینەوەی فیزیاوە دەنواڕدرێتە دونیا ، هەر وا بێتەوە کۆسمۆلۆژیا فەلسەفەنییە ، بەڵکو بوونیادێکی هاوبەشی دەگەڵ فەلسەفەدا هەیە .

فەرهەنگۆک :

کاتیگۆری : مقولە
پرانسیپ : المبدا
کوانۆ : بۆرە
الصراع : زۆرانبازی ،ململانێ
چەمک : مفهوم
میتافیزیقیا : علم ماوراء الطبیعە
ئەستێرە : کوکب
هەسار : اجرام
اضمحلال : هەڵتەکاندن .

خزمەتگوازاریو تەندروستی ئاژەڵ

– لقمان محمد –

لایەنی تەندروستی بەبناغەیەکی گرینگ دائەنرێ بۆ هەموو بوونەوەرێک ،چونکە نیشانەیەکی زیندووی ژیانو چالاکیو ووزەیبەرهەم هێنانە .. لەبەر ئەوە تەندروستی گیانداران،بەبڕبڕەی پشتی بەرووبوومی ئاژەڵداریو بەردەوامبوونیوچاککردنی بەرووبوومی دائەنرێ .

ئاژەڵی نەخۆش زۆربەی کات لە خواردن بێ بەش دەبێو لە ئەنجامدا دووچاری نەخۆشیو چەندان ئەنجامی خراپ دێت ، کە ئەگەر بێتو پێداویستی بۆ زامن نەکرێت ، بڕەبڕە لە ناو ئەچێت ، بەتایبەتی ئەو چەشنە گیاندارانەی پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بە ژیانی مرۆڤەوە هەیە ، یاخود بەشێکی زۆر بە رووبوومیان لێ وەردەگرێت ، وەکو شیرو گۆشتو بابەتی تر .

بێگومان ئاژەڵ لە زۆربەی نەخۆشییەکان بێ بەش نیە ، بەڵام گەلێک نەخۆشی هەیە کە ڕاستەوخۆ چارەسەر دەکرێنو هەندێکی تر پێویستی بە ماوە هەیە بۆ بنبڕکردن ، ئەمەش لە کاتێکا کە خزمەتگوزاری دەستو بردی پێشکەش بکرێت واتە لەو نەخۆشییانە ڕزگاری بکەینو ئاگاداری لایەنی خزمەتگوزاریو تەندروستی- بین .. بەتایبەتی لە رووی کوتینەوە بۆ پەیداکردنی توانای ئاژەڵ بەرامبەر ئەم نەخۆشییانە .

نەخۆشی ئەوتۆ هەیە کە «طفیلیی ئاژەڵ»یە بەتایبەتی ئەو نەخۆشییانەی کە لە ناوەوە ڕوو دەدەن ، واتە گەدەو جگەرو سینگو تاو ، هەروەها نەخۆشی خوێن .. کە ئەنجامەکەی دەبێتە نەخۆشی کەمخوێنیو بێ- هێزی گشتی ئاژەڵ ... سەرباری نەخۆشی پێستیو ئەندامانی دەرەوەی ئاژەڵو لە نرخی کەم دەکاتەوە .

خزمەتگوزاری ئاژەڵ کە گەلێک لە دامو دەزگا تەندروستییەکانی ئاژەڵداری پێشکەشی دەکەن دوای لێکۆڵینەوەی هۆو ئەنجامی ئەو نەخۆشییانە گەلێک ئەنجامی چاک دەداتە دەستەوە ،بەتایبەتی ئامادەکردنی داوو دەرمانی پێویستو ڕزگار- بوونی ئاژەڵ لەو چەشنە نەخۆشییانە کە دەبێتە مایەی ئەوەی ئاژەڵ جموجۆڵو تەندروستی بکەرێتەوە سەرباری خۆی . بێگومان تەنیا ئاژەڵ دوچاری ئەو نەخۆشییانە نابن ، چولەکەکان دیسان بە دەرنین لەو نەخۆشییانە ، وەکو نەخۆشی نیو کاسلو کوکسیویس ... لە ڕۆژی ئەمڕۆماندا کە وڵاتەکەمان بایەخی داوەتە بەرووبوومی ئاژەڵ ، تەندروستی ئاژەڵو خزمە- تگوزاریو چاوەدێریکردن تا ڕادەیەکی چاک دەبێتە هۆی پاراستنی بەروبوومی نیشتمانیمانو هانی خاوەن مەڕو ماڵاتەکان ئەدات کە زیاتر بە تەنگ ئەم لایەنەوە بێن ئاژەڵی خۆیان بە شێوەیەکی نوێ پەروەردە بکەنو ئەو ڕێگاو شوێنە هونەرییانە بەکار بێنن کە لە وڵاتە پێشکەوتووەکاندا هاتۆتەدی ..

هەتا ڕادەیەکی زۆریش ئەم لایەنە ڕەچاو کراوەو گۆشتو بەرووبوومی تری ئاژەڵ پێویستی مرۆڤ پڕ ئەکاتەوە. هەروەها ئەبێ پەنجە بۆ ئەوە درێژ کەین کە خزمەتگوزاری ڕابەریی هۆیەکی کاریگەرە لە بڵاوبوونەوەی هوشیاری تەندروستی لە گوندی نوێماندا و بایەخی پەروەردەکردنی ئاژەڵ ڕوون ئەکاتەوە .

ئامادەکردنی موفق محمد صابر

کورتە باسێک دەباری لێخوڕینی «ماتۆڕ»

جاران ، یاری لێخوڕینی ماتۆڕ وەک ئارەزوومەند وا بوو، لێخور تامووخۆشیەکی لێوەر دەگرت .

بەڵام ئێستاکە گوڕا ،بەڵکو ئەم یارییە وەک یاریەکانی تر بەرەپێشەندو چەندەها پاڵەوانی لێخوڕینی ماتۆڕ بەیدا بوو بێنەوەی گوێبدەنە مەترسیو گرانە کێشەی ئەم یارییە ئەمەش بۆ ئەوەی ئەو یاری زانانەی کە ماتۆڕ لێدەخوڕن ناویان بەرزبێتەوە لە جیهان ، کە ئازایەتی خۆیان بەدەر دەخەن لە لێخوڕین ، تاکوو ناویان تۆمار بکرێ لە لاپەرەکانی مێژووی جیهانی وەرزش .

وەلەو بارەیەوە یاری لێخوڕینی ماتۆڕ هەنگاوێکی درێژی بڕیوە هەروەها لەو چەند ساڵانەی ڕابووردوو چەندها خەڵاتی بۆ دانراوە وەک ئەوو خەڵاتانەی کە بۆ یاریەکانی پێش برکێی لێخوڕینی ئۆتۆمۆبیل ، وەدابەش کراوە بەسەر ئەو یاری زانانەی جیهان وەک خەڵاتی گەورەی (گران بەری)، کە هەموو ساڵێ لە وڵاتەکانی یەکگرتوی ئەمریکا دەکرێ .

ئێمە کە لێرە باسی پاڵەوانیەتی جیهانی ماتۆڕ دەکەین ئەبێ ناوی ئەو یاریزانانەی جیهان لە بیر نەکەین وەک پاڵەوانی ئەمریکی (کینیڕوبرتس) کە بەرزترین ئەستێرەیە لە جیهانی لێخوڕینی ماتۆڕ ، لە ساڵی ١٩٧٠ تا ساڵی ١٩٨٠ چەندها سەرکەوتنی بەدەست هێنا بە ماتۆڕەکە (یاماها)ی ناو ئەبردرا ، بەڵام (کینی روبرتس) نەیتوانی بەشداری لە یاریەکانی (ئەڵمانیای ڕۆژئاوا) ساڵی ١٩٨٢ بە هۆی شکاندنی قاچێکی ،لە یاریەکانی (گران بەری)ساڵی ١٩٨٠ لە بەریتانیا ڕێک خرا، چونکە ئەم جۆرە یاریانە زۆر مەترسی تێدایە .

– (کینی ڕوبرتس) کێیە؟

کینی ڕوبرتس ساڵی ١٩٥١لە شاری (کالیفورنیا)ی سەر بە یەکێتی وڵاتەکانی ئەمریکا لە دایک بووە بەڵام لە شاری (ئەو کلاهۆما) ژیاوە . بەسەر هاتی ژیانی ئەم یاری زانە لەگەڵ سواربوونی ماتۆڕ ئەوە بوو لە تەمەنی ١٣ ساڵی ماتۆڕی لێخوری وەک ئارەزومەندێک بەڵام زۆری پێنە چو ناوبانگی دەرچو لە جیهانی ماتۆڕ ، لە ساڵی ١٩٧٠ بۆ یەکەم جار بەشداری پێش برکێی جیهانی ماتۆر کرد ولە لایەن کۆمەڵی عەشقی ماتۆڕ لێخوڕین ناسرا .

لە ساڵی ١٩٧١ پاڵەوانی جیهانی (ئامانۆفیس)ی بەدەست هێنا . (خەڵاتی پاڵەوانیەتی نیشتمانی گەورە) لە ساڵی ١٩٧٤ ، ١٩٧٨ ، ١٩٧٩م وەرگرت . ولە ساڵی ١٩٨٠ پاڵەوانیەتی جیهانی بە لێخوڕینی ماتۆڕەکەی (یاماها) 500 C.G بردەوە .

– تا ئێستاش هەر ئەو پاڵێراوی جیهانە ، کە هەزاران کەس چاوەڕوانی دەکەن جارێکی تر لە یاریەکانی لێخوڕینی ماتۆر بەدەر بکەوێ .

شەڕ.. شەڕە و ئاشتی.. ئاشتی یە

● باوکی سیروان ●

شەڕی شارو .. لەوەبەریش شەڕی پاپۆرو ... پێشتر شەڕی فڕۆکەو .. هتد .. ئەمانە هەندێ لەو ناوو ناونیشانانەن کە بیستومانن‌و دەیانبیستین ، هەندێك لایەن ، بە هەر نیازی لە دڵی خۆیاندایە ، بەم ناووناونیشانانە تەقەللای کەرت کەرت کردن‌و دابەشکردنی شەڕی عیراق‌و ئێران دەدەن .. ئێمە نازانین ئەم تەقەللا گومان لێکراوە بۆ ... شەڕ .. یەعنی شەڕ ... شەڕ شەڕەبە هەموو ترسناکی‌و ئاڵۆزی‌یەکەوە کە لێوەی دەوشێتەوە لەبەر ئەوەیان خۆ گێل کردنەیان لا دانە لە ڕاستی بە ئەنقەست ئەگەر هەوڵی لێکدانەوەی کاروو باری وا سەربەرە خوار بکرێ .. بە جۆری وا بێتە بەرچاوی هەندێ .. شەڕێکی هەمە جۆر هەیە .. نەك شەڕی سەرجەم ..

ئەم لێکدانەوە دوور لە واقعە لە سوودی کێ‌یە ؟

ئایا خزمەتی ئەو ئاشتی‌یە دەکا کە لە لایەن ئەوانەوە دەڕێژرێ کە دەفەرموون : ئاورێ لە شەڕی لە بیرچوو بدرێتەوە ؟ ..

ئایا خزمەتی بیروباوەڕو یاساکانی دەوڵەتان دەکا کە بنەڕەتی پەیوەندی دەوڵەتانیان لە سەردادو ڕێزی بەرامبەر بە یەك داناوە ؟

دوایی .. ئایا خزمەتی گەلانی ناوچەکەو بەتایبەتی گەلانی ئێران دەکا کە حوکم ڕاکانیان پاڵیان پێوە دەنێن بۆ دۆزەخی مردن‌و کارەساتی وێرانکاری ؟

کە واتە ئەم پێ‌داگرتنە لەسەر دابەشکردنی یەك مەسەلە بۆ ؟ بەرزکردنەوەی دروشمی سەیر سەیرو داواکردن بە دابەشکردنی‌یەك شەڕ بە چەند شەڕێ بۆچی ؟ ئێمە لێرەدا بە کورتی دەڵێین هەندێ لایەنی دەوڵەتی هەن هانی ئەم بۆ چوونانە دەدەن بۆ خزمەتی سوودی خۆیان‌و حسابی قازانج‌و زەرەری خۆیان بە شێوەیەکی کورت بینی وا کە حسابی ئەوە ناکات شەڕ کە چۆنەو چۆن تەواو دەبێ ، با شەڕ بەردەوام بێ مادەم سوودی ئەوان بەردەوام پارێزراو دەبێ .

لەم پیلانە داپۆشراوەدا لایەنی ئێران سوودی هەیەو دابەشکردنی شەڕ بە چەند بەشێکەوە لە قازانجی ئەوە چونکە توانای بەرەنگاری سەرجەمی نیە ، ئەووای ئەوی بەرە دوای بەرە بکاتەوە نەك هەمووی بە یەك جار ، کە بەختی ڕەشی لە بەرەیەکا بەرەو گلۆر بوونەوە دەچێ ، هێزی شکاوی کۆ بکاتەوە بۆ تاقیکردنەوەی لە بەرەیەکی تردا .

هەموو شەرەفمەندێکی ئەم دنیایە دەزانێ ڕژێمی گومڕاکانی ئێران بەرپرسیارن لە شەڕو بەردەوامی ئەم شەڕە ، ئەوان بە بێ گوێدان بە هیچ بەیرەو یاسایەکی دەوڵەتان کەوتنە دەستدرێژی کردنە سەر عیراق ، ئەمە لای هەمووان ئاشکرایە ، ئەم گەرم‌بوونەی دوایش لە شەڕدا ڕژێمی گومڕاکان لە ئێران بەرامبەری بەرپرسیارن چونکە ئەوان‌و لە چوارچێوەی نەخشەیەکی کێشراودا لە تارانەوە دەستیان کرد بە بۆردومانی شارەکانمان وەك ڕێ‌کردنەوە بۆ دەستدرێژی‌یەکی نوێ ، بەڵام عیراق مەردانە هاتە دەست‌و جارێکی تر لە گۆشەیەکی تەنگاگیری کردن . ئەو حوکم ڕاگومڕایانەی ئێران وایان دەزانی وەرگرتنی چەند ساروخێ لە ڕێگای بە زمان عەرەبەکانەوە وا دەکا عیراق چاوبگێرێتەوە بە هەڵوێستیا . بەڵام جارێکی تر قین چاوی کوێر کردن کە ئەو ڕاستی‌یەیان لە بیر بچێ عیراقی‌یەکان لە هەموو مەیدانێکا ئەوانیان بە زاندوە جا محالە ساروخی گومڕاکان بیانترسێنێ .

پرسیارێکی ڕەوایە : چۆن دەکرێ یەك شەڕ بکرێ بە چەند بەشێکەو ئەوەی ناوی‌یان لێناوە « شەڕی شار » لە دەستدرێژی گومڕاکانی ئێران جیا بکرێتەوە لە کاتێکدا ئەوان هەموو ڕۆژێ بە ئاشکرا هاوار دەکەن کە خۆیان بۆ دەستدرێژی نوێ بۆ سەر خاك‌و شارو شوێنە ئاوەدانەکانمان ئامادە دەکەن ؟ هەتا لە ڕادەی مەیدانی شەڕدا ، ئایا ئەوانەی داوای وەستاندنی ناوبراو بە « شەڕە شار » دەکەن وا دەزانن ئێران کە پەلاماردەدا ، پەلاماری بیابانی ڕووت ئەدا لە عیراق یان پەلاماری زەویەك دەداپڕیەتی لە کشتوکاڵ‌و دانیشتوان‌و ئاوەدانی ؟

ئەم ڕاستی‌یە ناکۆك نیە لەگەڵ جەوهەری ئەو داواکاری‌یەو لادان نیە لەو ڕاستی‌یە ؟

چۆن دەکرێ ئێمە مل بدەین بۆ خواستی ئێران کە شەڕێکی ئەوێ بە پێی ئارەزووی خۆی خواستی وا ئفلیج‌و گومان لێکراو نەك هەر لە لایەن عیراقەوە ڕەفز دەکرێ‌و کراوە بەڵکو لە لایەن هیچ دەوڵەت‌و کۆڕو کۆمەڵێکی بە ویژدانەوە قبوڵ ناکرێ .

ئێران دەستدرێژی کارەو ئەو دەستی پێ‌کردەو ئەو سوورە لەسەر بەردەوامی لەو هەڵوێستە نارەوایەی .. ئەمەش بە تەنیا بەڵگەی گوناهبار کردنیەتی‌و هەموو داواکاری‌یە گومان لێکراوەکانی بۆش دەکا .. هاواری ئەمرۆێ دادی نادات‌و ئێمە بڕیاری خۆمان بە جۆری داوە ئاسایش‌و هێمنی‌و سەربەرزی‌و سەربەستی گەل‌و خاکمان زامن بکاو توانای دەستدرێژی کارانی لێ بە دوور بێ ، جا مادەم دەستەی گومڕاکانی ئێران ڕێگای شەڕو دەستدرێژیان هەڵبژاردوە نەك ڕێگای ئاشتی‌و ڕاستی‌و دادپەروەری ، مافی خۆمانە ئەو شێوازە کە شەڕی بەرگری کاری عادیلانەمان پێویستیەتی لە لایەن خۆمانەوە دیاری بکرێ .

ڕژێمی ئاخوندەکان

بەرەو هەڵدێری ڕوخان دەچێ

● لەم هەفتانەی دوایی‌یەدا ، لە زۆربەی شارەکانی ئێراندا ، لە لایەن مەردمی هەژارو بەدبەخت‌و چەوساوەی ژێردەستی ئاخوندەکانی قوم‌و تارانەوە، دەست بە خۆپیشاندانی بەردەوام کراوە ، بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو دەست‌و تاقمە ستەمکارە ،کە پێش شەش ساڵ هاتن‌و شۆڕشەکەی گەلانی ئێرانیان دزی‌و دەستیان بەسەرداگرت بە ناوی ئایینەوە ئاگرو قوڕقوشمیان بە گەرووی ڕۆڵە نەبەردەکانی گەلەکانی ئێراندا کرد .

● ب. شەپۆل ●

بە سەدان هەزاریان ڕەوانەی سێدارەو بەندیخانەکانی شارەکان کرد، بەوەشەوە نەوەستان ،بەڵکوو دەستیان بە لاف‌و گەزاف لێدان کرد ،بە شەوو ڕۆژ لە چەنەدان نەکەوتن ، کە گوایە شۆڕشە بەناو ئیسلامی‌یەکەیان شۆڕشێکی نە ڕۆژهەڵاتی‌و نە ڕۆژئاوایی‌یە ، کەچی لە ژێرەوە بەوپەڕی بێ‌شەرمی‌یەوە خۆیان دەکوتایە باوەشی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم‌و ، بە فڕو فێڵی دەزگا سیخوڕی‌یەکانی ئسرائیل‌و ئای ئی سی‌و بریتانیا هاتن پەلاماری بەرهەمە نەوڕەسەکەی گەلانی ئێرانیان داو بۆ خۆیانیان قۆستەوە .

بەڵێ ، دوای شەش ساڵ لە ستەمکەری‌و دەنگ خنکاندن‌و کپ‌کردنی گەرووە ئازادەکان ، ڕژێمی ئاخوندەکان نەیتوانیوە چالاکی‌ی ڕۆڵە شکۆمەندەکانی گەلانی ئێران ڕیشە کێش بکات ، بەڵکوو چالاکی‌ی بەرهەڵستکارانی ئەو ڕژێمە دەستدرێژی‌کەرە لە پەرەسەندندایەو هەموو ڕۆژێك لە شەقامەکانی تارانی پاتەختی ڕژێم‌و شارە گرنگەکانی تری ئێراندا ، دەستی دلێرانە لە چلکاوخۆرو دەزگا ناپوختەکانی ڕژێم دەوەشێنن‌و ، هێرشی بەجەرگانە دەبەنە سەر سەربازگەو بنکەی پاسدارەکانی خومەینی‌ی جادووبازو زیانی زۆریان لێ‌دەدەن‌و ، زۆریشیان ڕەوانەی دۆزەخی ئاگرین دەکەن .

نەك هەر لەبەر ئەو هۆیانەی کە ئاخوندەکان ستەمکەری‌و زەبرو زەنگیان بەسەر گەلانی ئێراندا سەپاند ، وای کردووە گەلانی ئێران بەرهەڵستی‌ی ئەو جۆرە ڕژێمە بکەن ، بەڵکو سەرەڕای ئەوانەیش ، ئەو ڕژێمە خوانەناسە بێ‌کاری‌و هەژاری‌و نەداری‌ی لە ئێراندا زۆرتر کرد ، هەموو سەربەستی‌و بیروڕا دەربڕینێکی لەگەڵ قەدەغەکرد ،بارو دۆخی کۆمەڵایەتی‌ی ئێرانی بۆ سەردەمی سەدە تاریکەکانی ناوەڕاست بردەوە ، جگە لەوەیش جەنگێکی ناڕەوای دژ بە عێراقی دراوسێ‌و موسوڵمان هەڵگیرساند ، بە سەدان هەزار ڕۆڵەی گەلانی بەدبەختی ئەوێ‌ی کردە سووتەمەنی‌و کردنی بە قوڕگی تەنووری هەڵگیرساوی ئەو جەنگەدا ، کە تا ئێستایش نایەوێت ئەو جەنگە ڕابگرێت ، لەبەر ئەوەی دەزانێت گەر جەنگ ڕابگرێت ئەوا زوو بە زوو دەڕووخێت‌و گۆڕی ڕژێمەگەی گوم‌دەبێت !

بۆیە لە لایەکەوە دەیەوێت گەلانی ئێران بەرەو بەرەکانی جەنگ ڕەوانە بکات تا بەو جۆرە لە شارەکان دووریان بخاتەوەو دڵنیابێت لەوەی شۆڕشی دژ بەرپا نەکەن‌و ، لە لایەکی تریشەوە سووربوونی خۆی لەسەر بەردەوام‌بوونی ئەو جەنگە دووپات دەکاتەوە ، تا زۆرتر کات لەسەر تەختی فەرمانڕەوایەتی بمێنێتەوەو سامانی وڵات لە گەلانی ئەوێ بقۆزێتەوەو مەردمەکەیش پتر هەژارو نەدارو برسی بکات.

بەڵام هەموو ئەو هۆیە سەرکوتکەرانەی ڕژێم پەنای بۆ بردوون‌و ، دڵی ڕەشی خۆیی پێ خۆش‌کردوون ،هیچ سوودێکی ئەوتۆیان نەبووەو نی‌یەو ، هیچ ئامانجێکی ئەوتۆیان بۆ نەهێناوەتە دی‌و ،هیچ ئەبخامێکیشیان نەبووەو نابێت ، چونکە گەلانی ئێران وەك چۆن ڕژێمی شای گۆڕ بە گۆڕیان هێنایە لەرزین‌و لەوپەڕی بەهێزی‌ی ئەو ڕژێمە سەر بە ئیمپریالیزمەدا ڕووخاندیان ، ئاوەهایش ئەو ڕژێمە بۆگەنەی خومەینی‌یان هێناوەتە لەرزین‌و ، وایان لێ کردووە ، گەیشتووەتە ئەوپەڕی بێ‌هێزی ، کەواتە ئیتر چۆن ناتوانن ڕژێمێکی لاوازو ئابڕووچووی وەك ڕژێمی خومەینی‌ی جادووگەر بڕووخێنن ، کە سەرتاپای گەلانی ئێران هەر لە کوردوستانەوە بگرە تا دەگاتە بلووجستان‌و شوێنەکانی تری ئێران ، دژی ڕاپەڕیون‌و ڕۆژ نی‌یە خۆپیشاندانی دژ بەرپا نەکەن ، یان دەستی دلێرانەی لێ‌نەوەشێنن .

لەم بارەیەوە پەیامنێری ڕۆژنامەی (واشنتن پۆست)ی ئەمریکایی لە تاران دەڵێت کە شەقامی ئێرانی وای لێ‌هاتووە دەستەڵاتدارانی ئێرانی تۆقاندووە ، ئەگەرچی هێزێکی گەورەی پاسدارانی خومەینی‌و سوپای نیزامی بۆ بەلاوەپێ‌کردنی خۆپیشاندەران بەکارهێنراوە ، ئەمەیش خۆی لە خۆیدا .. پەرەسەندنێکی زۆر ترسناکە لە هەڵمەتی بەرهەڵستکاری‌کردنی ڕژێمدا .. ئەویش لەبەر ئەوەی ئێرانی‌یەکان وایان لێ‌هاتووە بە ئاشکرا ناڕەزایی خۆیان سەبارەت بە بەردەوام‌بوونی جەنگ دەردەبڕن سەرەڕای ئەوەی کە گیان‌و بەرژەوەندی‌یان دەکەوێتە بەر مەترسی‌یەوە .

لە لایەکی تریشەوە پەیامنێری ئاژانسی (ئەسۆشیتد پریس) دەڵێت بەرهەڵستی‌کردنی ڕژێم تەنیا لە لایەن گەلانی چەوساوەی ئێرانەوە ئەنجام نادرێت ، بەڵکوو ژمارەیەکی زۆری ئەوەی پێی دەووترێت ئەنجوومەنی شوورای ئێرانی گرتووەتەوە . سەرەڕای چەندین سەرکردەی سوپایی‌و ،ژمارەیەکی زۆری سەربازانی سوپا . لەگەڵ بازرگانەکانی بازاڕدا کە لە سەرەتاوە پشتی خومەینی‌یان گرت‌و یارمەتی‌یان داو هێنایانە سەر کار .

بێجگە ئەم بەرهەڵستی‌کردنانەی دژ بە ڕژێم ، ئەوا چەندین هێرشیش لە لایەن ڕێکخراوەکانی دژ بە ڕژێمەوە ،کراونەتە سەر دەزگا سەربازی‌و سوپایی‌یەکانی ڕژێم .. حاڵی حازریش خۆپیشاندان بەردەوامەو ڕۆژ بە ڕۆژ دژ بە تاقمی دەست درێژی‌کەر پەرەدەستێنێت‌و ، تاقمی دەستدرێژی‌کەریش بە پەژارەوە ڕۆژانی ڕەشیان بەسەردەبەن ، چونکە ئەم خۆپیشاندانانە بەم قەوارەیە ئێستایان ناڕەزایی گەلانی ئێران دژ بە سیاسەتی تاقمی دەستدرێژی‌کەرو سەرکوت کەرو فراوانگەر دووپات دەکەنەوە ، کەواتە گەلانی ئێران لە جەنگ بێزار بوون ، لە بەدبەختی‌و نەداری‌و هەژاری بێزاربوون کە ئەو تاقمە دەستدرێژی‌کەرە تووشیانی کردووە . بۆیە جیهانێکی ترو بارێکی تریان دەوێت ئاشتی‌و سەقامگیری و هێمنی تێدا بێتە دی ، ئەو ڕۆژەیش دوور نی‌یە ،چونکە نیشانەکانی سەریان لە ئاسۆی تێکۆشانی گەلانی ئێرانەوە هێناوەتە دەرو بەم زووانە هەتاوی بازووی نەبەزی گەلانی ئازادیخوای ئێران دڕ بە شەوی تاریکی ئاخوندە نەزانەکانی سەدەکانی ناوەڕاستی قوم‌و تاران دەدات !

شەپۆلی خۆنیشاندان

ئێران دەخنکێنێ

ئەگەر بێت‌و بە ووردی لە ڕووداوەکانی ئەم چەند ڕۆژەی دوایی باری ئێران وورد بینەوە ، بە ڕوون‌و ئاشکرایی ئەو شەپۆلە خۆنیشاندانە ئەبینین کە سەراپای ناوچەکانی ئێرانی گرتۆتەوە بە مەبەستی ڕوخانی دووایی ئەو ڕژێمە بۆگەنەی لەسەر خوێنی گەلی چەوساوەی ئێران دەژیت‌و لەسەر ئەم بنەڕەتە دەیەوێ درێژە بە حوکم بدات ئەم خۆنیشاندانە فراوانەش کارێکی چاوەڕوان کراوە ، چونکە تاقمەکەی ڕەگەزپەرست لە ئێراندا هیچ دەسکەوتێکی بە درێژی هاتنە سەر حوکمی بۆ گەلانی ئێران نەهێنایە دی جگە لە زیندان‌و ماڵوێرانی‌و دەربەدەری‌و ئازارو کوشتن کە لە ئێراندا بووە بە نیشانەیەکی دیاری ڕژێمەکە .

• ئەم خۆنیشاندانە شتێکی چاوەڕوان کراوە ، چونکە گەلی ئێران تێنووی سەربەستی‌یەو دەیەوێ دەنگی ناڕەزایی بتەقێتەوەو گەیشتە ئەو قەناعەتە هیچ هۆیەك دادنادات بێجگە لە چەك هەڵگرتن دژی ڕژێم‌و خۆنیشاندان‌و بەرزبوونەوەی دەنگی تووڕەی ناڕەزایی کە هەموو لایەکی گرتۆتەوە .

لە کاتێکا کە گەلانی ئێران بە تێکرا دەنگی ناڕەزایی بەرز دەکەنەوە ، داوای مافی خۆیان دەکەن لە سەربەستی، بەڵێ سەربەستی کە گەلانی ئێران خەونی پێوە دەبینن ..

ئەوە چەند ساڵە لە تەمەنی ئەو ڕژێمە ، گەلانی ئێران ڕۆژ بە ڕۆژ بەرەو مەینەتی گەورەتر دەچن ، بەرەو سێدارە ... مەلاکانی ئێران بە قسەی ڕووت خەڵکی هەڵدەخەڵەتێنن .. کاربەدەستان ، نۆکەرانی ئیمپریالیزم نەخشەکەیان ڕوونتر ئەبێتەوە لە زیندە بە چاڵ‌کردنی گەلی ئێران کە خەبات دەکات لە پێناوی ئازادی .

بەڵام کاربەدەستان لە ئێراندا ئەوەی هەمیشە بەری خۆریان لێ‌گرتووە ووشەی ئازادی‌یە ... بۆ ئەمەش دەنگی ئەو خۆنیشاندانە گەورەیە دەشارنەوە ، بەڵام تۆ بڵێی دەنگی میللەتێك کپ بکرێتەوە کە بە منداڵ‌و پیرو ئافرەت‌و پیاو بەربوونەتە گیانی شەقامەکان‌و هاواری مەرگی خومەینی دەکەن ، مەرگی ئەو ئادەمیزادە دڵ ڕەقەی چەند ساڵە خوێنی گەلانی چەوساوەی ئێران دەمژێت‌و تێر نابێت .

هیوا طەهەولێر

بڕیاری مەزن

عیراقی بە توانا زیاتر لە جارێك لە زمانی سەرکردەی خۆشەویست صدام حسین دوپاتی ئاشتی خوازی خۆی کردەوە بە مەبەستی دانانی سنوورێك بۆ شەڕ ،ئەمەش هەر لە سەرەتای جەنگەوە لە ڕێگای چەندان لێژنەی ئاشتی‌و کۆنگرەی مەزنی ئیسلامی‌یەوە بەڵام کاربەدەستانی ڕەگەزپەست لە ئێراندا خۆیان لەو هەموو داواکاری‌یە بێ‌دەنگ کردو دژی هەموو دەستپێشخەریەك وەستان ..ئەم هەڵوێستەش ، وای لە سەرکردایەتی کرد بۆ پارێزگاری کردنی لە عیراقی خۆشەویست بڕیاری لێ‌دانی نوێ بۆ دوژمن دەربکات ... ئەمجارە ، لێیان دەدەین ، بەڵام بەهێز تر ، بۆ ئەوەی دوژمنی ناپاك دان بە ڕاستی‌دا دابنێ‌و هۆشی بێتەوە بەر .

بڕیاری مێژوویی کە سەرکردایەتی دەری کرد ، دیسان هەر لە پێناوی ئەوە دایە کە کاربەدەستانی ئێران ملکەچی ڕاستی بن‌و لەو هەڵوێستە نامرۆڤایەتی‌یەی خۆیان دەست‌هەڵگرن . ئێران هەر ئێستانا ، بەڵکو لە سەرەتاوە وای‌زانی ، عیراقی شۆڕش دەکاتە مەیدانی مشك بازی خۆی ، بەڵام لە بەردەم هێزی عیراقیە سەربڵندەکان نەی توانی خۆی ڕاگرێت‌و دوای چەندان جار هێرشی ناڕەوا بە سەرگەردانی‌و بێ ئومێدی گەڕایەوە ، پاش ئەوەی هەزاران لاشەی بە جێماوی لە دوای خۆی ڕاکێشا هەڵۆ ئازاکانمان هەر ئەو ڕۆڵە دلێرانەی عیراقی باوەڕن کە هەمیشە ڕاوی دوژمنیان ناوە .سنووری ئەم عیراقە خۆشەویستەیان لە چنگ گورگەهارەکانی ئێران پاراستووە کە لە ناو نۆکەری خۆیان‌و لایەنگرە ناپاکەکانیانی ئیمپریالیزم خنکاون .بڕیاری مێژوویی عیراق دووپاتی بە هێزی دەکاتەوە بەرامبەر بەو ڕژێمە دواکەوتووە کە لەو زمانە نەبێ لە هیچ زمانێکی تر ناگات .

لە قووڵایی خاکی خۆیاندا دەیان گەوزێنین چونکە ئەو کەللەرەقانە هیچ زمانێك ناگەن ، ئەمجارەش عیراقی‌یە بە تواناکان ، ڕۆڵە بە جەرگەکان ، لە ئاسمانی ئێراندا دەری دەخەن عیراق هەمیشە لووتکەیەو هەر کەسێ بیەوێ لە ناوی ببات ئەمەیە چارەنووسی ڕەشی‌و دەبێتە پەندی زەمانە ، هەر وەکو ڕژێمە دواکەوتووەکەی ئێران کرا بە پەندو پیلانەکانی پووچەڵ کرایەوەو خەونەکانی زیندە بە چاڵ کراو عیراق هەر بە شکۆمەندی مایەوە .

یاسین طە عبداللە

Institut kurde de Paris

سەرکەوتنێکی تری گەورە لە ڕۆژهەڵاتی دیجلە

سەرکەوتنەکانمان بە وێنە:

لە سەرەتای ئەم هەفتەیەدا جەنگاوەرەکانی هێزی حذیفەی پاڵەوان لە قوڵایی هورەکاندا سەرکەوتنێکی مەزنی تریان بۆ عیراقی سەربەرز تۆمار کرد . زیانی گەورەیان بە دوژمن گەیاندو زوریان لێ کوشتنو زۆریان بەدیل گرتو لە سەنگەرەکانیاندا جێگیر بوون .ئەمە چەند وێنەیەکە لەو سەرکەوتنە گەورەیە .

پەڕینەوەی سەرجادەو سەرنجێك

دیاری کردنی شوێنی پەڕینەوەی پیادە دیاردەیەکی شارستانی پێشکەوتوە لە بواری هاتوچۆدا کە ئێستا پەیڕەو دەکرێ ئەم دیاردەیەشارەکانی کوردستانیشی گرتۆتەوە لەوانە شاری سلێمانی ... بێ گومان پەیڕەو کردنی یاسای بەڕینەوە خەلکی (بەپیادەو شۆفێرەکانیشەوە) لە زۆر کارەساتی دڵتەزێن دوور دەخاتەوەو ، هاتوچۆش ڕێكوپێك دەکات ، ئەمە لایەنێکە نکوولی لێناکرێو ڕۆژانە هەموومان لەبەر چاومانە .

ئەگەر لێم دلگران نەبن.. سەرنجێکی بچووك هەیە (ئەوەندەی من هەستم پێی کردبێ) دەیخەمە پێش چاوی ئێوەی خوێنەر ، ئێوەش خۆتان حوکم بدەن ، تا بە هەموان بتوانین بگەینە ئەنجامێکی ڕاستو بڕیارێکی بەجێ .

لەشوێنە قەرەباڵغەکانی سلێمانیدا وەك (بەشێك لە شەقامی مەولەوی ،شەقامی بێکەس «سەرا بۆ مزگەوتی گەورە»، شەقامی کاوە ؛ شەقامی پیرەمێرد ، ..هتد) لەم شوێنانەدا «موحاجەرە» چەقێنراوە لەسەر قەراغی شۆستەکان تەنها لەو شوێنانەدا نەبێ کە دیاریکراوە بۆ شوێنی پەڕینەوە ... واتە دووجار شوێنی پەڕینەوە دەست نیشان کراوە جارێکیان بە بۆیەو خەت کێشراوە جارێکی تریان بە جیاکردنەوەی لەتەواوی شەقامەکە بەوەی «موحاجەرە» لەو شوێنانەدا نەچەقێنراوە.

جا بە «ڕا»ی من ئەمە شتێکی «ناخۆش» دەگەیەنێ چونکە «ئێمە مادام کەس بین ئەلفێکمان بەسە» بۆ دەبێ بە موحاجەرە نەبێ سل نەکەینەوە ؟

پاشان لەوە سەرنج ڕاکێشتر ئەوەیە کە (هەندێك کەس) نەك هەر بەوەش بەلکو لەسەر موحاجەرەکانەوە باز ئەدەنو لە ناوەڕاستی ئەو شوێنانەی قەدەغە کراوە بۆ پەڕینەوە ، دەپەڕنەوە ، ئەمەش دوورنیە کارەساتێکی شێلان «دهس»یا لێکدانی چەند ترومبێلێك دروست نەکات . جا با هەموان سەرنجێکی ئەم دیاردە «ناشارستانی‌یە» بدەین ، یەکەم دانانی «موحاجەرە» بۆ انسان ، دووەم پەڕینەوەی «هەندێك کەس» لەسەر ئەم موحاجەرە شانەوە ...ئینجا حوکم بدەنو ئێوە برا گەورە بن.

ابراهیم علي
سلێمانی

پەروەردەی ـ پاشماوە

هەیە نەبوو ئەو ڕۆژەی هاتم بۆ لاتان دیم ...

بەم قسانە مامۆستا بۆشایەکی گەورە پڕ دەکاتەوە کە لە نێوان قوتابخانەو ماڵەوەی قوتابیدا هەیە .

٣ ـ دەبێت دایكو باوکی منداڵەکە لەگەڵ منداڵەکە بێن بۆ قوتابخانە ئەگەر ساتێك بێت یان چەند ڕۆژێك .. منداڵەکە چەندی ویست ئەوەندە ... بەمە منداڵەکە دلنیا دەبێت کە ئەگەر دایكو باوکیشی نەبەن لەگەلی بۆ قوتابخانە ئەم دەتوانێت لێرەدا هەڵ بکات. مامۆستا دەبێت دلنیا بێت لە منداڵەکە کە ڕازی‌یە بە ڕۆشتنی دایكو باوکیان ئنجا بڕیار بدات کە دایكو باوکی بەجێی بهێلێت .

٤ ـ دەبێت مامۆستا لە دوورەوە هاورێکانی بە منداڵەکە بناسێت پێش ئەوەی تێکەڵاویان بێت .... پێی بڵێت کە دەبێت هاورێکانی خۆش بوێت ، بڕوای پێیان بێت ... پاشان هێواشی هێواش هانی دات کە تێکەلاویان بێتو لەگەڵیان یاری بکاتو هەڵسوکەوتیان لەگەڵدا بکات .. نابێت زۆر لە منداڵەکە بکرێتو پاڵی پێوە نێن بۆ ئەم مەبەستە ڕایکێشینە ناو منداڵانەوە .. ئەم منداڵە ئەگەر شەرمن بو ئەوەندەی تر لە تێکەڵاوبوون دەترسێتو شەرمنتر دەبێت .. باری دەروونی ئاڵۆزتر دەبێت . .

٥ ـ مامۆستا چاوی لەسەر منداڵە شەرمنەکە بێت کاتێك زانی وا خۆی لە منداڵێك نزیك دەکاتەوەو خەریکە قسەی لەگەڵ دەکات .. لەم کاتەدا مامۆستا خۆی لە منداڵەکە نزیك کاتەوەو یارمەتی منداڵە شەرمنە بدات کە زیاتر لەو منداڵە نزیك بۆتەوە ..

چاوی کامیرا

گەورەترین کێشەی گەرەکەمیالی‌یەکانی هەولێر ،نەبوونی زێرابە ، شارەوانیو دەزگای‌زێرابی هەولێر ، بۆ چارەسەری کێشەکە ،بڕیارێکیان دەرکردووە بە سزادانی (١٠٠) دیناری ئەومالانەی کە قۆرت بۆ گل‌دانەوەی ئاو لە بەر دەمماڵەکانیان دروست ناکەن..

ئەمە هەرەشەی‌شارەوانی‌یە ... بەلام ئاخۆ دەبێ هاوولاتیانی گەرەکی«مزگەوتی سپی» چەند سزا لە شارەوانی وەرگرن لەبەرتی ئەم وێنەیە ؟!.

کامیرای : شێرزاد

مەلبەندی تەندروستی گوندی تەکیەی کاکەمەند

ئەم مەلبەندە لەگەڵ دروست بوونی گوندی هاوچەرخی تەکیەی کاکەمەند دامەزراوە ، لە ڕۆژێکا نزیکەی ٤٥ تا ٥٠ نەخۆش ئەبینن ... برین پێچی مەلبەندەکە کاك جمال احمد عبداللەمان بینی هەندێ زانیاری پێ ووتین :ـ

● **دەرمانخانەی مەلبەندەکەتان لەرووە بۆچی ..!**

ـ ئێمە لێرە دەرمان ڕۆژانە وەرئەگرین : کە بەپێی پێویستی کاری ڕۆژانەمان دابەشی ئەکەین بەسەر ئەو نەخۆشانەی چاومان پێ‌ئەکەوێت ..

● **چەند کرێکاری هونەری‌تان هەیە !**

ـ لێرە تەنها کرێکارێکی هونەریمان هەیە . ئەویش کاری دەرزی لێدانی ئافرەتانە ..

● **ئایا لێرە کارتان تەنها، چاوپێکەوتنی نەخۆشە ! ، ئەی گوتانی منالو سەر-**

دەرمانو دەرزی چارەسەری ئەکەین ، هەروەها هەڵئەستین بەگێڕانی هەندێ عەمەلیاتی بچکۆلە ..بەپێی پێویستیو ئەو نەشتەر هەست بەبوونی نەخۆشی خۆیانو منداڵەکانیان ئەکەن. با بە زووترین کات بێنە ... مەلبەندەکەمان ، با لە ڕێگای چارەسەرەوە ، بتوانین

پەرشتی کردنی قوتابخانەکانو باری تەندروستی گوندەکە !

ـ لەڕاستیدا مەلبەندەکە ئەوەندە کادیری تەندروستی نیە، جگەلەوەش هەندێ کار هەیە وەك کوتان ، یان دەرزی لێدانی قوتابخانەکانو سەرپەرشتی کردنی تەندروستی ، ئەرکی سەرشانی بەرێوەبەرایەتی تەندروستیە، لەبەرئەوە ئێمە پێی هەڵنەستاوین ، ئەو کارە زیاتر لای ئەوانەوە مەبەسەر ئەکرێت . ئێمە لە ڕۆژێکا نزیکەی ٤٥ تا ٥٠ نەخۆشی گوندەکە ئەبینین ، ئەوەی کەوا نەخۆشیەکەی ئاسان بێت یان ٠بزانین پێویستی بە ناردنی سلێمانی یان چمچمال نیە ، ئەوا لای خۆمان بە هۆزی گەریەی لەبەردەستماندایە ، بەلام هەروەکو ووتم ئەو عەمەلیاتە گەورانەی کە لێرە ناتوانین لەم مەلبەندە چارەسەری کەین ڕاستەوخۆ ئەینێرین بۆ چمچمال یان سلیمانی . .

● **هیچ جۆرە نەخۆشیەکی باو هەیە هەستان پێ کردبێت؟**

ـ وەك نەخۆشی باو ، نەخۆشی ئەو تۆ نیە کە بلاوبێت لەناو کوندەکە ، بەلام نەخۆشی منداڵان بەتایبەتی سورێژە هەستی پێ ئەکەین ئەویش چارەسەری ئاسانە ، داواکاریمان لەخەلکی ئەم گوندە ئەوەیە لە کاتێکا یارمەتیان بدەین بۆ ڕیاکەوتن شتێکی باشە .. بۆپاراستن لە نەخۆشی ، پێش توشی هاتنی ئەرکێکی تری پێویستی ژیانی ئادەمیزادە .

● **کەمو کوری مەلبەندەکەتان چی‌یە ..**

ـ تەنها ماتورێکی ئاومان پێویستە .. ئیتر نەخۆشخانەکەمان وەك مەلبەندێکی تەندروستی ، پێویستی بەهیچ شتێك نیە..خۆئەگەر کادیری پزیشکی تایبەت کاریش تەرخان کرێت ئەو کارەکە پیرۆزەو جێگای ستایشە .

ـ **نازاد** ـ

سوپاسێکی گەرم بۆ ئەم لالێ کردنەوەیە

لە ژمارەی ڕابوردوی ڕۆژنامەکەمانو لە گۆشەی ڕوبەڕودا باسی چەند لایەنێکی شێوەی کارکردنو رادەی خزمەتگوزاری لە دەزگای تقاعدی هەولێردا نوسیبومانو پەنجەمان بۆ چەند لایەنێکی شێوەی کار- کردن درێژ کردبوو . بەرێز پارێزگاری هەولێر مامۆستا ابراهیم زەنگەنە دوای خوێندنەوەی بابەتەکە سەری داوەتە دەزگاکە خۆیو شێوەی کارکردنو چۆنیەتی خزمەت گوزاری بۆ هاوولاتیان خستوەتە روو وەلەگەل کارگێراندا باسی ئەو ڕێو شیوێتە چاکانەی کردوە کە دەبێتە مایەی راپەراندنی داخوازی خەلكو نەهێشتنی گیروگرفتی هاولاتیان ، بەناوی دەزگاکەمانەوە دەستی ڕێز لەو لاکردنەوە دلۆزانە ئەنێنو هیوادارین وێنەی زۆربێت .

شیرزاد عبدالرحمن
بە تەلەفون لە هەولێرموە

ڕووبەڕوو

لە کۆڕەکاندا ..چ باسە ؟!

ئەوەی ئەمرۆ ، لە بواری ڕۆشنبیری‌دا دەردەکەوێ ، پێویستی بە زیاتر لە هەلوێستەیەکەو ئەوەندە دەهێنێ زیاتر لە جارێ باسی لێوە بکرێت ..

ئەگەر لەسەر ڕووی لاپەرەی گۆڤارو ڕۆژنامە ، مەسەلەکە بریتی بێ لە شەرەقەلەمو لاقرتێو توانجو ڕەخنەی ئابەجێو قسەی بازاڕی .. ئەوە ، لە کۆروکۆبوونەوەکاندا ، لە بازاڕو گازینۆو بارەکاندا مەسەلەکە زۆر لەوە گەورەترەو بووە بە مۆدەی «سەرمی پۆتەلاك شکاندن»و «جوێن» و «هەرەشە» و (کورسی وەشاندن) و (بۆکسێن) ..!

● ئەوەی من ئاگاداربمو پێم زانیبێ ، تەنیا لە شاری هەولێرو هەر لەم مانگەدا ، سێ شەرە کوتەك ڕوویداوە ، کە سێ‌یەمیان لەلایەن پالەوانێکی ئەدەب ـ دۆست ، بۆکسێن‌کراو خۆی لە یەکێ لە بەشەکانی نەخۆشخانە بینیەوەو لاچاوێکی ئێستاش هەر تیمار دەکرێ سەیر لەوەدابوو ، کە لە نەخۆشخانەش دەهاتنە سەردانی هەر بە «تووڕەیی» باسی «شیعر»یان لەگەلدا دەکردو ئەمیش زمانی نەبوو، هەر سەری ڕەزامەندی دەلەقاند !!.

شێرزاد.

Institut Kurde de Paris

وەرزش

دەنگدانەوەو ناڕەزایی دەربڕین دەربارەی یاری‌یەکەی یوفنتوس‌و لیڤەرپوڵ

ئێوارەی چوارشەممەڕێکەوتی ٢٩ـ٥ـ١٩٨٥ یانەی یوفنتوس تورینی ئیتالیاو یانەی لیڤەرپوڵی بەریتانیا لە یاریگای هیسیل لە برۆکسل‌پایتەختی بەلجیکا لە سەر دوایین کاسی یانەکانی ئەورووپا بەیەک گەیشتن .

پێش دەستپێکردنی یاری‌یەکە بە ٤٥ خولەک ، وەکو ڕاگەیەنرا ١٦ هەزار هاندەری یانەی لیڤەرپوڵ بە پاڵپێوەنان‌و پاڵەپەستۆکردن دڕیان دا بەو دیوارەی لە نێوانیان‌و هاندەرانی یانەی یوفنتوس‌دا هەبوو شکاندیان‌و هێرشیان بردە سەریان ،ئەم کارەساتە ناهەموارە کە بە ناهەموارترین کارەسات دائەنرێت لە مێژووی تۆپی پێی ئەورووپادا بوویە هۆی کوشتنی ٤١ کەس‌و بریندار بوونی زیاتر لە ٢٠٠ کەس .

پاش ئەو هەموو رووداوە ناخۆش‌و دڵتەزێنە بڕیار درا یاری‌یەکە دەستپێبکرێتەوەو یانەی یوفنتوس بردیەوە بەیەک گۆڵ بەرامبەر بە هیچ.

دەربارەی یاری‌یەکە :

★ بەلجیکا بڕیاریدا ماوە نەدا بە هیچ تیپێکی تۆپی پێی بەریتانیا یاری بکەن لە بەلجیکا تا ماوەیەکی دیاری نەکراو ئەم بڕیارەش ئەنجومەنی وەزیرانی بەلجیکا لە کۆتایی ئەم یاری‌یەدا دەری‌کرد .

★ هەموو رۆژنامەکانی بەریتانیا داوایان کرد تیپە ئینگلیزیەکان قەدەغەیان لێبکرێت لە ئەورووپادا یاری بکەن لەوانە رۆژنامەی تایمز ووتی : پێویستە کەس قسە نەکات ئەگەرهاتوو یانەکانی بەریتانیا قەدەغەیان لێ‌کرا بەشداری بکەن لە پێشبڕکێی ساڵانی داهاتوودا لە ئەورووپا ،هەروەها رۆژنامەی دیلی‌میرور هەمان بیروڕای هەبوو ،رۆژنامەی (دیلی‌میل)یش ئەم کارەساتەی یاری برۆکسلی بە کۆتایی زنجیرەی رووداوی رووڕەشی‌و سەرشۆڕی وەسف کرد .

★ئەلیزابێث شاژنی بەریتانیا بروسکەیەکی تەعزیە نامەی بۆ ساندرۆ بەرتینی سەرەکی ئیتالیا ناردووە دەربارەی ئەو کارەساتەی بووە هۆی مردنی چەند ئیتالیەک .

★مارگرێت تاتشەری سەرەک وەزیرانی بەریتانیا وتی : ترسم لێ‌نیشت کاتێک سەیری کارەساتەکەم ئەکرد لە تەلەفزیۆندا ، هەروەها وتی ئەوانەی ئەم کارەیان کرد سەرشۆڕی‌و رووڕەشی‌یان بۆ کۆمەڵو یاری تۆپی‌پێ هێنا .

★نیل کینوک سەرەکی حیزبی بەرهەڵستیکاری کرێکارانی بەریتانیا پاش ناڕەزایی دەربڕین وتی ئەم رووداوە نابێت تێ‌پەڕێت ئەگەر وانەی پێویستی لێ‌وەرنەگیرێت .

★ئەڵمانیاو سویسرا ئیستگەی تەلەفزیۆنیان یاری‌یەکەیان بڕی‌و قسەکەرەکان لۆمەی هاندەرانی تیپی ئینگلیزیان کردو تاوانباریان کردن .

★یەکێتی تۆپی‌پێی یانەکانی ئەورووپا لە رۆژی یەک شەممە ڕێکەوتی ٢ـ٦ـ١٩٨٥ لە جنیف کۆبوویەوە بڕیارێکی دەرکرد ، قەدەغەی لە یانەکانی تۆپی پێی ئینگلتەرا کرد بەشداری هیچ پێشبڕکێ‌یەکی ئەورووپا بکات تا ماوەیەکی دیاری نەکراو .

ئامادەکردنی
هێرش محمد امین

رامبۆی ـ پاشماوە

بۆیان گوێ‌ڕایەڵ دەبووم هەرکە لەچەقی ڕێگادا دادەنیشتم لەو ئێوارە دڵگیرانەی ئەیلوول ، ئەو جێگایەی هەستدەکەم ناونگ وەکو مەیەکی‌خەست لە تەوێڵمدایە .

ئەو وەکو پیاوێکی کارامە دەربارەی لاوێتی قسەدەکات . ئەم چامە شیعرەی پاش ڕاکردنی بۆ بەلجیکا بە چەند هەفتەیەک دانابوو ، لە وێڕا ئەو هەموو دیمەن‌و تابلۆ و وێنە جوانانە بەناسکیەوە جووبوونە نێو شیعرەکانیەوەو لە نێو دێڕەکانیدا بە قەشەنگی بێگەردیەکی ڕاستەقینەو روون و سیحراویەوە دەچریسکانەوە هەروەکو چامەی « دۆلاب » ، « الخزانه » :ـ

دۆلابێکی گەورە ، تەختەدارەکانی
نەخشراوێکی چلکنە
رۆژگار کاری خۆی لێکردوە ، چەشنی پیرەژنێکی هێمنە
دۆلابێکی کراوە ، ناوەوەی چەن بۆنێکی
خۆشی لێدێت ، هەروەکو دەلێی
لافاوی مەیێکی کۆنەساڵە ..

* * *

پڕە لە ئاژاوەی شڕوپڕە
جل‌وبەرگی بۆگەن‌و ڕەش‌هەڵگەڕاو
پەڕۆی ژن‌و منالان ، شریتی دڕاو
دەسەسری پیرەژنانی بە وێنەی پەلەومرەکان ڕازاوە

* * *

هەرکە ئاگری جەنگ هەڵگیرسا و ئەڵمانەکان شاری ئاردنیان داگیرکرد ، ڕامبۆ بەشداری هەڵچوون‌و سووربوونی میللەتی نەکرد . نەک لەبەرئەوەی هێشتاکە منداڵ‌بوو بەڵکو لەبەرئەوەی رقی‌دەبۆوە لە هەموو ئادەمزاد .

ئەمەش زۆر شتێکی نامۆیە کە لە منالێکی شازدە ساڵیدا ڕێکەوتی‌بکەین . ئەو تەنها لەپێناوی خودی خۆیدا دەژیا ، ئەو خودی تاکی‌دەکردەوەو لە گەڵیدا دەکەوتە قسەکردن ، یەکسەر دەبووە وڕێنەی شیعر .

جارێکی‌تر ڕادەکاتەوە بۆ پاریس ، لەوێ لەلای « ئەندرێ جیل »ی نیگارکێش دادەبەزێ ، ئەویش کە هیچ شتێکی لە بارەوە نەدەزانی جگە لەخەڵکەوە نەبێت ، لەژووری نیگارکێشیەکەیدا دەمێنێتەوە بێ‌ئەوەی ئەو ئاگای لێ‌بێت .

هەرکە جیل هات‌و دیتی نووستوە ، سەری سووڕدەمێنێ و پاش ئەوەی هەندێ پارەی دەداتێ دەری‌دەکات .

بەوجۆرە ڕامبۆ دەگەڕێتە تەی‌کردنی شەقامەکانی پاریس‌و کوچەو کۆڵانەکانی ، هەچ کتێبێکی بەرچنگ بکەوتبایە دەیخوێندەوە .

هەرکە گیرفانەکانی بەتاڵ دەبوونەوە ، بەرەو ماڵ دەگەڕایەوە خۆی دەخستە تالوکەوە بەو جێگایانەی تێیدەبوو کە دوژمن داگیری کردبوون . لە شارەکەی خۆیدا ناسیاوی لەگەڵ هاوتەمەنێکی خۆیدا پەیدا دەکات کە ناوی « ئێرنست دیلاهی »یە بە تاکە کەس بیرو بۆچوونی لێزانبوو دۆستایەتی لەگەڵدا دەکات .

دیلاهای کە ئەویش پاشان دەبێتە نووسەر ، زۆر بەسۆزو دۆستایەتیەوە باسی ئەم هاوڕێ نامۆیەی دەکات ، ئەوەی مێشکی ڕامبۆی جەنجاڵ کردبوو بەدووی هەڵێکدا دەگەڕا بۆ دووبات کردنەوەی ئەقلییەتە جەربەزەکە ، کە خاوەن توانایەکی سەرسوورهێنەربوو لە تێگەیشتن و پێشبینی کردندا رۆژێکیان ئەڵمانەکان بە مەعنی و کریاوە مەشقیان بە سوپاکانیان دەکرد ، دیلاهای شانازی دەکرد بە جوانی ڕێکوپێکیان و ڕێکخستن و سەرکەوتوویان بەڵام ڕامبۆ بەتوندی تێژی رقەوە وەڵامی دایەوە :ـ

« گەلی ئەڵمان زۆر بەگرانی نرخی ئەم سەرکەوتنە دەداتەوە گەمژەن ! لەوەدوای مۆسیقاو کەرەناڵە ئەگرسەکانیانەوە خۆیان دەشارنەوە بەرەو وڵاتەکانیان دەگەڕێنەوە سوجق دەخۆن ، لەو بڕوایەدان ئیتر هەمووشتێک تا ئەم ڕادەیە کۆتایی هات ! بەڵام بشووتە .. ماوەیەکی دوورودرێژ بەسەردەچێ بۆ ئەوەی ئەو هەموو سەرکەوتنانەی ڕیسوایی جەهلیە بدوورنەوەو بۆ ماوەی پەنجا ساڵ گاڵتەی پێنیان دەداتە بەرفەمێ . دەتوانم لە ئێستاوە دەسەڵاتی ئاسن‌و ئاگر بەدیبکەم کە دەسەڵات دەکێشی بەسەر کۆمەڵی ئەڵمانیادا ، بۆ ئەوەی بەگرتنی دەوڵەتان لە ئەنجامدا دەیانلیپیلێتەوە » .

● **ڕامبۆ لە پاریسدا ..**

ئەوەتا پاش ئەوەی مەسەلەکە کۆتایی هات ، ڕامبۆ بڕیاریدا بەیەکجاری دەیەوێ سەفەربکات بەڵام ڕووداوێکی نامۆ ڕوودەدات پێش ئەوەی سەفەربکات ، لەگەڵ دیلاهای هاوڕێیدا بە نێو کێڵگەکاندا دەڕۆن کات هاوین دەبێ بۆ ئەوەی لە چارەنووسی خۆی ئاگاداری بکاتەوە . هەرکە بە نزیک ئاسیاوەکەوە دادەنیشن ، ڕامبۆ کاغەزێک لە گیرفانی دەردەهێنێ و دەڵێ : « ئەمەیە بۆ پاریس بۆیانم هەڵکردووە » ئەنجاش

چامە شیعرەکەی (بابۆرە سەرخۆشەکە)ی بۆ دەخوێنێتەوە :ـ

کاتێک لە نێوان شەپۆلە هێمنەکانەوە گلۆر دەبوومەوە
هەستم‌کرد زەریاوانەکان ئیتر هەرچەشنە لێناکەن
هێندیە سوورە بەقیژەکان کردوێتە ئامانجی تیرەکانیان
و جەستە ڕووتەکانیان بەستوونە ڕەنگ گراوەکانەوە ڕەپبوون ..

* * *

ڕامبۆ دەچێ بۆ باریس و لەوێ چاوی دەکەوێ بە « ڤرلین » کە پێشنوازی لێدەکات و لە نێوان ژنەکەی و باوکی دانیشا لەسەر مێزەکەی جێگای بۆ دادەنێ . گەرچی هێشتاکە بەتەواوەتی نەیناسیبوو. لە ماڵەکەی « ڤرلین »دا دەمێنێتەوە بەڵام ناتوانێ لە ڕەوشتە ئەهریمەنانەکەی ڕزگاری ببێ ، بەرێزەوە تەماشای ژنە گەنجەکەی ڤرلینی نەدەکرد کە لە نێوان خێزانەکەیدا جێگەکەی کردۆتەوە ، ئەمەش بەرەو ئەنجامێکی خرابی دەبرد لە ژیانیدا .

لەبەر ـ پاشماوە

کەچی بۆ جارێکی تریش ئەم ڕژێمە بۆگەنەی ئێران بەردەوام بوو لەسەر بەردەوامی جەنگ ، بەبێ ئەوەی بیر لەوە بکاتەوە کە هەموو جارێک بەسەر شۆڕی شەر مەزاری‌یەوە ڕووبە ڕووی گەلانی قوربەسەری ئێران دەبێتەوە ... گرنگ دەنگی منیش لەگەڵ ئەوانەیە کە حەز لە ئاشتی‌و ئاسایش دەکەن و باوەڕیان بەبوونی خۆشەویستی ئاینی موسڵمانێتی هەیە ...

● **مامۆستا محمد محمد خاوەنی تەکیەی شێخ محمدی خێلانی وتی :ـ**

جەهالەت‌و نەفامی ئەم فیئەی باغیەی ئێران لەمەدایە کە هیچ دەمێک بەناوەکی بە خۆش گوزەرانی میللەتەکەیان ڕەبە ... هەموو کاتێک چاوی‌یان لەوەیە کە خوێن‌ڕشتن بکەن و وەسیلەیەک بە بێتە هۆی مانەوەیان لەسەر تەختو تاراجی شاهنشاهی‌یەکەیان . ئەگینا پیاوانی ئاینی هیچ دەمێک نەمانزانیبوو یا ئەمانخوێندۆتەوە کە ئاینی موسڵمانێتی هاندەری بێ بۆ خوێن ڕشتن کە ئەمڕۆ لەلای ڕژێمی خومەینی‌یەوە دەیبینین لە پەناو بە ناوی ئاینی موسڵمانێتی‌یەوە لەم دەورە دەگێڕن بۆ چەند نیازێکی دوایی‌یان ... هەموو گەلانی ئازادیخوازو ئاشتی خواز لە جیهاندا پشتگیری عێراق‌و گەلەکەی دەکەن ، چونکە باوەڕی‌یان کراوەتەوە بەسەر زۆربای سەرەکی خۆشەویستی صدام حسین کە ئەم خوێن ڕشتنە لەبەرژەوەندی سەهیونیەت دایە نەک لەبەرژەوەندی موسڵمان‌و ئاینی موسڵمانێتی کەوانە دەبێ ڕژێمی خومەینی بۆ ئەوەندە سووربێ لەسەر بەردەوامی جەنگ لە پێناوی برانەوەی برای موسڵمان لە هەردوو وڵاتدا ... هەڵبەت ئەمەش بەپشتگیری چەند دەوڵەتێکە کە نەک هەر دوژمنی مرۆڤن بەڵکو دوورن لە پەرستنی خواو پێغەمبەرو ئاینی موسڵمانێتی ، جا توخوا ئەمە کەی ڕەوای حەقی موسڵمانێتی‌یە . وەک پیاوێکی ئاینی کورد داوا لەگەلانی ئێران دەکەم لێیان بپرسن (دوور کەونەوە لەم ڕژێمە بەهەشتی خوا نزیک دەبنەوە) چونکە ئەم ڕژێمە باوەڕی تەواوی بەبرانەوەی ئینسانە لەسەر ڕێگایەکی غەیرە ئاینی‌و غەیرە ئینسانی ... دووپاتی نارەزایی خۆم دەکەمەوەو دەڵێم ئەمانە دوورن لە هەموو عورف‌و عاداتێکی موسڵمانێتی‌و دوورن لە پەیرەوکردنی قورئانی پیرۆزو دوورن لە جێبەجێ کردنی فەرموودەکانی پێغەمبەرمان (محمد) درودی خوای لێبێ ... چونکە جەنگ‌و خوێن شتن پیشەی موسڵمانان نیە ...

برایەتی‌و هاودینی‌و خۆشەویستی ڕێگەی پیرۆزی خواپەرستی و دینداریمانە ...

ڕێنڤیس ـ پاشماوە

دکت . کاک عبدالکریم کارەک بەش دکت گاڤا ڤێ لاوازی پێ نیشا مە ددت و چەند چەوتی‌یا ڕاست دکت . ئەڤە ڕەخەکە ژ ڕێباز نڤیسینێ ڤێجا من دڤێت ئێک دوو ئاخفتنا بەردم سەر .

ئەم هەمی دزانین کو ئەزمان « دلڤت » ، دگوهۆرت ، گوهۆڕین دوو ڕێیان دگرت : یەک « پەرەسەندنا سروشتی‌یە » National Evolution دوو : « خرابونە » Corruption ، پەرەسەندن گوهارتنا سروشتی‌یە و مرۆڤی ب ڤێت نە ڤێت دێ بت ، دڤێت ئەم ڤێ سەح ب کین ، بەرهانکار نەبین ، گوهۆڕینا دی خرابی‌یە ، « نەخوشی‌یا » ئەزمانی‌یە . هەر ئەزمان ژ بێ خودانی خراب دبت ، تیپ و دەنگ کوهـ و خوەهر دبن ، نەمازە ل ئاخفتنێ . ڤێجا وەک کاک عبدالکریم دبێژت هەبو نەبو دبت هەبی نەبی ... رابو دبت رابی .. بو دبت بی . ئەشکەرایە ئەڤ گوهۆرینە خوەهری‌یە ، چەوتی‌یە و دڤێت مرۆڤ ل ڤێرێ هەڤاری ب گرت و ئەزمانی ڕاست ب کت .

لێ باوەرە ئەم نەشێین ڤێ بێژین ل سەر هەر دوو ڕاستن . ب هزرا من « ێت » گوهۆڕینا سروشتی‌یا « ێد »ە ، « ێد » بو « ێت » چونکو دەنگێ ت و بێژە ل سەر ئەزمانی ژ « د » سڤکترە .. ژ بەر هندێ پترا خەلکێ ب کار دهینن . شکلێ « ێت » نوکە هەڤدەمی‌یە ، ب سروشتی شین بو ، گوهارتنەک ڕاستە ، و هەکە ئەزمان ب سروشتی هاتە گوهارتن پێنەڤێت مرۆڤ پاشڤە ب چت و خو ب شکلێ کەڤنڤە ب گرت . هەرچی ، بۆ نمونە ، بەرێ خوە ب دت ئنگلیزی‌یا « شکسپیر »ی کو هند ل دەمیدا هێژا و پێشکەتی بو و ئنگلیزی‌یا ئەڤرو دێ جهدا دیار بت کو ئەڤ ئەزمانە گەلەک هاتە گوهارتن ، و کەس بۆ ڤێ ئێکێ چ خەما ناخوت چونکو ئەڤ گوهارتنە سروشتی‌یە . کەس نا بێژت کو « شکسپیر »ی هو کۆت ئان هوسا نڤیسی و هو ئاخفت ڤێجا پێدڤێت ئەم ژی وەک وی ب کین . نە ، ئنگلیز ڤێ گوهۆڕینێ قەبوول دکن و نوکە ئنگلیزی ژ ئەزمانی « شکسپیر »ی سادەتر و سڤکترە هەرچەند کو ل دەمێ خوەدا ڤی نڤیسەری ئنگلیزی وەک دێوەکێ پێشڤەبر . هێشتر ، وەک ئەم دزانین ژی ، ئەمریکانان ژ ئنگلیزان بوراندن ، نوکە ئنگلیزی‌یا ئەمریکانی سادەتر و ساناتر و سڤکتر دنڤیسن .

ڤێجا هەکە « ێد » بەر ب نەمانێڤە چۆبت و نێزیکی نەمانێ بت و « ێت » شۆنا وێ گرتی بت خوە و پێڤە ب چین ب کار بینین . ئەڤە پێنگاڤەکە نان ب گرت بلا ئەم ڤێ گوهۆڕینا سروشتی قەبوول ب کین ، وەک پتری‌یا ملەتێ ل ڤێرێ ، چونکو ڕاستی ئەڤ گوهۆڕینە ژبربێژی‌یە ، دەنگێ گران هێدی هێدی دبرهت ، دەنگێ سڤک هێدی هێدی جهێ وی دگرت . باوەرە ژی بێ فەیدەیە ئەم فەرمانەکێ ب هینین‌دەر و بێژین خەلکێ « ڤێ ب کن و ڤێ نەکن » ڤێجا حوەزی ئەم هەمی ئەگەرین سەر « ت » یا بۆ نڤیسینا پیڤانی . دوو ئەوازێت کومکرنێ نوکە بۆ مە بەسن ، تێرا مە دکن . « ێن » و « ێت » باشترن . بێ گومان ڕۆژەکێ یەک ژ وان ژی دێ غەوارە بت ، و یەک ب تەنێ دێ مینت . ب هزرا من ئەوە ژی ئارمانجا ڕێبازا مە بۆ نڤیسینەکا « پیڤانی » .

لەناودارانی ـ پاشماو

غرب‌و علی شامل بۆ شام دەرکرد ، وە لەدوایی دا علی شاملی‌ی هێنایەوە بۆ ئەستەموڵ‌و نیشانەی میر لوای پێدا وەکردی بە فەرماندەری ناوچەی اسکداروەدەورو پشتی . بەم چەشنە پاش‌ماوەیەک نیشانەی فەریقی پێدا ئیتر بوو بە فەرماندەری لەشکر لە پایتەحت دا . ئەوەی ڕاستی بێت خەڵات بەخشینەوەو پایە بەرزکردنەوەی سوڵتان بۆ علی شامل یان بۆ کوڕانی بەدرخان مەبەست هەر بۆ ئەوە بوو کە سەرەکەکانی کورد بەپارەو پایە لە خشتە بەرێ وە لە کۆمەڵانی خەڵکی دایان بڕێ تا بتوانن بزوتنەوەی نیشتمانی کورد سەرکوت‌و دابمرکێنیتەوە .

فەریق علی شامل پاشا زۆرجار داخی دڵی بەکاربەدەستانی گەورەو چەوتی دەوڵەت ئەڕشت .. هەمیشە بەڕوباندا هەڵئەشاخایەوە ، ئابڕووی ئەبردن ، توانجی تێ ئەگرتن ، تەنانەت لەبەردەم کۆمەڵانی خەڵکی‌دا سوک‌و ڕسوای ئەکردن کە لە ئەنجام دا ئەم هەڵوێست‌و ڕیبازەی علی شامل .. بو بە هۆی ئەوەی کە تووشی مەحکەمەو سەرزەنیشتی سوڵتان بێت کە زۆرجار بە زەحمەت ڕزگاری ئەبوو بەم ڕەنگە پەیوەندی نێوان سوڵتان‌و فەریق علی شامل پاشا لە چوارچێوەیەکی ئاڵۆزاوی گوماناوی ، ناکۆکی ئۆقرەی گرتبوو کە بێ‌گومان ئەم پەیوەندی‌یەش ڕەنگدانەوەی ئەو پەیوەندی‌یە نادروستەیە کە لە نێوان دەزگای دەوڵەتی عوسمانی لەلایەک وەمیلەتانی ژێر دەست وەکو میلەتی کورد لەلایەکی ترەوە پەیدابوو بوو وەخۆی ئەتواند . بۆیە هەڵوێستی سوڵتان هەرگیز لەگەڵ هەڵوێستی فەریق شامل پاشادا جووت نە ئەبوو کە لە ئەنجامدا بە تاوانی کوشتنی رضوان پاشا کە کاربەدەستێکی دەوڵەت بوو شیرازەی ئەو پەیوەندی‌یە نەگونجاوە پسا . ئەوەبوو سوڵتان فەرمانی بۆ گرتنی فەریق علی شامل‌و براکانی‌و خزمەکانی دەرکرد کە هەروەکو مور هەڵکروزێنێ ژمارەی گیراو بوو بە ٢٥٤ کەس کە سەرجەم ڕەوانەی طرابلس غرب کران کە ئەوەندەی پێ نەچوو علی شامل پاشا لە بەندیخانە دا گیانی پاکی بەخاک سپارد وەبو بە شەهیدی ڕێگای ئازادی . لە دوایی‌دا میرآلای جواد لەم بارەیەوە دەڵێت : علی شامل کەلە پیاوێکی چاونەترس‌و دلێر بوو هەمیشە بۆ خزمەت کردن ئامادە بوو سڵی لە مەترسی ڕۆژانی تەنگانە نە ئەکردەوە وە لەکاتی ناخۆشی‌و پێویستەدا ئازاو جەربەزە بوو ئیتر ئەگەر سەرکردەیەکی ئاوەها لە وڵاتێکی سەربەخۆدا بێ بکەیشتایە پایەی گونجاوی خۆی وەربگرتایە بێ‌گومان وڵاتەکەی ئەگەیاندە پایەیەکی بەرز بەڵام دەسەڵاتی سوڵتان وەترس‌و لەرزی لە پیاوی ئازاو دلێرو پڕتوانا .. وەڤین بوونەوەی لەگیانی پێش‌کەوتن‌و سەربەخۆیی ئەنجامی هەر بەمەرگ گەیاندنی علی شامل‌و هاوڕێزی بوو . ئیتر هەزار سڵاو بۆ گیانی پاکی علی شامل وەرووڵە دلێرەکانی بەدرخان پاشا .

● **سەرچاوەکان :**

١ ـ مجلة الاسرار البيروتية ـ بيروت ٢٤ تموز ١٩٣٩ .

٢ ـ مقالة مسلسلة بعنوان (السلطان عبدالحميد وسلاطين آل عثمان) ، بقلم : الاميرآلای جواد

● **تێبینی :**

ئەم گۆڤارەم لە بەڕێز مەلا صالحی هورینی وەرگرت کە بریتی بوو لە دەها گۆڤار لە پاش خوێندنەوە ئەم نووسینەم ئامادەکرد ئیتر زۆر سوپاس بۆ خاوەن گۆڤار .